

gemeente Berkelland

OMGEVINGSVISIE BERKELLAND

Voorwoord

Voor u ligt de ontwerp Omgevingsvisie van de gemeente Berkelland. Een Omgevingsvisie die is opgesteld door de gezamenlijke gemeenteraad van de gemeente Berkelland (initiatiefvoorstel) en een uitgebreid participatietraject heeft doorlopen.

Op 16 april 2019 heeft de gemeenteraad het Ambitiedocument Omgevingswet Berkelland vastgesteld; *Onze ambitie is een Omgevingsvisie die langer houdbaar (dynamisch en flexibel) is met ruimte voor afweging en maatwerk. Waarin vastgelegd dat we inwoners ruimte geven om initiatieven te realiseren binnen de door de gemeente gestelde kaders. Uitgangspunt daarbij is vertrouwen en vanuit de gemeente een 'ja, mits' houding. Het college krijgt daarbij alle ruimte om initiatieven mogelijk te maken binnen de door de raad bepaalde spelregels. Met beleid dat recent nog geactualiseerd is als basis en meer innovatief op andere onderdelen. Opgesteld aan de hand van wensen en meningen van onze inwoners, bedrijven en organisaties.*

Met deze Omgevingsvisie geven we invulling aan die ambitie en kijken we terug op een zorgvuldig en constructief proces.
De Omgevingsvisie geeft richting aan de opgaven die op ons afkomen als gemeente. En nodigt uit om gezamenlijk met inwoners, bedrijven en organisaties onze ambities waar te maken.

De Raadswerkgroep Omgevingswet

COLOFON

INITIATIEFNEMER
Gemeente Berkelland

OPSTELLERS
Gemeente Berkelland, Arcadis | Over Morgen en Buro SRO

CONTACTPERSONEN GEMEENTE BERKELLAND
Gert Hans | Klaas Kellij

CONTACTPERSONEN ARCADIS | OVERMORGEN
Joris Bokhove

CONTACTPERSONEN BURO SRO
John van de Zand | Remco van den Heuvel

DATUM & STATUS
27 maart 2024, Vast te stellen

Inhoudsopgave

Voorwoord		**3**
1	**Inleiding – Een omgevingsvisie voor Berkelland**	**7**
2	**Beleid, trends en ontwikkelingen**	**11**
2.1	Samenhang beleid Rijksoverheid, provincie Gelderland, regio Achterhoek, waterschap Rijn en IJssel en gemeente	11
2.2	Trends en ontwikkelingen	16
3	**Berkelland anno nu – Waarden en kwaliteiten van Berkelland**	**25**
3.1	Het landschap van Berkelland	25
3.2	Berkelland in de regio	27
3.3	Historische ontwikkeling en cultuurhistorie	28
3.4	Kenmerken en kwaliteiten – gemeentebreed	29
3.5	De kernen van Berkelland	37
4	**Berkelland in de toekomst**	**41**
4.1	Ontwikkelingen in Berkelland/Lagen benadering	41
4.2	Verhaallijnen voor de toekomst van Berkelland	42
4.3	Omgevings Effect Rapportage	50
4.4	De visie	53
5	**Uitvoering visie en waarmaken**	**55**
5.1	Strategische uitvoeringsagenda	55
5.2	Uitvoering	55
5.3	Sturing en kostenverhaal	57
5.4	Waar moet een initiatief aan voldoen?	57
	Bijlagen	**58**

1 Inleiding – Een omgevingsvisie voor Berkelland

Het Berkellands landschap met de beekdalen, het coulisselandschap en de landbouw zijn karakteristiek voor de gemeente Berkelland. Met ongeveer 44.000 inwoners, biedt de gemeente een prachtig groen landschap en landelijk woonmilieu. Vanuit het naoberschap, de sfeervolle kernen en een open en rustig buitengebied is het een levendige en toch ook rustige gemeente voor haar inwoners, ondernemers en bezoekers. De agrarische sector is een belangrijke economische pijler in de gemeente. Uitdaging is om alle kwaliteiten en krachten op een gebalanceerde manier te laten samengaan met de opgaven en ontwikkelingen waar we als gemeente voor staan. Deze omgevingsvisie houdt vast aan dat unieke karakter en biedt een kader voor toekomstige ontwikkelingen tot het jaar 2030 met een doorkijk naar 2040.

Onze inwoners hebben veel en goede ideeën voor hun stad of dorp en voor de gemeente als geheel.

Tijdens het opstellen van het overdrachtsdocument en de omgevingsvisie is het gesprek gevoerd met onze samenleving. Gesprekken die waardevolle informatie hebben opgeleverd voor de ontwikkeling van de leefomgeving en de opgaven die in het overdrachtsdocument zijn benoemd. Dat is namelijk waar de omgevingsvisie over gaat: De leefomgeving van onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Het heeft geleid tot informatie op basis waarvan de afwegingen in deze omgevingsvisie zijn gemaakt.

Wat is een omgevingsvisie?

Wat is eigenlijk een omgevingsvisie? Een omgevingsvisie is een nieuw beleidsinstrument onder de Omgevingswet dat richting geeft aan de toekomst van de gemeente. Het geeft de strategische doelen voor onze 'fysieke leefomgeving' weer. Die leefomgeving omvat bijvoorbeeld gebouwen, infrastructuur, water of landschap. Maar ook lucht, bodem, geluid, (positieve) gezondheid of duurzaamheid zijn daar onderdeel van. Welke doelen stellen we ons voor onze leefomgeving? Wat voor gemeente willen wij in de toekomst zijn? Hoe ziet onze leefomgeving er in de toekomst uit? Wat zijn de kwaliteiten en de verbeterpunten, welke uitdagingen komen op ons af? Wat zijn onze wensen, kansen en behoeftes voor de toekomst? Om dergelijke vragen te beantwoorden, bekijken we de verschillende onderdelen van onze leefomgeving niet apart, maar in samenhang. Samen met onze inwoners, ondernemers, verenigingen, medeoverheden en ketenpartners.

Wettelijk verplichte onderdelen

De omgevingsvisie is een toekomstvisie voor onze (ruimtelijke) leefomgeving. Elke gemeente moet één omgevingsvisie voor haar grondgebied vaststellen. Dit is geen optelsom van bestaand beleid, maar een samenhangende visie over alle terreinen van de ruimtelijke leefomgeving. Onze omgevingsvisie moet minstens bevatten wat de Omgevingswet ons voorschrijft. Dat is een beschrijving op hoofdlijnen van:

1. De (gewenste) kwaliteit van de leefomgeving.
2. De geplande ontwikkeling, gebruik, beheer en bescherming van het grondgebied.
3. Het samenhangende beleid voor onze leefomgeving.

We hebben de visie voor Berkelland uitgewerkt vanuit een integraal perspectief. Dat wil zeggen dat het niet alleen om ruimtelijke vraagstukken gaat, maar ook over sociale en economische vraagstukken en ontwikkelingen. Sociale ontwikkelingen en karakteristieken hebben, evenals economische ontwikkelingen, namelijk invloed op de invulling van de leefomgeving. Deze onderdelen zijn in samenhang bekeken en vertaald naar de leefomgeving van de toekomst.

Status omgevingsvisie en samenhang instrumenten Omgevingswet

Eén van de doelen van de Omgevingswet is meer ruimte te geven aan maatschappelijk initiatief. Vandaar dat we de gemeente samen verder ontwikkelen. De omgevingsvisie is een uitnodiging aan de samenleving om de ambities en doelen uit de visie gezamenlijk te realiseren. De omgevingsvisie vormt een gezamenlijke richting voor de gemeente Berkelland op de lange termijn. Bestaand beleid en bestaande visies, waaronder de structuurvisie van de gemeente Berkelland, de provincie Gelderland en het Rijk zijn uitgangspunt geweest van deze omgevingsvisie. Waar ander beleid gelijktijdig met de omgevingsvisie is opgesteld, is afgestemd over de ambities en opgaven die vanuit dat onderwerp een plek krijgen in de visie. Naast de omgevingsvisie, beschrijft de Omgevingswet het programma en het omgevingsplan als instrumenten voor gemeenten. De ambities en opgaven uit de omgevingsvisie, worden in programma's concreter uitgewerkt. Dit kan thema- of gebiedsgericht. Het programma omschrijft welke maatregelen

de gemeente Berkelland neemt en met wie de ambities en doelen uit de visie worden uitgewerkt. In de omgevingsvisie en het programma staan geen regels die juridisch bindend zijn voor inwoners en ondernemers in de gemeente. Die legt de gemeenteraad vast in het omgevingsplan. Daarmee is duidelijk welke ontwikkelingen en mogelijkheden er zijn in de leefomgeving. In het omgevingsplan staan de regels over wat per locatie wel en niet mag.

Om als gemeente sturend te zijn op de toekomstige ontwikkeling is gekozen om de omgevingsvisie als bindend instrument te gaan hanteren. De omgevingsvisie is uitsluitend bindend voor de gemeenteraad bij de uitoefening van zijn bevoegdheden. Dit wordt 'zelfbinding' genoemd. De inhoud van deze omgevingsvisie is dus niet bindend voor de burger. Inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheid zijn wel samen verantwoordelijk voor het realiseren van de ambities en opgaven uit de omgevingsvisie. We zoeken daar een effectieve samenwerking in binnen de gemeente Berkelland en in de regio. Gezamenlijke verantwoordelijkheid vraagt om een andere rolverdeling tussen overheid en samenleving. De omgevingsvisie is de basis voor uitwerking en uitvoering van toekomstige ontwikkelingen en nodigt uit om Berkelland gezamenlijk te ontwikkelen.

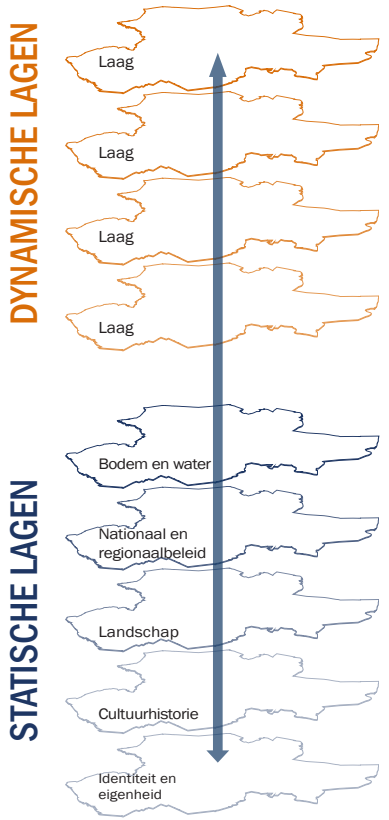
Hoe zijn we tot de omgevingsvisie gekomen?

De omgevingsvisie is de uitkomst van een interactief proces met inwoners, jongeren van 12-18 jaar, ondernemers, maatschappelijke organisaties, ketenpartners (zoals provincie Gelderland en de waterschappen), medewerkers van de gemeente, college van B&W en gemeenteraad.

Allereerst is verkend welke opgaven een plek moeten krijgen in de omgevingsvisie. Vervolgens hebben we met elkaar toegewerkt naar een overdrachtsdocument (zie aparte bijlage) dat in februari 2022 is vastgesteld door de gemeenteraad. Daarin is de stand van zaken met betrekking tot de omgevingsvisie beschreven. In het document staat ook de kwaliteit van de leefomgeving beschreven, waarbij de LeefOmgevingsFoto (LOF zie aparte bijlage) als basis is gebruikt.

Dit overdrachtsdocument is gebruikt als overdracht aan de nieuwe gemeenteraad na de verkiezingen van 2022. Sommige thema's werden parallel aan het overdrachtsdocument opgesteld, zoals het RES/RODE beleid en de transitievisie warmte. Een participatietraject en omgevingseffect traject zijn parallel aan het overdrachtsdocument doorlopen om voor elk van de opgaven verschillende 'hoeken van het speelveld' te verkennen.

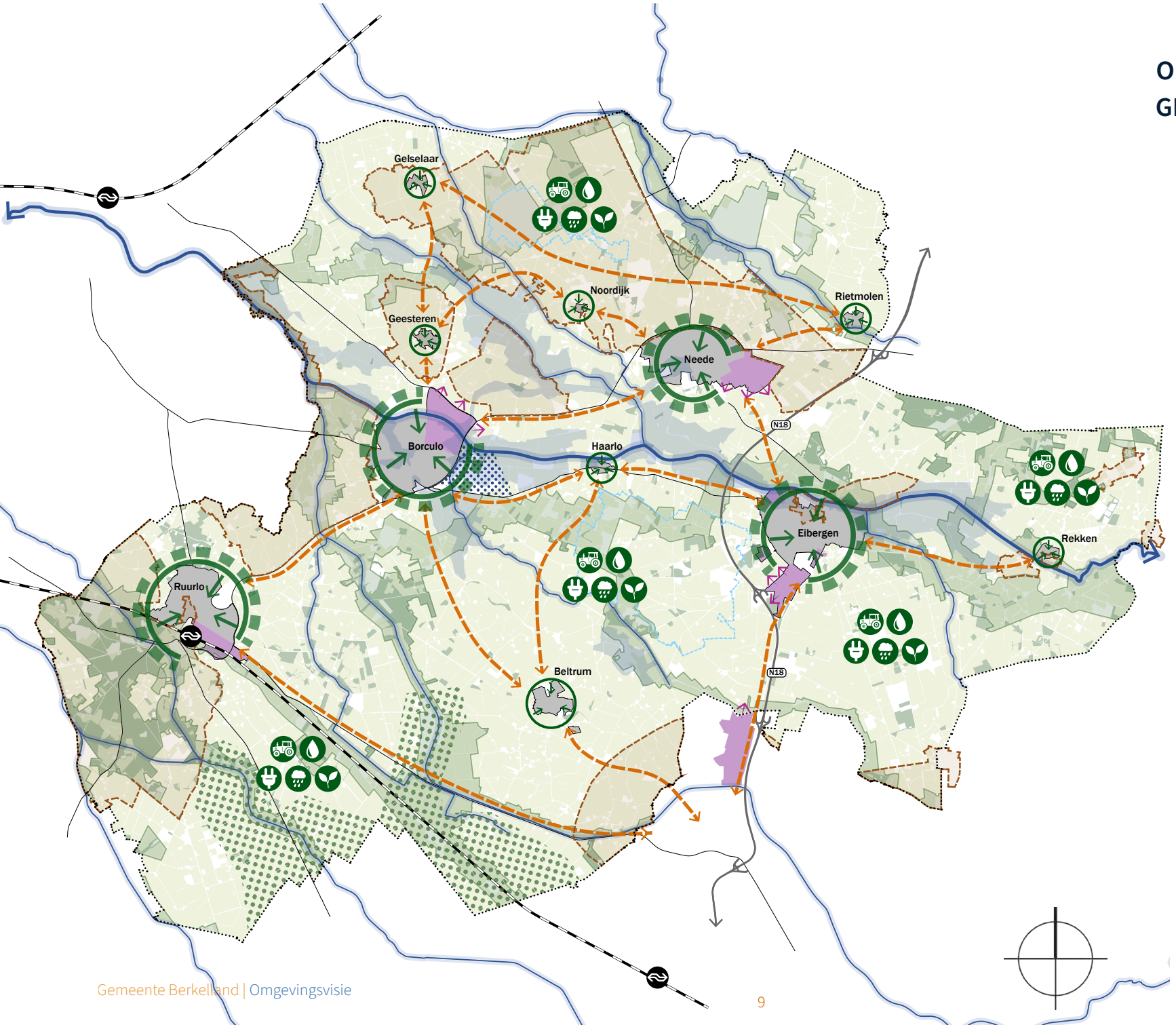
Vervolgens hebben we toegewerkt naar deze omgevingsvisie. Vanuit de 'hoeken van het speelveld' is een actualisatie van het overdrachtsdocument gemaakt dat in januari 2023 is aangeboden aan de gemeenteraad. Daar is de analyse voor de omgevingsvisie in uitgewerkt, waarbij gebruik is gemaakt van een lagenbenadering. Dit heeft geleid tot dynamische lagen in de vorm van de trends en ontwikkelingen en statische lagen in de vorm van de kernkwaliteiten.

Lagenbenadering

Op basis van deze lagenbenadering is een aantal richtinggevende keuzes uitgewerkt in drie verhaallijnen. Deze verhaallijnen zijn via de lagenbenadering over elkaar heen gelegd en in een participatietraject voorgelegd aan de samenleving. De richtinggevende keuzes zijn uitgewerkt in een voorkeursalternatief en een visiekaart waar een omgevingseffectbeoordeling over is uitgevoerd.

OMGEVINGSVISIEKAART GEMEENTE BERKELLAND

Vitale leefomgeving

- Inbreiding woningbouw
  Ontwikkeling centrumgebieden
  Behoud basisvoorzieningen
- Uitbreiding vier grote kernen
- Recreatiegebied Hambroekplassen
- Goede spoorverbinding regio
- Goede verkeersverbindingen tussen kernen
- Zoekgebied K windenergie

Gemeente brede opgaven, niet locatiespecifiek

- Klimaatadaptieve leefomgeving
- Elektrisch vervoer en deelmobiliteit

Landschap als toekomstige drager

- Rivier de Berkel
- Beken en beekdal
- Grondwaterbeschermingsgebied
- Gelders NatuurNetwerk (GNN)
- Bos- en natuurlandschap
- Cultuurhistorische ensembles

Gemeente brede opgaven, niet locatiespecifiek

- Biodiversiteit versterken
- Landbouwlandschap versterken
- Aanpak droogte

Toekomstig bestendige economie en landbouw

- Bestaand bedrijventerrein verduurzamen en optimaliseren
- Mogelijke uitbreidingsrichting bestaande bedrijventerrein

kaart is indicatief en geen weergave van de werkelijkheid

2 Beleid, trends en ontwikkelingen

2.1 Samenhang beleid Rijksoverheid, provincie Gelderland, regio Achterhoek, waterschap Rijn en IJssel en gemeente

De opgaven uit de landelijke en provinciale omgevingsvisie (NOVI en POVI) zijn belangrijke input voor de gemeentelijke omgevingsvisie. Ook de nieuwe Nationale Woon- en Bouwagenda en het Programma Landelijk Gebied vormen belangrijke input. Daarnaast heeft het waterschap een visie opgesteld en spelen er regionale ontwikkelingen, zoals de Regionale Energie Strategie (RES). We zoeken naar een optimale samenhang tussen de landelijke, provinciale en regionale ontwikkelingen en onze omgevingsvisie. We doen dit door aan te sluiten bij de thema's, zoals die door het Rijk, de provincie en het waterschap zijn benoemd in hun visies, waar deze passen bij de identiteit en actualiteit van Berkelland. Hierdoor dragen we bij aan de landelijke opgaven en ontwikkelingen en versterken we de eigen identiteit van Berkelland, die we als gemeente hebben verwoord in een merkpaspoort.

Nationale omgevingsvisie

De nationale omgevingsvisie (2020) (NOVI) omschrijft vier prioriteiten met daarin een aantal keuzes:

- **Ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie.** Nederland is in 2050 klimaatbestendig en water robuust. De energie-infrastructuur wordt geschikt gemaakt voor duurzame energiebronnen. We passen duurzame energie in met oog voor omgevingskwaliteit. De komende jaren krijgt iedereen te maken met de overstap op duurzame energie. Om schaarse ruimte goed te benutten, kiezen we ervoor zonnepanelen in eerste instantie op daken en aan gevels te plaatsen en dan pas in landelijk gebied. Daarbij is de opgave voor zon op land uitgevoerd en ligt de keuze nu voor windenergie op land. Met de nationale Deltabeslissingen uit 2021 wordt Nederland water robuust gemaakt. Daarbij is de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie richtinggevend voor het gemeentelijk beleid voor klimaatadaptatie.
- **Duurzaam economisch groeipotentieel.** Ruimte voor overgang naar een circulaire economie in 2050. Onze economie gaat over naar een circulaire en CO2-neutrale energievoorziening. Daarom moeten productieprocessen aangepast worden. Het is nodig te innoveren en digitaliseren en daarmee de economie blijvend te vernieuwen om mee te gaan in de mondiale concurrentie. Een aantrekkelijke omgevingskwaliteit vraagt om een goede inpassing van bedrijven, logistieke functies en datacentra.
- **Sterke en gezonde steden en regio's.** Woningbouw in een stedelijk netwerk van groene en gezonde steden: In 2030 moeten er in Nederland 1 miljoen woningen bij gebouwd worden. Er wordt gewerkt aan de ontwikkeling van Stedelijk Netwerk Nederland wat een goed en bereikbaar netwerk van steden en regio's in Nederland is. Locaties voor grootschalige woningbouw zijn benoemd. Bouwen gebeurt zoveel mogelijk binnen bestaand, stedelijk gebied. Bewoners moeten een prettige, gezonde en veilige leefomgeving ervaren. Dit vraagt om investeringen in openbaar vervoer, veilige fiets- en wandelpaden, meer groen, ontmoetingsruimte en wateropvang in de stad/stedelijke omgeving en goede verbindingen met recreatiegebieden in de nabijheid van dorpen en kernen. De leefomgeving richten we zo in, dat deze een actieve, gezonde leefstijl en maatschappelijke participatie bevordert. De luchtkwaliteit wordt verbeterd.
- **Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied.** Het landgebruik moet meer in balans zijn met natuurlijke systemen. Zo wordt een goede bodem- en waterkwaliteit en biodiversiteit bevorderd. Laaggelegen gebieden zullen in toenemende mate te maken krijgen met bodemdaling. Dat kan aanpassingen in het gebruik van landbouwgrond en een andere bestemming van grond betekenen. We realiseren een duurzaam en vitaal landbouw- en voedselsysteem, gebaseerd op kringlopen en natuurinclusiviteit. De kwaliteit van het landschap moet sterker meewegen in de keuzes die we maken. Dat doen we door bijvoorbeeld verrommeling en versnippering te voorkomen en logistieke functies op bestaande bedrijventerreinen of langs corridors te concentreren. Zo kunnen we natuur en natuurlijke structuren sparen en versterken.

Deze vraagstukken zijn met elkaar verweven en vragen om ruimte. Het gaat om de bouw van 1 miljoen woningen, de ruimte voor opwekking van duurzame energie, de aanpassing aan een veranderend klimaat, de ontwikkeling van een circulaire economie en de omschakeling naar kringlooplandbouw. Vandaar dat de NOVI helpt richting te geven en keuzes te maken. Daarvoor zijn in de NOVI drie afwegingsprincipes bepaald:

1. Combineren van functies gaat boven enkelvoudige functies.
2. Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal.
3. Afwentelen wordt voorkomen.

NOVI en Berkelland

Berkelland draagt met de integrale opgaven bij aan de landelijke ontwikkelingen. Een aantal ambities van de Rijksoverheid gaat verder dan de integrale opgaven van Berkelland:

- De Nationale overheid heeft al meer uitspraken gedaan over de energietransitie. In Berkelland is dit beleid op onderdelen (met name windenergie) nog in ontwikkeling, waardoor deze ambitie verder gaat dan de benoemde integrale opgaven in Berkelland.
- De circulaire economie is een duidelijke ambitie van de Rijksoverheid die nog niet in zoverre terugkomt in de integrale opgaven van Berkelland.
- De nationale ambitie geeft expliciet richting aan de transitie van het buitengebied, door te spreken van andere bestemmingen van grond én uit te spreken voor een duurzaam en vitaal landbouw- en voedselsysteem, gebaseerd op kringlopen en natuurinclusiviteit.

Een aantal ambities sluit aan op de integrale opgaven van Berkelland of versterkt deze:

- Het landschap versterken is één van de integrale opgaven van Berkelland waar de nationale ambities voor klimaatadaptatie en de versterking van het landschap om verrommeling en versnippering te voorkomen in terugkomen.
- De versterking van het regionale vestigingsklimaat sluit aan op de nationale ambitie om de economie te blijven vernieuwen en bij te dragen aan een aantrekkelijke omgevingskwaliteit.
- De nationale ambitie om een prettige, gezonde en veilige leefomgeving te ontwikkelen sluit aan bij de integrale ambitie die Berkelland heeft benoemd voor de gezonde leefomgeving en versterking van de leefbaarheid, vitaliteit én bereikbaarheid. Ook geven we invulling aan het woonbeleid (Woondeal) en het RES-beleid.

Nationaal Programma Landelijk Gebied

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is een uitwerking van de Nationale Omgevingsvisie. In de NOVI wordt ingegaan op klimaatverandering. Daarnaast staan natuur en kwaliteit van water onder druk. Voor deze problemen moet een oplossing komen. De insteek is per gebied met maatwerkoplossingen te komen. Via het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) bekijken onder meer provincies, ondernemers en terreinbeheerders per gebied wat nodig is voor een gezonde natuur, schoon water, schone lucht, leefbaarheid en een betere sociaaleconomische kwaliteit. Het NPLG wordt door de provincies gebruikt als kader om de gebiedsprogramma's op te stellen. Deze gebiedsprogramma's zijn een verdere uitwerking waarin wordt vastgelegd hoe en met welke maatregelen de doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat gehaald gaan worden. Via het gebiedsprogramma van Gelderland zal het beleid uiteindelijk landen in Berkelland. De ambities en vraagstukken voor het landelijk gebied uit het NPLG hebben veel raakvlakken met de opgaven voor onze gemeente zoals het landschap, natuur en een vitale leefomgeving.

Nationale woon- en bouwagenda

Het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft de Nationale woon- en bouwagenda opgesteld. In dit rapport worden de oorzaken van de wooncrisis, de doelstellingen en de programmatische aanpak voor de komende jaren geschetst. Uiteindelijk is het doel het bevorderen van de beschikbaarheid, betaalbaarheid en kwaliteit van het woningaanbod in Nederland. Hiermee neemt de rijksoverheid meer regie om zorg te kunnen dragen voor voldoende woongelegenheid in Nederland. Het doel is om uiteindelijk meer huizen te bouwen, maar dit is niet het enige antwoord op de korte termijn. Het voorzien in betaalbare huur- en koopwoningen en minder concurrentie op de woningmarkt vormt ook een deel van dit antwoord.

In de omgevingsvisie maken we keuzes ten aanzien van wonen. De regionale woondeal die tussen Rijk, provincie en gemeenten is gesloten, werkt door in het woonbeleid van de gemeente Berkelland. Dit gebeurt via de regionale woonagenda van de regio Achterhoek en de lokale woonvisie (toekomstig programma Volkshuisvesting) van de gemeente.

Water en bodem sturend

In november 2022 hebben minister Harbers en staatssecretaris Heijnen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat met een kamerbrief de Tweede Kamer geïnformeerd over de rol van water en bodem bij toekomstige besluitvorming over ruimtelijke ordening. Het kabinet heeft daarop besloten dat zij water en bodem sturend laten zijn bij beslissingen over de inrichting van Nederland. Meer rekening houden met water en bodem betekent keuzes maken. Er worden randvoorwaarden gesteld die door provincies verder uitgewerkt worden tot een gebiedsgerichte aanpak. Water en bodem sturend heeft effect op verschillende aspecten van onze leefomgeving. Zo moeten we zuiniger omgaan met water en moeten er meer zoetwatervoorraden komen. Bij bouwlocaties gaat de voorkeur uit naar locaties waar geen conflict ontstaat met de belangen van water en bodem. Zoals locaties die

noodzakelijk zijn voor het bergen en afvoeren van water. Verder is het streven om de bodem minder te bedekken, zodat onder andere meer water in de bodem kan infiltreren. Ook wordt beoogd om toe te bewegen naar een hoger grondwaterpeil. In overleg met alle betrokkenen wordt bepaald in welk tempo dit gaat. Door het grondwaterpeil te verhogen wordt verdroging tegengegaan en wordt ook bijgedragen aan de zoetwatervoorraden.

(Positieve) gezondheid

De Wet publieke Gezondheid richt zich op gezondheidsbescherming in de omgeving waar mensen wonen, werken en leven. Dit is één van de factoren die gezondheid beïnvloedt en waarbij de fysieke en sociale leefomgeving aan elkaar zijn te koppelen. Een gezond en toegankelijk ingerichte fysieke omgeving draagt bij aan een gezonde sociale leefomgeving. Het positief stimuleren van beide typen leefomgeving draagt bij aan preventie en welbevinden en aan gezonde inwoners en een gezond woonklimaat. Daarbij stelt het recent afgesloten Gezond Actief Leven Akkoord (GALA) zich als doel om in 2040 te kunnen spreken van gezonde, weerbare inwoners die kunnen opgroeien, leven, wonen en werken in een gezonde leefomgeving.

Provinciale omgevingsvisie Gaaf Gelderland

De provinciale omgevingsvisie Gaaf Gelderland (2018) legt de focus op een duurzaam, verbonden en economisch krachtig Gelderland. Daarin streeft het provinciebestuur zeven ambities na om verschil te maken voor een schoon, gezond, veilig en welvarend Gelderland. De ambities zijn:

- **Energietransitie: van fossiel naar duurzaam.** Het streven is dat Gelderland in 2050 volledig klimaatneutraal is. Gelderland zet hiervoor in op energiebesparing en het terugdringen van het energieverbruik door isolatie. Daarnaast zet Gelderland in op duurzame opwekking van energie met oog voor de kwaliteiten die Gelderland uniek maken.
- **Klimaatadaptatie.** Omgaan met veranderend weer. Gelderland zet vooral en eerst in op het tegengaan van risico's en gevaren van de klimaatverandering. Het doel is dat Gelderland in 2050 optimaal beschermd is (klimaatbestendig) en kan meebewegen met het veranderend klimaat. Bij de inrichting van de leefomgeving neemt Gelderland de gevolgen van het veranderend klimaat mee.
- **Circulaire economie: sluiten van kringlopen.** Gelderland vindt minder afval en meer kringloop, recycling en hergebruik nodig om Gelderland schoon en groen te houden. Het doel is in 2030 het gebruik van primaire grondstoffen in Gelderland met 50% teruggebracht te hebben.
- **Biodiversiteit.** Werken met de natuur. Het beschermen en versterken van het Gelders Natuurnetwerk staat voorop vanuit robuuste verbindingen langs rivieren, uiterwaarden, kleine watergangen en andere waardevolle landschappen en gebieden. Het doel is dat het in 2050 goed gaat met de biodiversiteit. In het Uitvoeringsprogramma biodiversiteit (2021) geeft de provincie aan dat in 2030 75% van de Vogel- en Habitatrichtlijndoelen zijn gehaald en dat het in 2050 goed gaat met de biodiversiteit in Gelderland.
- **Bereikbaarheid: duurzaam verbonden.** Slim maatwerk en nieuwe vormen van mobiliteit zijn nodig om elkaar te kunnen

blijven bereiken en ontmoeten. Om knelpunten te voorkomen en op te lossen, bekijkt Gelderland hoe bedrijventerreinen zo geclusterd kunnen worden, dat vervoers- en goederensystemen slimmer met elkaar verbonden kunnen worden. De doelen zijn:

- In 2050 de groei van de mobiliteit op een slimme manier opvangen.
- In 2050 verplaatsen mensen in Gelderland zich veilig, snel, betaalbaar en klimaatneutraal. Snel en veilig internet fungeert daarbij als alternatief voor fysieke verplaatsingen.
- In 2050 is het netwerk voor goederenvervoer in Gelderland toegankelijk, duurzaam en klimaatneutraal.
- In 2030 is al ons busvervoer zonder uitstoot en is 35% van het totaal aantal verplaatsingen met de fiets.

- **Vestigingsklimaat: een krachtige, duurzame topregio!** Gelderland wil de strategische ligging en de aantrekkingskracht van de Gelderse regio's vergroten, zodat mensen in Gelderland willen (blijven) wonen en zich willen binden aan Gelderland. Activiteiten die elkaar versterken, wil Gelderland zoveel mogelijk bij elkaar in de buurt of in dezelfde voorziening plaatsen. Zo blijft Gelderland, naast dynamisch, ook open, groen en gezond. Het omvormen van bestaande en leegstaande bedrijvenlocaties heeft de voorkeur, boven de aanleg van nieuwe terreinen. De doelen zijn om de concurrerende positie binnen het internationale stedelijke netwerk van Amsterdam, Brussel en Keulen te versterken. In 2050 haalt Gelderland maximaal profijt uit de unieke combinatie van stedelijke en groene kwaliteiten. In 2050 zijn alle werklocaties in Gelderland duurzaam ingericht qua energie, klimaatbestendigheid, en logistieke en productiestromen.
- **Woon- en leefomgeving: dynamisch, divers en duurzaam.** Bouwen binnen bestaand verstedelijkt gebied is het vertrekpunt. Het doel hiervan is om leegstand te voorkomen, het landschap open en groen te houden en het voorzieningenniveau op peil te houden. Gelderland geeft de voorkeur aan het benutten van bestaande gebouwen. En gaat voor concentraties van bebouwing. Pas als er geen andere goede mogelijkheden zijn, breidt Gelderland uit aan de randen van de steden of dorpen. Een goede balans tussen de vraag en aanbod van woningen in verschillende prijscategorieën staat voorop, ook voor specifieke doelgroepen. De doelen zijn een aanbod aan woningtypen en woonmilieus passend bij de diversiteit aan woningvraag. Gelderland benut daarbij de bestaande bebouwde omgeving optimaal met voldoende ruimte voor klimaatadaptieve maatregelen. Alle nieuwbouw wordt aardgasloos aangelegd en zoveel mogelijk circulair gebouwd. In 2035 zijn alle (bestaande) wijken van het aardgas. Woningen zijn in 2050 klimaatneutraal in Gelderland.

Berkelland draagt met de integrale opgaven bij aan de provinciale ontwikkelingen. Ook hier zien we dat de ambities van Gelderland verder gaan dan waar Berkelland nu staat. Het is daarom van belang deze ambities mee te nemen in de uitwerking van het voorkeursalternatief voor Berkelland. Het gaat daarbij met name om de ambities en doelstellingen die Gelderland gesteld heeft. Berkelland kan hierin een eigen afweging maken en de ambities en doelstellingen voor Berkelland op baseren. Dat geeft ambities en doelstellingen die wellicht specifieker zijn of verder gaan dan de vastgestelde provinciale doelstellingen.

Regionale Energie Strategie (RES)

Ook regionaal binnen de Regio Achterhoek is er beleid waar Berkelland rekening mee moet houden. De Regionale Energie Strategie van de Regio Achterhoek vormt het regionaal beleid ten aanzien van zonne- en windenergie. De RES Achterhoek wordt op gemeentelijk niveau door vertaald in het RODE (Ruimtelijke ordening, duurzame energieopwekking) beleid. In de RES Achterhoek zijn meerdere zoekgebieden voor windenergie vastgelegd. De focus van Berkelland ligt op het zogenaamde zoekgebied K. Dit zoekgebied wordt gedeeld met de gemeente Oost-Gelre en bevindt zich grofweg tussen Beltrum, Zieuwent, Mariënvelde en Lievelde. In dit zoekgebied speelt de afstand van windmolens tot woningen een belangrijke rol. Op dit moment is de Rijksoverheid de geluidsnormen voor windenergie aan het herzien. Verder werkt de provincie aan een actualisatie van haar windbeleid en het borgen van de Gelderse RES-en in een RES2.0. Voor beide processen wordt een milieueffectrapportage opgesteld. Dit zijn belangrijke ontwikkelingen, omdat dit een bepalende factor is voor de afstand tussen windmolens en woningen en daarmee het ruimtelijk potentieel voor windenergie. De locatie van de windmolens wordt daarnaast beïnvloed door onder andere radarzones en laagvlieggebieden. Verder wordt ook het maximaal benutten van zon op dak nagestreefd als bijdrage aan het Achterhoeks RES-bod. Daarvoor kent de gemeente verschillende vormen van stimulering en informatiecampagnes.

Vanuit het RODE-beleid hebben we al bijna de 140 hectare zonneparken gerealiseerd/in procedure. Daarnaast stimuleren we op diverse fronten duurzaamheid door te inspireren, motiveren, kennis over te dragen en concrete doelen te formuleren.

Regionale woonagenda Achterhoek 2023-2030

De Regionale Woonagenda Achterhoek 2023-2030 legt de woonambities en –doelen voor de komende jaren vast voor de regio Achterhoek. Er wordt met deze woonagenda nadrukkelijk actie ondernomen om voldoende en passende woningen voor iedereen te kunnen bieden. De woonopgave wordt verbonden aan economische- en gebiedsopgaven in de regio. In de woonagenda worden drie ambities onderscheiden:

- Een passende woning voor iedereen.
- Goed wonen voor een gezonde en duurzame Achterhoekse economie.
- Wonen als basis voor de leefbaarheid.

De ambities worden verwezenlijkt met vier programmalijnen:

1. Vergroten woningvoorraad en versnelling productie.
2. Investeren in kwaliteit bestaande woningvoorraad.
3. De Achterhoek, een plek voor iedereen.
4. Wonen als integrale gebiedsopgave.

Het werkelijk te realiseren aantal woningen voor Berkelland (bod/woondeal-aantal) bedraagt 875. De totale ambitie voor Berkelland gaat verder dan dat en ligt op 1.160 nieuwbouwwoningen.

Waterschap Rijn en IJssel

De Watervisie 2030 is een gezamenlijk ambitiedocument van het Waterschap Rijn en IJssel (2013) en de gemeente en omschrijft een aantal doelen. Berkelland stelde aanvullend daarop samen met de waterschappen in 2018 de Watervisie Berkelland op. Deze zet in op een klimaatbestendig, duurzaam én aantrekkelijk watersysteem in Berkelland. In de watervisie is aangegeven hoe gemeente Berkelland en Waterschap Rijn en IJssel werken aan de inrichting en het beheer van de afvalwaterketen (riolering en zuivering) en het watersysteem:

- We proberen schade door wateroverlast te voorkomen en investeren in een veilig en goed werkend watersysteem.
- Door regenwater op te vangen waar het valt, neemt de kans op wateroverlast af en kunnen we de omgeving mooier en aantrekkelijker maken, voor mens en dier.
- Dankzij nieuwe technologieën kunnen we energie en grondstoffen uit (afval)water halen.
- Door een goede inrichting en afstemming van het gezamenlijk beheer streven we naar een goede waterkwaliteit in het stedelijk gebied. Dit zorgt voor een prettige leefomgeving.

Als gemeente hebben wij zorgplichten voor het regenwater, grondwater, oppervlaktewater en het inzamelen, transporteren en zuiveren van afvalwater (gebruikt drinkwater) in stedelijk gebied. De zorgplichten (taken) van de gemeente zijn:

- inzameling en transport van stedelijk afvalwater;
- zorg van het regenwater;
- zorg structurele problemen grondwaterstanden.

In hoofdstuk 4 maken we keuzes over de manier waarop we omgaan met de ambities van andere overheden die verder gaan dan de geformuleerde integrale opgaven voor Berkelland.

Gelijktijdig met het proces voor deze omgevingsvisie is samen met het Waterschap een nieuw watertakenplan voor onze gemeente opgesteld. Dit Watertakenplan 2024-2034 gaat in op de gemeentelijke taken en verantwoordelijkheden voor haar grondgebied ten aanzien van onder andere riolering, droogte, vernatting, afvoer regenwater, wateroverlast, grondwater en waterkwaliteit. Dat vloeit voort uit de Waterwet. Het watertakenplan is een voortzetting van de omgevingsvisie in de vorm van een programma en wordt in nauwe samenspraak met het Waterschap en de gemeenten in de regio opgesteld. Daarbij wordt ook nagedacht over de vraag in hoeverre in het uiteindelijke omgevingsplan regels worden opgenomen over (bedrijfsmatige) lozingen op de riolering en over mogelijkheden voor klimaatadaptief bouwen die verband houden met de gemeentelijke watertaken.

Gemeentelijk beleid

Bestaand beleid en bestaande visies van de gemeente Berkelland (zie bijlage 1) zijn het uitgangspunt geweest voor deze omgevingsvisie. Recente voorbeelden daarvan zijn het bestemmingsplan Buitengebied 2020 en het Watertakenplan. Waar ander beleid gelijktijdig met de omgevingsvisie is opgesteld, is afgestemd over de ambities en opgaven die vanuit dat onderwerp een plek krijgen in de omgevingsvisie.

2.2 Trends en ontwikkelingen

Berkelland is door de jaren heen sterk veranderd. Deze verandering wordt beïnvloed door een aantal trends en ontwikkelingen. In deze paragraaf gaan we in op de trends en ontwikkelingen die zowel op landelijk als Berkellands niveau een rol spelen. Per trend of ontwikkeling wordt ingegaan op de landelijke effecten en wat voor effect dit op onze gemeente

heeft. Dit zijn de dynamische lagen uit de lagenbenadering die in deze omgevingsvisie toegepast wordt (zie par. 4.1). Deze trends en ontwikkelingen spelen o.a. op het gebied van:

- Landbouw en een vitaal platteland
- Stikstofdepositie
- Klimaatverandering
- Energietransitie
- Digitalisering en technologische ontwikkelingen
- Recreatie en toerisme
- Behoud landschap
- Demografische ontwikkeling
- Vitale leefomgeving en kernen
- Woningbouwopgave
- Verplaatsing maakindustrie
- Circulaire- en deeleconomie
- Mobiliteit

Landbouw en een vitaal platteland: Het buitengebied wordt nog steeds hoofdzakelijk gebruikt door de landbouw, maar de invloed van andere functies neemt toe. De landbouw staat onder druk door de ruimtevraag van duurzame energieopwekking en natuur. Daarnaast is er sprake van een toename van wonen in het buitengebied en een schaalvergroting in de landbouw, dit laatste in combinatie met een afname van het aantal agrarische bedrijven. De toename van wonen in het buitengebied zorgt voor spanningen tussen landbouw en wonen. In de periode van 2005 -2019 is het aantal agrarische bedrijven van 999 naar 663 afgenomen. De nominale daling van het aantal bedrijven is groter dan de krimp van de veestapel. Het platteland zal veranderen door veranderingen en innovaties in de landbouw. Onder andere door schaalvergroting en verschuiving naar natuurinclusieve landbouw. Daarnaast ontstaat leegstand door bedrijfsbeëindiging door onder andere strengere wet- en regelgeving, stikstofdepositie, geen bedrijfsopvolging, etc. Leegstand heeft grote invloed op het landschap (verpaupering), gezondheid (asbest), veiligheid (ondermijning) en de leefbaarheid op het platteland. Niet alle vrijkomende bebouwing kan een nieuwe bestemming krijgen. Dat betekent dat er soms bebouwing gesloopt wordt of betrokken wordt bij functieveranderingsprocessen, waarbij een sloopopgave moet worden geleverd. Een andere trend is dat er steeds vaker multifunctionele landbouw in het buitengebied voorkomt. Wanneer op een juiste manier met de voorgenoemde ontwikkelingen omgegaan wordt biedt dit ook kansen.

Stikstofdepositie: Het is noodzakelijk dat in Nederland op zeer korte termijn veel minder stikstof wordt uitgestoten. Het beleid ten aanzien van stikstofdepositie in Natura 2000 gebieden is een belangrijke ontwikkeling voor heel Nederland. Stikstofdepositie speelt een beperkte rol, maar raakt wel een aantal verschillende actuele thema's in onze gemeente. Berkelland is tenslotte een plattelandsgemeente, waar de agrarische sector een grote rol speelt. Overigens zijn er naar verwachting niet veel piekbelasters in de gemeente en vormt stikstofdepositie, bij ontwikkelingen met een beperkte omvang, waarschijnlijk geen grote belemmering, omdat er geen Natura 2000-gebieden in de gemeente zelf liggen. Wel heeft dit binnen Berkelland mogelijk een sociale invloed. Daarbij denken we aan de paasvuren en ander evenementen. Deze zijn onderdeel van onze identiteit. Het is mogelijk dat stikstofdepositie pas bij grootschalige projecten een knelpunt gaat vormen, zoals bij de bouw van woningen en bedrijventerreinen. Het is belangrijk hoe omgegaan wordt met eventuele stoppende agrarische bedrijven en de vrijkomende bebouwing. De maatregelen en versnellingsmiddelen, die de provincie neemt, en het eventueel uitkopen van piekbelasters door de Rijksoverheid kunnen doorwerken in de gemeente Berkelland. Met deze maatregelen, zoals de opkoop van agrarische bedrijven, industrie en door innovatie, kan (stikstof) ruimte worden vrijgemaakt voor ontwikkelingen. Ook zetten Rijk en provincie in op duurzame mobiliteit om de stikstofuitstoot te beperken. De gemeente speelt een centrale rol in de opgave voor de fysieke leefomgeving, maar heeft op dit vlak geen directe zelfstandige bevoegdheid. Wel werkt het door op verschillende terreinen van gemeentelijke besluitvorming. Bij dat laatste gaat het niet alleen om puur ruimtelijke projecten, maar ook om meer sociaaleconomische gebeurtenissen zoals paasvuren en andere voor de lokale identiteit belangrijke evenementen.

Klimaatverandering: Klimaatverandering heeft zowel mondiaal als op het niveau van Berkelland een grote impact op de fysieke en sociale leefomgeving. Het weer wordt steeds extremer, wat zich uit in het vaker voorkomen van extreme buien. Dit kan leiden tot wateroverlast en overstromingen. Tegelijkertijd is er ook steeds vaker sprake van langere droge perioden. Gevolgen van droogte zijn lage grondwaterstanden, droogvallende beken, vissterfte, boomsterfte en verminderde opbrengsten in de landbouw. Klimaatverandering uit zich ook

in het vaker voorkomen van hittegolven. Deze hittegolven zijn gevaarlijk voor kwetsbare mensen en vormen een risico voor de waterkwaliteit. Doordat het klimaat verandert en droogte optreedt verdwijnen er dier- en plantsoorten, maar komen er ook bij. De biodiversiteit neemt wel af.

In de gemeente Berkelland vormt met name droogte een groot probleem, zoals de afgelopen jaren al ervaren werd. Overstromingsgevaar is in onze gemeente niet aan de orde vanwege de hoogteligging. Wateroverlast is op sommige plekken aan de orde, zo blijkt uit zogenaamde stresstesten uit 2020. Extreme buien leiden tot wateroverlast en soms ook schade, maar nergens tot onveilige situaties. Hittestress komt ook in Berkelland veel voor maar verschilt sterk per locatie. Er zijn kansen voor de gemeente om meer klimaatadaptieve maatregelen te nemen waarbij we uitgaan van de resultaten van de stresstesten en de periodieke actualisaties. Vanuit de gemeente zetten we in op het stimuleren en/of faciliteren van klimaatadaptieve maatregelen.

Energietransitie: Het duurzaamheidsbeleid van Berkelland is met name toegespitst op de energietransitie. Met een energie-uitvoeringsprogramma voor de gebouwde omgeving, utiliteitsgebouwen en MKB-bedrijven en een Transitievisie Warmte voor de aardgastransitie. Als basis voor het ruimtelijk beleid voor duurzame energieopwek gelden de RES en het RODE beleid. In de RES Achterhoek zijn meerdere zoekgebieden voor windenergie vastgelegd. De focus van Berkelland ligt hierbij zoals gezegd op zoekgebied K. Verder wordt ook het maximaal benutten van zon op dak nagestreefd als bijdrage aan het Achterhoeks RES-bod en is de opgave voor zon op land (maximaal 140 ha) al grotendeels ingevuld door de vergunde zonneparken. Lokaal eigendom van de windmolens in Berkelland is de ambitie, omdat daarmee de baten kunnen landen in het gebied waar ook de lasten worden ervaren. In onze gemeente stimuleren en/of faciliteren we maatregelen die bijdragen aan de energietransitie. Verder ondersteunen we waar mogelijk duurzame initiatieven, bijvoorbeeld bij circulair en duurzaam bouwen. Hier is geen specifiek gemeentelijk beleid voor.

Digitalisering en technologische ontwikkelingen: Technologische ontwikkelingen vinden op een steeds hoger tempo plaats, met grotere effecten op de samenleving en fysieke leefomgeving. Door digitalisering, en versneld door de covid-19 pandemie, werken mensen meer thuis. Dit betekent dat mensen minder hoeven te reizen en er dus minder woon-werkverkeer is. Hierdoor stellen mensen mogelijk ook andere eisen aan hun woningen en hun werkplekken. Door digitalisering is het minder belangrijk geworden waar je woont of werkt. Deze trend is in mindere mate van belang in Berkelland, omdat relatief veel mensen een beroep hebben waarbij ze niet thuis kunnen werken. Digitalisering kan ook effect hebben op het winkelbestand van onze gemeente, door verdere groei van online shopping kan er leegstand ontstaan. Daarnaast zijn er relatief veel ouderen waar deze trend mogelijk niet op van toepassing is. Dit biedt kansen voor het duurzaam en effectief inrichten van de gemeente.

Recreatie en toerisme: Een kwalitatief hoogwaardig recreatieaanbod is belangrijker dan ooit, zo komt naar voren

uit regionale onderzoeken naar de vitaliteit van verblijfs- en dagrecreatie in de Achterhoek. Daarnaast is er steeds meer aandacht voor de bijdrage van de vrijetijdssector aan de leefbaarheid op het platteland en in de dorpen en (kleinere) kernen. Het platteland is een plaats waar men kan ontsnappen aan de drukte van de stad door de aanwezige rust en ruimte. De energietransitie mag zo min mogelijk ten koste gaan van de aantrekkelijkheid en ruimtelijke kwaliteit van de omgeving, omdat dit hét unieke pluspunt is van de bestemming Achterhoek. De trend van een toename in recreatie en toerisme leidt tot een vraagstuk: waar zijn grootschalige, maar ook kleinschalige vormen van dag- en verblijfsrecreatie mogelijk binnen de gemeente zonder dat er een disbalans ontstaat tussen wonen, werken en recreëren?

Behoud landschap: Klimaatverandering en aantasting door de mens vormen een bedreiging voor het landschap. Door menselijke activiteiten staat de natuur- en landschapskwaliteit onder druk en neemt deze af. Onder andere monocultuur in de landbouw, groei van bedrijventerreinen, toenemende recreatiedruk, de energietransitie, mobiliteit, illegale activiteiten en woningbouw bedreigen de natuur en biodiversiteit in Berkelland. Het landschap staat ook door klimaatverandering onder druk. Zo kunnen hitte, wateroverlast en droogte de natuurwaarden aantasten. Het tegengaan van deze ontwikkeling vormt één van de opgaven voor Berkelland.

Demografische ontwikkelingen: Er zijn meerdere trends en ontwikkelingen van toepassing op de demografie van onze gemeente. De bevolking van Berkelland nam in 2022 toe. De natuurlijke aanwas, het gevolg van geboorte en sterfte, nam af. Er was een positief migratiesaldo (het aantal gevestigde personen uit het buitenland min het aantal vertrokken personen naar het buitenland). De prognose voor de bevolkingsgroei tussen 2021 en 2035 is een krimp van 5,54 procent. Deze krimp van de bevolking heeft verscheidene gevolgen, zoals een krimpende beroepsbevolking, wat weer druk uitoefent op de voorzieningen in onze gemeente. Daarnaast beïnvloeden ‘nieuwkomers’, zoals blijvende Oekraïners en statushouders, de demografie en hebben tijdelijke bewoners ook invloed op de voorzieningen.

De trend van het verouderen van onze bevolkingssamenstelling is meer dan gemiddeld van toepassing op onze gemeente. Het aandeel 65 plussers was in 2022 25,8% van de totale bevolking van onze gemeente (Bron: CBS). Hierdoor is er meer vraag naar passende woonvormen zoals seniorenwoningen, geclusterde woningen en woon-zorgcomplexen en vindt huishoudensverdunning en clustering van doelgroepen plaats. Dit in een omgeving die voldoende ondersteunend is aan ouderen. Hierdoor wordt samenwerking op het gebied van wonen, werken en zorg steeds belangrijker. De trend ontgroening hangt sterk samen met de veroudering. Het aandeel jongeren (0-25 jaar) bedraagt 25% in onze gemeente. Jongeren trekken weg naar grotere steden en blijven daar ook wonen na hun studie. Tegelijkertijd is het in de grote steden ook lastig om geschikte starterswoningen te vinden voor hen. Daardoor trekken er tegelijkertijd ook jongeren naar het platteland, omdat de woningen daar goedkoper zijn. Ook bieden digitale middelen de mogelijkheid om op grote afstand van het werk te kunnen wonen. Verder verandert de samenstelling van huishoudens en groeit het aantal eenpersoonshuishoudens. Waarbij we bij geclusterd wonen rekening houden met 1-2 persoonshuishoudens.

Naast de demografische ontwikkeling heeft de individualisering van de samenleving gevolgen voor de Berkellandse demografie. Door economische en technologische ontwikkelingen zijn zelfontplooiing en emancipatie steeds belangrijker geworden, terwijl volgzaamheid en traditie aan belang verliezen. Deze trends hebben ook gevolgen voor de woningmarkt. Er zijn namelijk meer eenpersoonshuishoudens waardoor er meer woningen nodig zijn. Daarnaast stellen mensen steeds meer specifieke eisen aan hun woning en woonomgeving. Hierdoor is de druk op de woningmarkt toegenomen. Ook dient vastgoed geschikt te zijn voor de sociale omgangsvormen van de toekomst: ontmoeting, langer zelfstandig wonen en mantelzorgsituaties.

Vitale leefomgeving en kernen: De inrichting van de leefomgeving heeft invloed op de gezondheid en de gezondheidsbeleving van inwoners. Een vitale leefomgeving gaat niet alleen over milieukwaliteit maar is een breder en integraal thema. Het gaat om regie, welbevinden, kwaliteit van leven en onder andere ontmoeten en mentale gezondheid spelen ook een rol. Het is de taak van onze gemeente om de gezondheid van haar inwoners te beschermen en te bevorderen. De gezonde basis staat centraal. Er moet voorkomen worden dat mensen gezondheidsproblemen

krijgen. Daarom moet gezondheid meer integraal terugkomen in het omgevingsbeleid. Denk hierbij aan ouderenhuisvesting. Met het bouwen van woningen dragen we bij aan de instandhouding van voorzieningen en vitale kernen.

Voor het bereiken en/of versterken van een vitale leefomgeving is een sterke sociale basis van belang en moet worden voldaan aan de condities van sociale kwaliteit. Sociale kwaliteit is de mate waarin mensen de mogelijkheden hebben om te participeren in sociale relaties op een manier die hun welzijn, capaciteiten en individueel potentieel verbetert. Het gaat om de vraag hoe iedereen in de samenleving kan participeren op een manier die hem of haar past en goed doet en zo ook kan bijdragen aan het collectief: aan het eigen sociaal netwerk, de buurt, het dorp, de samenleving. Daarnaast gaat sociale kwaliteit ook over de kwaliteit van gemeenschappen en samenlevingen die van invloed is op de kwaliteit van leven van individuen. Sociale kwaliteit staat onder druk wanneer er niet voldoende wordt voldaan aan sociaal- economische zekerheid, sociale inclusie, sociale cohesie en sociale empowerment. Deze vier condities van sociale kwaliteit geven handelingsperspectieven voor versterking van de sociale basis. Inwoners, vrijwilligers, mantelzorgers, professionals en de gemeente kunnen er houvast aan ontlenen en de gemeente wil hierop inspelen.

Er zijn kansen om verder te kijken hoe de inrichting van de dorpen, kernen en buitengebied bij kan dragen aan het verbeteren van de omgevingskwaliteit voor bewoners en bezoekers. Dit biedt kansen om bijvoorbeeld gezondheidsachterstanden te verkleinen, druk op het dagelijks

leven bij jeugd en jongvolwassenen te verlagen en inwoners vitaal ouder te laten worden.
De relatie tussen kern en het buitengebied in Berkelland, bijvoorbeeld door goede voet- en fietsverbindingen kan positief bijdragen aan een vitale leefomgeving.

Woningbouwopgave: De opgave tot en met 2030 is vastgelegd in de regionale woondeal Achterhoek. Deze woondeal komt voort uit de door het Rijk opgestelde Nationale Woon- en Bouwagenda. Voor de regio Achterhoek zijn afspraken gemaakt over de bouw van 8.930 woningen (peildatum 2022). Ook in onze gemeente moeten er de komende jaren woningen gebouwd worden. In de alle kernen bouwen we tot en met 2030 nieuwe woningen, 875 in totaal. 2/3e daarvan moet bestaan uit sociale huurwoningen en betaalbare koopwoningen. Na 2030 programmeren we adaptief door, behoefte is daarbij de bepalende factor.

Die behoefte bestaat voornamelijk uit betaalbare woningen voor 1-2 persoons huishoudens en jongeren. Ook is er behoefte aan flexibiliteit op de woningmarkt om aan te sluiten bij de dynamiek, bijvoorbeeld door de instroom van ontheemden. Tijdelijke woningen kunnen hier uitkomst in bieden. Er kunnen bijvoorbeeld tijdelijk meer woningen in de sociale sector gerealiseerd worden.

Mobiliteit, bereikbaarheid, behoefte en vitaliteit beïnvloeden waar de woningen nu en in de toekomst gebouwd moeten worden. De nieuw aangelegde N18 heeft gezorgd voor een grotere vraag naar woningen in Neede en Eibergen. Het treinstation heeft ditzelfde

effect voor Ruurlo. Voor alle kernen, dus ook voor de kleine kernen, moeten vraag en behoefte op elkaar aansluiten. Uiteindelijk streven we naar een gebalanceerde woningvoorraad passend bij de huishoudensgrootte om het dorp of de kern vitaal te houden.

Voor de fijnmazige woningbouwopgave tot en met 2030 is de behoefte in basis aangetoond, geldt voorrang voor transformatie van leegstaand vastgoed en inbreiding zoveel mogelijk voor uitbreiding. Voor de programmering na 2030 zoeken we naar verantwoorde ontwikkelingen. De behoefte bepaalt de opgave. Transformatie van bestaand vastgoed heeft ook dan nog de eerste voorkeur. We streven naar leefbare en gezonde kernen. Groene openbare ruimte in de kern is daarbij een belangrijke pijler. Inbreiding kan de gezondheid en leefbaarheid in de kernen onder druk zetten. Hierdoor kan uitbreiding aan de rand van de kernen soms een kwalitatief betere keuze zijn. In gebieden direct rondom de kernen, zogenaamde kernrandzones, kunnen ontwikkelingen worden toegestaan die enerzijds versterkend kunnen zijn voor de kern, maar ook tevens meer landschapskwaliteit opleveren. Dit door bijvoorbeeld waardevolle landschapsstructuren te herstellen en als kader bij (her)ontwikkeling te hanteren.

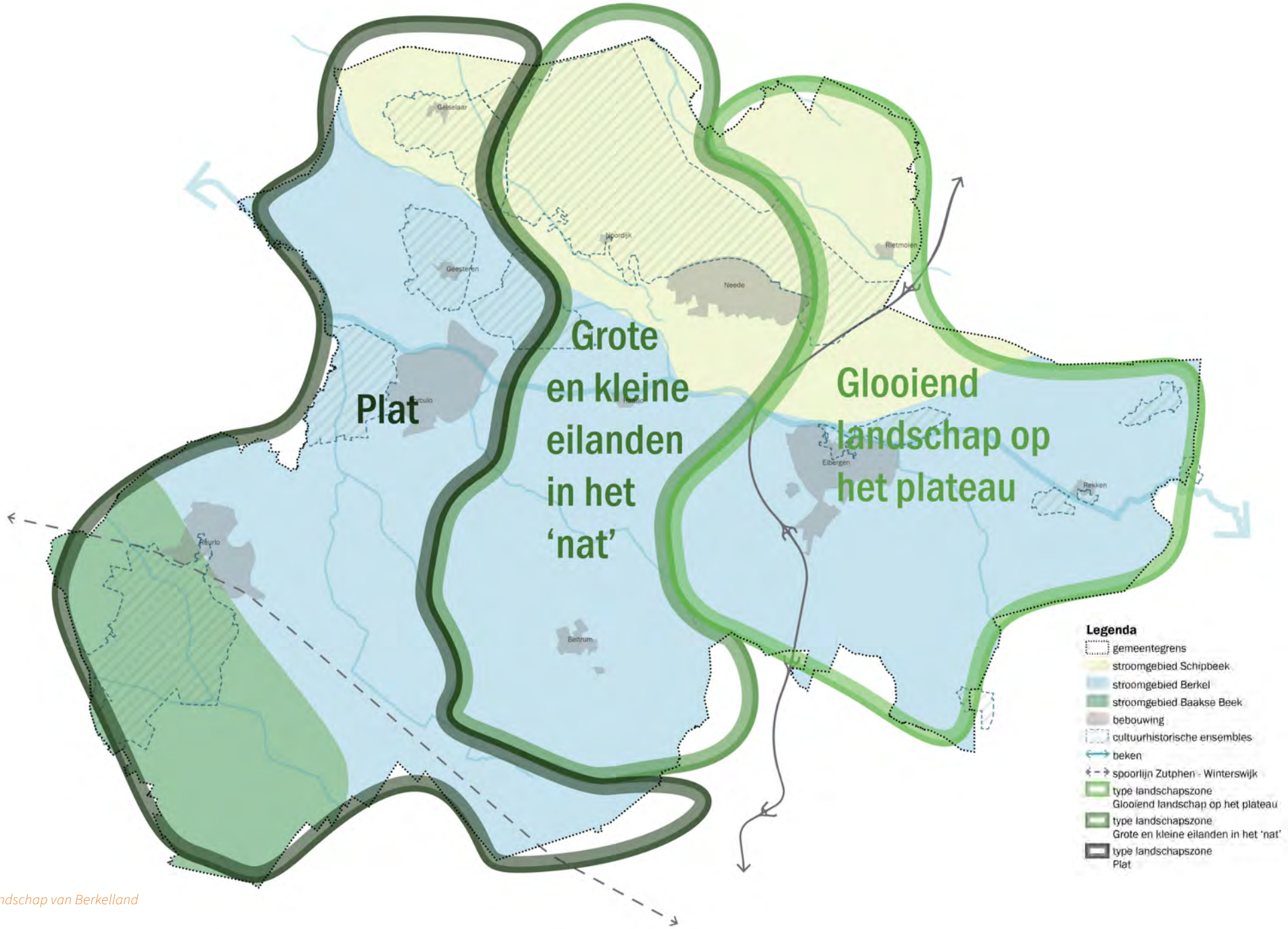
Woningbouw in het buitengebied en niet aan de rand van de kernen heeft een kwalitatief karakter. Er is specifiek beleid voor woningsplitsing in het buitengebied. Daarnaast is het ‘Rood voor Rood’ beleid voor het buitengebied belangrijk. Hiermee kan ingespeeld worden op transformatie van vrijkomende agrarische bebouwing door onder voorwaarden (bv. sloop van leegstaande gebouwen en landschappelijke inpassing) woningen toe te voegen. Daarmee kan gestuurd worden op het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het landschap. Het ‘Rood voor Rood’ beleid heeft dat dan ook als hoofddoelstelling en is niet zozeer bedoeld als een volkshuisvestelijk beleidskader dat zich richt op de woningvoorraad.

Niet alleen het toevoegen van nieuwe woningen is van belang voor de toekomstbestendigheid van Berkelland. Ook de transformatie van de bestaande voorraad is een belangrijke pijler. We stimuleren het moderniseren, verduurzamen, levensloopgeschikter en asbest vrijmaken van de woningen en de wijken.

Verplaatsing maakindustrie: In tegenstelling tot de eerdere trend van verplaatsing van de maakindustrie uit Nederland is er nu de trend waarbij de maakindustrie juist blijft of terug naar Nederland en dus ook naar Berkelland wordt verplaatst. Dit komt door de hogere lonen in landen waar de maakindustrie naartoe verhuisd was. Dit biedt kansen (ook voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt) in de gemeente Berkelland. Het regionale vestigingsklimaat dient hiertoe verstevigd te worden, waarbij een goede bereikbaarheid belangrijk is.

Circulaire- en deeleconomie: Landelijk is de ambitie vastgelegd circulair te zijn in het jaar 2050. Circulair houdt in dat grondstoffen, onderdelen en producten hun waarde behouden. Het gaat ervan uit dat producten van nu de grondstoffen zijn voor later: na gebruik kunnen materialen waaruit een product bestaat opnieuw worden gebruikt. Hierdoor bestaat afval niet (of nauwelijks). In het kader van het afstappen van de bestaande lineaire economie is de trend waarneembaar waarbij mensen liever huren, leasen, delen of lenen van spullen dan het aanschaffen en moeten onderhouden van spullen, voorbeelden hiervan zijn het leasen van een auto of elektronische apparaten, het delen van woonruimte of auto’s via onlinekanalen of het huren van gereedschap in plaats van het aanschaffen. Dit is een voorbeeld van de omslag gemaakt naar een zogenaamde “deeleconomie.” Verder zijn er ook kansen voor het toepassen van circulair bouwen in de gemeente.

Mobiliteit: Ook in de mobiliteit zijn trends en verschuivingen te zien. Door de hoge mobiliteit van mensen in Nederland zijn er mensen die ervoor kiezen om op een grotere afstand van hun werk te gaan wonen. Ook is er als gevolg van vergrijzing een groeiende minder mobiele doelgroep. Deze groep mensen heeft juist wel voorzieningen dichtbij nodig. Daarnaast zijn er ook de transities naar duurzame mobiliteit en andere mobiliteitsvormen die de nodige effecten op onze gemeente kunnen hebben. Voorbeelden hiervan zijn het verzorgen van de laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen en deelplatforms (mobility as a service) van de regio Achterhoek.

Het landschap van Berkelland

3 Berkelland anno nu – Waarden en kwaliteiten van Berkelland

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe Berkelland er anno 2023 bij ligt. Het in kaart brengen van de huidige situatie en de huidige omgevingswaarden is een belangrijk onderdeel van een visie op de toekomst. De omgevingswaarden beschrijven we door de natuurlijke en ruimtelijke kenmerken en kwaliteiten in beeld te brengen. Daarbij komt de historische ontwikkeling van Berkelland aan bod en beschrijven we wat onze gemeente betekent binnen de regio. Vervolgens gaan we in op onze belangrijkste kwaliteiten en gaan we kort in op de kenmerken van onze dorpen. Het landschap, cultuurhistorie, water, bodem en de identiteit en eigenheid van de kernen behoren tot de statische lagen vanuit de lagenbenadering.

3.1 Het landschap van Berkelland

Het landschap van Berkelland

We bezitten als gemeente een bijzondere kwaliteit in de vorm van het landschap. Als plattelandsgemeente kennen we een groot landschap boordevol natuur dat doorkruist wordt door de beken. De verschillende landschapstypen zorgen voor een divers en aantrekkelijk landschap met een grote soortenrijkdom. In het buitengebied is er volop rust, ruimte en stilte, en is kleinschaligheid de norm.

Onze gemeente kent een rijke historie waaruit wij landgoederen, beschermde dorpsgezichten en cultuurhistorisch waardevolle landschappen hebben overgehouden. Bij een aantal van de dorpen zijn daarnaast de oude dorpsmarken nog herkenbaar. In die marken was er een functionele samenhang tussen het dorp, de akkers op de essen, de weides in beekdalvlaktes en de heidevelden. Historisch gezien zijn allereerst de overblijfselen uit de ijstijd in het landschap te herkennen. De Needse Berg is een overblijfsel uit de ijstijd en valt met haar hoogte tot 34 meter boven NAP op in het landschap. De grondmorene bulten waarop Gelselaar en Geesteren liggen zijn ook overblijfselen uit de ijstijd. Er bevinden zich ook dekzandruggen binnen de gemeente, met name rond Beltrum en langs de Berkel en de Bolksbeek. Het landschap van Berkelland is later sterk beïnvloed door de mens. In de 19e en de 20e eeuw zijn de eilanden in het moerasgebied ontgonnen en recht verkaveld. In het westen van onze gemeente bevinden zich bossen met landgoederen.

We kunnen het landschap van onze gemeente van oost naar west onderverdelen in drie deelgebieden. In het oosten wordt onze gemeente gekenmerkt door het glooiende landschap op het plateau, daartussen een gebied met kleine eilanden in het nat en in het westen het zogenaamde plat.
Onze gemeente kan ook onderverdeeld worden in landschapsensembles: beekdalen, oude bouwlanden – kampen, broek, velden en bossen, oude bouwlanden – essen, bossen en landgoederen. Deze zijn weergegeven op de kaart op blz. 26. Dit resulteert in grootschalige open landschappen, met name in het zuiden en zuidoosten. Kleinschalige, open tot halfopen landschappen meer centraal van oost naar west en overwegend gesloten landschappen die zich met name aan de westzijde van de gemeente bevinden. Dit zijn de meer aaneengesloten bosgebieden.

Natuur

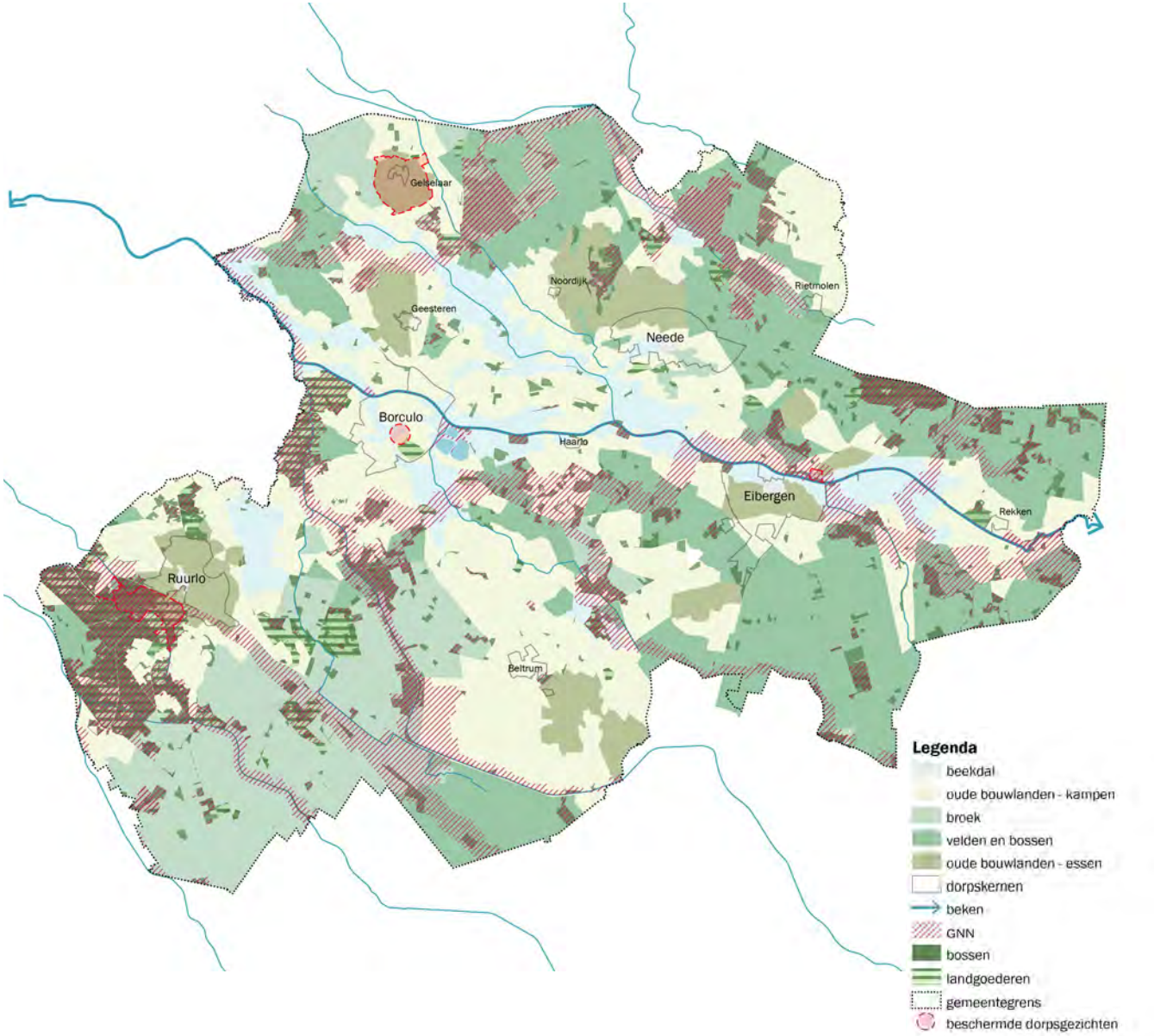
In onze gemeente kent de natuur een sterke relatie met het water. Dit blijkt uit onze kwelgebieden het Noordijkerveld (Elsmangoot), de zuidrand van Neede, De Kiefte ten zuiden van Eibergen en tussen Neede en Rietmolen (omgeving Kieftendijk). De vele beken en rivieren spelen ook een belangrijke rol in de natuur in onze gemeente. De Berkel verbindt de verschillende gebieden van oost naar west. De Berkel stroomt vanuit Duitsland, waar de Berkel nog meandert, met een strakke boog over het Nederlands Plateau. Vervolgens stroomt de rivier naar het lager gelegen centraal Achterhoekse gebied met brede beekdalvlaktes en hogere ruggen. De Berkel stroomt langs Borculo en daarna verder naar het westen naar het iets hoger gelegen De Graafschap. Bij Zutphen stroomt ze in de IJsselvallei. Naast de Berkel in het midden van onze gemeente zijn de belangrijkste beken de Schipbeek in het noorden en de Baaksebeek in het zuidwesten. Andere beken en rivieren in onze gemeente zijn de: Buurserbeek, (Groenlose) Slinge, Leerinkbeek en de Bolksbeek.

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) komt in Gelderland tot uiting in het Gelders Natuurnetwerk (GNN). Het GNN omvat een samenhangend netwerk van bestaande en de te ontwikkelen natuur van internationaal, nationaal en provinciaal belang in Gelderland. Daarbij behoren de Natura 2000-gebieden als internationaal beschermde natuurgebieden ook tot het GNN. Zij bestaat uit alle terreinen met een natuur, bos of landschapselementbestemming binnen de voormalige EHS en

kent ook zoekgebieden voor nieuwe natuur (7.300 ha), waarvan het grootste deel (5.300 ha) in 2025 moet zijn gerealiseerd. Ook de reeds gerealiseerde delen van verbindingszones maken deel uit van het GNN.

Niet alle natuurgebieden binnen het GNN sluiten goed op elkaar aan. Daarom is een Groene Ontwikkelingszone (GO) aangewezen. Ook het agrarisch gebied met de vele landschapselementen buiten deze GNN en GO zijn erg belangrijk voor de habitats en verspreiding van soorten tussen de GNN gebieden en Natura 2000 gebieden. Hiermee kunnen ecologische verbindingszones aangelegd worden tussen deze natuurgebieden. De GO richt zich op economische ontwikkeling in combinatie met (substantiële) versterking van de kernkwaliteiten natuur en landschap. De GNN en GO zijn in belangrijke mate gekoppeld aan het water in onze gemeente.

In onze gemeente ligt het Teeselinkven, dat in beeld was om te worden aangewezen als Natura 2000-gebied. Daarnaast liggen in de directe omgeving van onze gemeente de Natura 2000-gebieden Stelkampsveld (Beekvliet), Buurserzand, Haaksbergerveen en Korenburgerveen. Over de grens in Duitsland liggen de Natura 2000-gebieden Zwillbrocker Venn en Ellewicker Feld, Moore en Heiden des westlichen Münsterlandes, Witte Venn, Krosewicker Grenzwald en Lüntener Fischteich en Ammeloer Venn.

Identiteit en landschap in Berkelland

Biodiversiteit

Naast natuur is ook specifiek biodiversiteit een belangrijk onderwerp. Onze gemeente heeft een hoge biodiversiteit voor de meeste soortgroepen. Er komen namelijk veel verschillende typen leefgebieden met een aanzienlijke omvang naast elkaar voor. De kwaliteit van leefgebieden met specifieke, kwetsbare milieuomstandigheden gaat achteruit waardoor dit soort leefgebieden en de hier voorkomende biodiversiteit verdwijnen. Hierdoor is het aantal plantensoorten van de Rode lijst in Berkelland in vergelijking met heel Nederland gering. Met name in het broekontginningslandschap en de beekdalen staat de biodiversiteit onder druk. Gemeentebreed geldt dat ruim de helft van het oppervlak van onze gemeente op orde is en 15% er slecht aan toe is.

3.2 Berkelland in de regio

Onze gemeente maakt onderdeel uit van de grensregio de Achterhoek en ligt aan de noordoostzijde van de provincie Gelderland. We zijn goed bereikbaar en we liggen binnen bereik van de rest van het land. Via onder andere de rijksweg N18 zijn we bereikbaar vanuit de groene metropoolregio Arnhem/Nijmegen. We liggen in de buurt van de stedelijke gebieden Apeldoorn-Deventer-Zutphen, Arnhem-Nijmegen en Hengelo-Enschede. De kernen onderling zijn ook goed bereikbaar via de provinciale wegen en het busnetwerk. Dit laatste vooral overdag.

De combinatie van dorpen, landschap en gunstige ligging zorgt voor een sterke woonomgeving met een grote aantrekkingskracht. We zijn een ontspannen gemeente met veel ruimte, waar het prettig wonen, werken, recreëren en verblijven is.

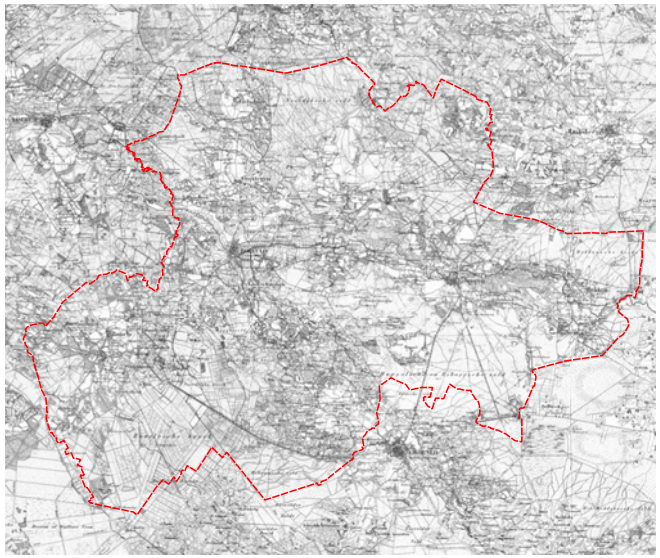
Voor stedelijke voorzieningen maken we dankbaar gebruik van de omliggende steden maar ook binnen onze gemeente zijn er genoeg voorzieningen. Omgekeerd bieden wij de steden in de regio ruimte voor met name natuurbeleving, recreatie en zorginstellingen in een groene omgeving. Ons grondgebied heeft een hoge landschappelijke kwaliteit, die in paragraaf 3.1 uitgelicht is.

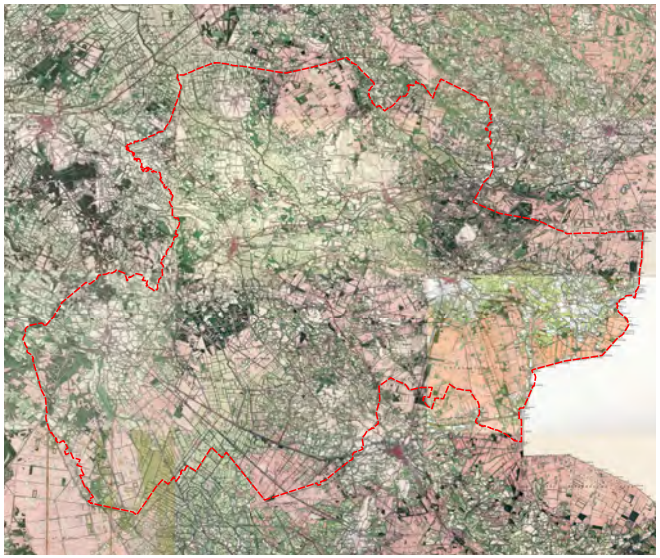
3.3 Historische ontwikkeling en cultuurhistorie

Onze gemeente ligt gedeeltelijk op het Oost-Nederlands plateau. Dit plateau is miljoenen jaren geleden door krachten in de aardkorst omhooggeduwd. Na de ijstijd ontstond er eerst een toendralandschap. Onder invloed van een stijgende temperatuur veranderde het landschap. De eerste mensen vestigden zich op de hogere delen langs de rivierlopen. Bossen en het veen verdwenen langzamerhand door de toenemende bevolking. Heidevelden, ontstaan door begrazing met schapen, kwamen daarvoor in de plaats. Grote delen van Berkelland veranderden in natte heidevelden. Er ontstonden enkele bewoningskernen. Verspreid in het landschap werden kleine boerenbedrijven gevestigd op verhogingen in het landschap. Op die verhogingen werd landbouw bedreven. De grond werd vruchtbaar gemaakt met schapenmest en heideplaggen. Zo ontstonden de essen. Door de bevolkingsontwikkeling en de toenemende behoefte aan landbouwgrond verdwenen de boerderijen van de essen en werd er op de flank van de essen gebouwd. De rivier de Berkel is van grote betekenis geweest voor de ontwikkeling van Berkelland en het landschap. Langs deze rivier ontstonden onder andere nederzettingen en industrie. Na verdere groei kenmerken we ons als gemeente met een groot aantrekkelijk buitengebied, een prachtig landschap en vier grote, zeven kleine kernen en een aantal buurtschappen.

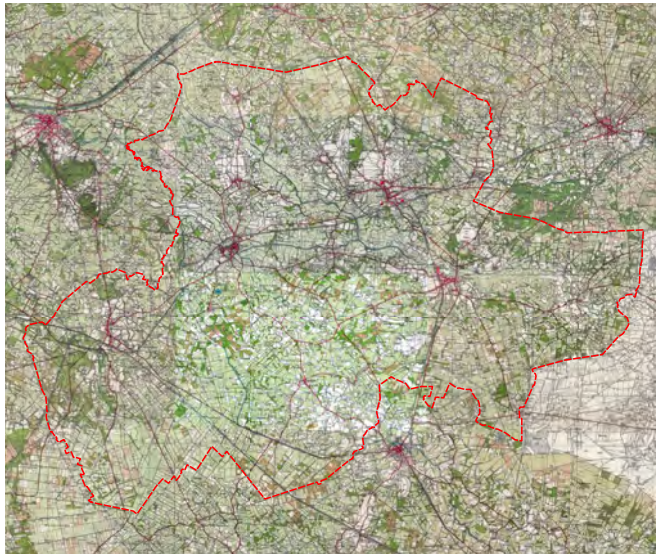
Vroeg in de 18e eeuw is in Berkelland kleinschalige ijzerindustrie ontstaan in de vorm van ijzergieterijen. Hierdoor is er ook nu nog een aantal metaalverwerkende bedrijven in de gemeente.

Historische kaart rond 1850

Historische kaart rond 1900

Historische kaart rond 1950

Historische kaart rond 2020

^ Historische ontwikkeling van het gebied dat nu de gemeente Berkelland vormt

Inmiddels ontwikkelen veel van deze metaalbedrijven zich verder tot smart industrie. Neede en Eibergen ontwikkelden zich vanaf midden 19de eeuw vanuit de huisweverijen tot textieldorpen in navolging van Twente. Ook de bodem op het Plateau en de Needse Berg leverde grondstoffen voor bijvoorbeeld pannen- en bakstenen fabricage. Een groot deel van deze bedrijven is verdwenen of heeft zich op andere markten gericht.

Cultuurhistorie

In onze gemeente staan 121 rijksmonumenten en 207 gemeentelijke monumenten. Daarnaast zijn de omgeving van de Mallumsche Molen (Eibergen) en het dorp Gelselaar met omliggende essen aangewezen als Beschermd Dorpsgezicht. Het kasteel Huize Ruurlo en de omgeving zijn aangewezen als beschermde Historische Buitenplaats. Andere bijzondere gebieden zijn Wederopbouwgebied Beltrum en Leo-Stichting (nabij Borculo). In onze gemeente bevinden zich vier beschermde historische windmolens. Er zijn vier archeologische rijksmonumenten in de gemeente te vinden. Dit betreft een aantal prehistorische grafheuvels in de omgeving van Eibergen. In het zuiden van de gemeente ligt daarnaast (een deel van) de Circumvallatielinie Groenlo. Deze aaneengesloten aarden wal met gracht werd tijdens de belegering van Groenlo in 1627 aangelegd en is relatief goed behouden gebleven.

3.4 Kenmerken en kwaliteiten – gemeentebreed

Identiteit

Onze gemeente wordt gekenmerkt door de (Achterhoekse) identiteit zoals aangegeven in ons merkpaspoort. Het naoberschap staat bij ons voorop en is in alle kernen aanwezig. We kijken naar elkaar om en staan voor elkaar klaar. We koesteren onze tradities en onze talrijke evenementen maken een belangrijk onderdeel uit van onze identiteit. Waaronder de auto- en motorcross, dorpsfeesten, paasvuren, bloemencorso's, survivals, verenigingen en dergelijke. Ook de groene en landschappelijk sfeer in de kernen draagt bij aan de identiteit van onze gemeente.

Wonen

De woningen in onze gemeente staan verspreid over de grote kernen, kleine kernen en het buitengebied. Op 1 januari 2022 waren er in totaal 19.721 woningen in onze gemeente. Het grootste deel van de woningen zijn eengezinswoningen (16.014). Deze bestaan voornamelijk uit vrijstaande woningen en 2-onder-1-kapwoningen. De woningmarktmonitor 2019 van onze gemeente zegt veel over onze woningvoorraad. Zo blijkt dat 81% van de woningen in een kern staat en 19% in het buitengebied. 58% van de woningen is meer dan 40 jaar oud. Daarom zijn investeringen nodig om deze woningen toekomstbestendig te maken. Dat bestaat onder andere uit het moderniseren, verbeteren van de uitstraling, verduurzamen, levensloopgeschikter maken en asbestvrij maken van de woningen en de wijken. Het aanbod aan nieuwe woningen sluit niet altijd volledig aan op de vraag. Zo is er ook veel behoefte aan betaalbare woningen voor 1-2 persoonshuishoudens.

Zorg

Er is een ruim aanbod aan zorgvoorzieningen voor alle leeftijdscategorieën en zorgbehoeftes in Berkelland. Dit ruime aanbod omvat WLZ (Wet Langdurige Zorg) en Zvw (Zorgverzekeringswet) gefinancierde zorg tot WPG (Wet Publieke Gezondheid), Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) en Jeugdwet gefinancierde zorg. Daarnaast zijn er zowel woonvoorzieningen én ambulante vormen van zorg. In Berkelland zijn er niet alleen relatief grote zorg organisaties, maar juist ook veel zelfstandigen in de zorg werkzaam. Verder richt de gemeente zich op diverse manieren op ondersteuning van inwoners die dat nodig hebben.

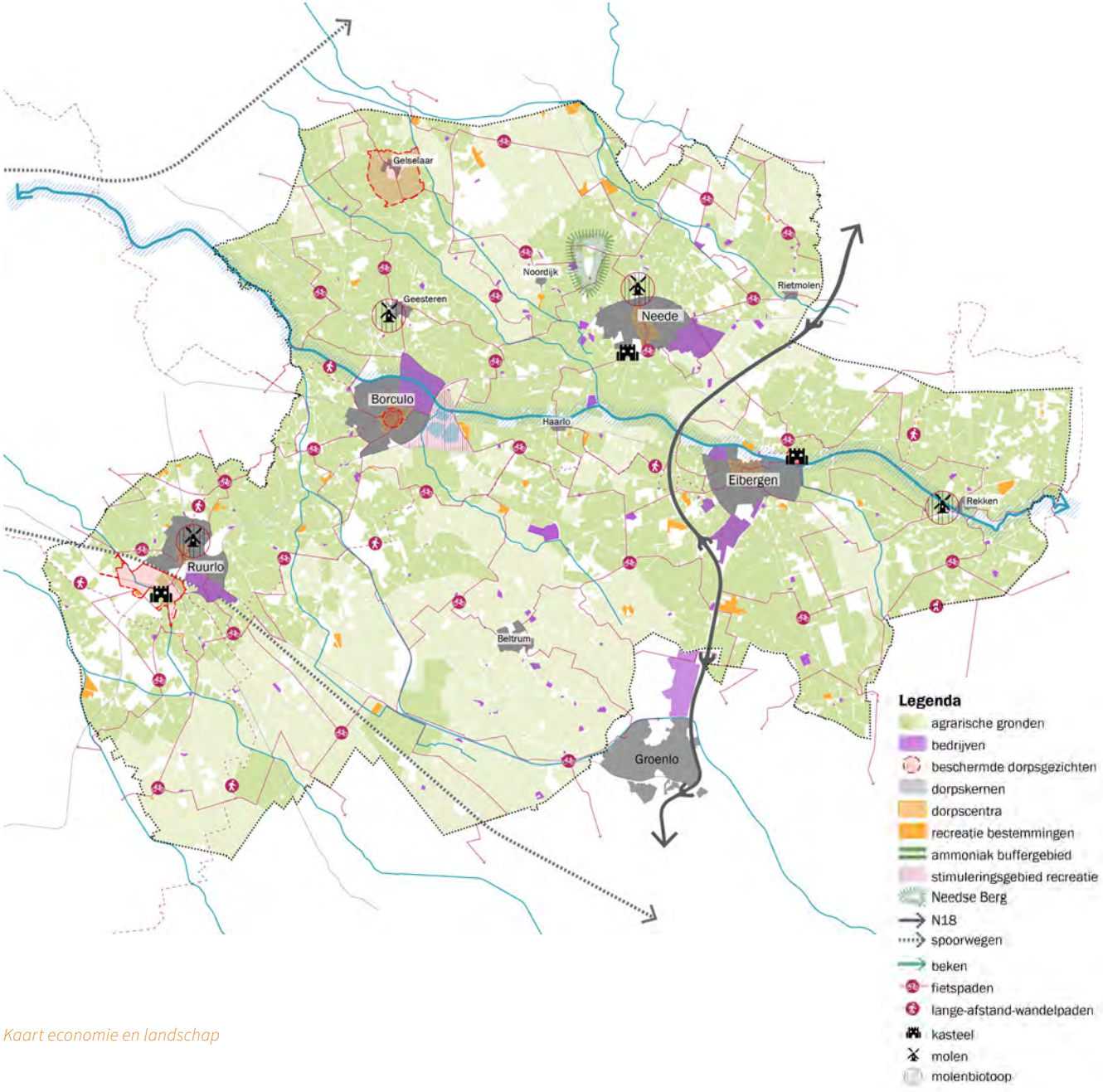
De komende jaren is het zaak de focus te verleggen op zelfstandigheid, uitgaan van positieve gezondheid vanuit een sterke sociale basis. Dat zit in mensen maar ook in passende woonmogelijkheden. We moeten onze omgeving zo inrichten dat we ons kunnen aanpassen aan een veranderend tijdsbeeld van nog meer zelfstandigheid. Daarbij moeten zorgaanbieders zich aanpassen en meebewegen met de tijdsgeest. De ondersteuningsvraag zal veranderen wanneer er een groter beroep op zelfstandigheid komt. We zien dat dit beroep op zelfstandigheid ook meer druk legt op het hulpmiddelenbudget en ambtelijke begeleidingsvragen (ruimtelijk en sociaal).

Voor sommige zorgorganisaties leent het platteland van Berkelland zich als toevoeging aan de zorg. Door de agrarische ligging en activiteiten wordt voorzien in een behoefte van

inwoners. Voor een ziekenhuis zijn de inwoners aangewezen op de ziekenhuizen in Winterswijk, Doetinchem, Zutphen en Enschede.

Buitengebied en landbouw

Het buitengebied van onze gemeente is zeer belangrijk, daarom worden meerdere aspecten uitgelicht. Het buitengebied is essentieel voor de landbouw, die onder andere bijdraagt aan de economie van onze gemeente. Als plattelandsgemeente is het agrarisch gebruik van gronden van oudsher de voornaamste economische drager geweest. De melkveehouderij is binnen de agrarische sector de grootste bedrijfstak, gevolgd door de varkenshouderij. Veel bedrijvigheid/industrie is verwant aan de agrarische sector (o.m. Friesland Campina DOMO in Borculo). In 2020 waren er 663 agrarische bedrijven waarvan 261 melkveebedrijven, 63 gespecialiseerde varkensbedrijven en 339 akkerbouw en ander agrarische gerelateerde bedrijven. Het grootste deel van het buitengebied heeft een agrarische bestemming, al dan niet met landschapswaarden. Overigens zijn er niet alleen agrarische bedrijven in het buitengebied aanwezig. Er zijn ook agrarisch-technische hulpbedrijven, agrarisch verwante bedrijven, paardenhouderijen, aan het buitengebied gebonden bedrijven en niet-agrarische bedrijven. Ook is er een aantal zorgboerderijen. Verder komen er in het buitengebied burgerwoningen voor. De openheid van het buitengebied en de diversiteit van het landschap (wordt later toegelicht bij landschap) maken het tot een uniek gebied in Nederland.

Kaart economie en landschap

Bedrijvigheid

Onze gemeente biedt veel ruimte voor bedrijvigheid. In totaal is er circa 216 ha (netto) bedrijventerrein in Berkelland waarvan ca. 3,8 ha (netto) nog uitgeefbaar is. Voor de meest recente cijfers wordt verwezen naar het Regionaal Programma Werklocaties (RPW). Een deel van deze bedrijvigheid is geconcentreerd langs de N18 en op lokale bedrijventerreinen. Daarnaast is regionaal bedrijventerrein de Laarberg ook een grote bron van werkgelegenheid voor onze gemeente. Tot slot is er veel gemengde bedrijvigheid op de bedrijventerreinen bij de kernen. De groot- en detailhandel sector (20,1%) biedt de meeste werkgelegenheid, gevolgd door de industriële sector (15,4%) en de gezondheids- welzijnszorg (13,6%). Samen zijn deze drie sectoren goed voor bijna de helft van de werkgelegenheid in onze gemeente. De sector landbouw, bosbouw en visserij heeft de meeste vestigingen, gevolgd door de groot- en detailhandel en advies en onderzoek. Veel van de bedrijven in Berkelland zijn innovatieve bedrijven, verschillend van klein tot wereldspelers van formaat. De maakindustrie in onze gemeente is groot en zeer innovatief, en met name gericht op metaal- en houtbewerking. Ook de recreatieve sector mag niet vergeten worden. Onze bedrijven profiteren van de bereikbaarheid, verduurzaming van bedrijventerreinen en samenwerking tussen bedrijven onderling. Dit is mede te danken aan de digitale bereikbaarheid in onze gemeente en de verbinding met Twente.

Voorzieningen

In onze gemeente zijn over het algemeen voldoende voorzieningen aanwezig. Van alle bestedingen aan dagelijkse artikelen in de gemeente Berkelland is 94% afkomstig van inwoners uit de eigen gemeente. Bij de niet-dagelijkse artikelen is dit 85%. De inwoners maken voornamelijk gebruik van de winkels binnen de gemeente, maar ook buiten de gemeente. In de gemeente waren in 2019 in totaal 79 winkels voor dagelijkse artikelen. Het totaal aantal winkels is afgenomen sinds 2015, maar ook het aandeel leegstaande winkels is afgenomen ten opzichte van 2015. Het aantal banen in de detailhandel is wel gelijk gebleven.

Voor bezoek aan een restaurant of eetcafé blijft 49% van de inwoners in de eigen gemeente. Voor bezoek aan een café of terras is dit aandeel 55%. De Berkellanders maken dus gebruik van de eigen horeca, maar weten ook de horeca in onze buurgemeentes te vinden. Het aantal banen in de horeca is sinds 2015 toegenomen met 2%. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het aandeel van de detailhandel in de centra van de grote kernen lijkt af te nemen, maar de horeca lijkt toe te nemen.

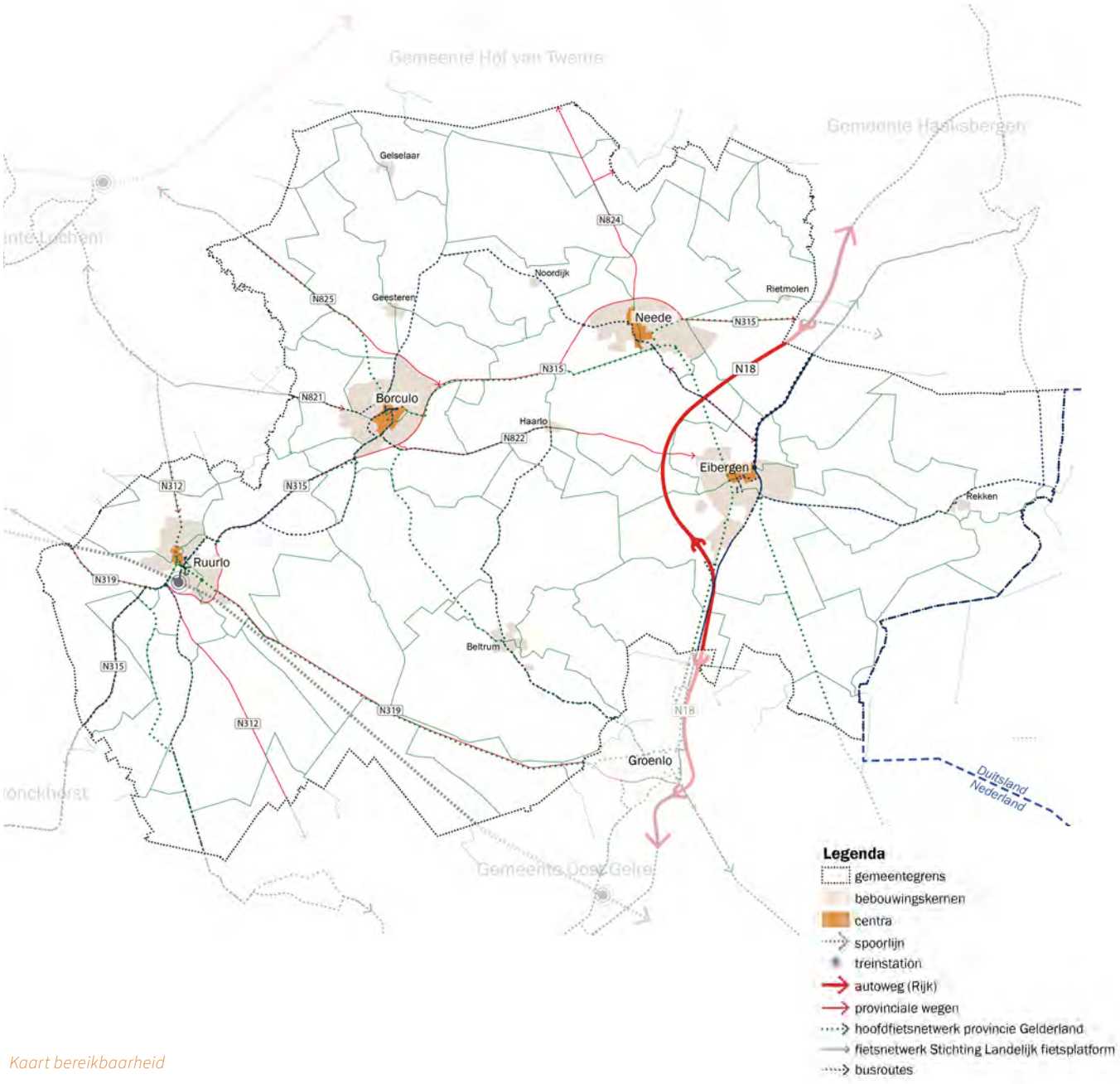
Onderwijs

Onderwijs is een belangrijke voorziening in onze gemeente. Er is een groot en divers aanbod met in Borculo vier basisscholen en een Integraal Kind Centrum (IKC). In Eibergen zijn vier basisscholen en een IKC, in Neede vijf basisscholen en in Ruurlo drie basisscholen. Ook de kleine kernen Rietmolen, Gelselaar, Geesteren, Rekken en Beltrum hebben een basisschool. Voor het voortgezet onderwijs kunnen onze inwoners terecht in

Borculo, Eibergen en Neede. In Neede en Borculo wordt ook voorzien in speciaal (basis/voortgezet) onderwijs (SBO, SO, VO en VSO), waarmee een regionale functie verzorgd wordt. Aanvullend is er in Borculo een bouwopleiding en kunnen de basisscholen gebruik maken van het Techniekokaal.

Bereikbaarheid van Berkelland

Onze gemeente is goed bereikbaar vanuit Twente en de Achterhoek. We maken deel uit van een regionaal netwerk van kernen als forensengemeente. Voor de regio is met name de Rijksweg N18, die de snelwegen A35(A1) bij Enschede en de A18(A12) bij Doetinchem verbindt, zeer belangrijk. De N18 doorkruist onze gemeente in noord-zuid richting via de kernen Eibergen en Neede. De belangrijkste wegen zijn daarnaast de N319 (Zutphen – Winterswijk), de N312 (Lochem – Lichtenvoorde), de N315 (Doetinchem – Enschede), de N824 (Neede – Diepenheim), N822 (Borculo – Eibergen) en de N825 (Lochem – Borculo). Via het treinstation in Ruurlo (lijn Zutphen-Winterswijk) zijn we met de trein goed bereikbaar. Maar ook de treinstations van Lochem en Groenlo-Lichtenvoorde zijn net zo belangrijk voor onze gemeente. De kernen Borculo en Neede hebben een busstation en Eibergen is ook goed bereikbaar met de bus. Daarnaast is er een belbus die de kleinere kernen aandoet. Het landelijk gebied is goed met de fiets bereikbaar via de vele fietspaden, die een fijnmazig recreatief netwerk vormen. Ooks is er een goed recreatief wandelnetwerk beschikbaar, met onder meer langeafstandswandelpaden zoals het Noaberpad, het Trekvogelpad en het Graafschapspad. De verkeersveiligheid van wandel- en fietspaden is belangrijk.

Kaart bereikbaarheid

Recreatie

Het buitengebied is belangrijk voor de toeristisch-recreatieve sector. De recreatieve sector draagt bij aan de werkgelegenheid (ruim 6%), maar ook aan de levendigheid, aantrekkelijkheid om te wonen, werken en recreëren. In 2022 waren er 431.000 toeristische overnachtingen in Berkelland en 851.000 dagtoeristische bezoeken. De omzet van de recreatieve sector bedraagt jaarlijks circa 30,9 miljoen (ZKA-monitor). De recreatievoorzieningen in het buitengebied zijn voornamelijk kleinschalig. Het gaat dan om bijvoorbeeld (mini)campings, bed & breakfasts, groepsaccommodaties, hotels en vakantiehuizen. Daarnaast zijn er ook verschillende dagattracties die variëren van musea, een klimbos, een belevingspark tot oeverrecreatie. Het buitengebied is uitermate geschikt om in te fietsen en te wandelen, ook voor onze inwoners. Daarnaast zijn de natuurgebieden, zoals de Needse Berg, hier uitermate aantrekkelijk voor. In het gebied ten oosten van Borculo, waar de Hambroekplassen onderdeel van uitmaken, wordt meer grootschalige recreatie gestimuleerd. Hier is ook sprake van een lopende ontwikkeling die aansluit op de al bestaande recreatieplassen.

Leefbaarheid en kwaliteit

De leefbaarheid in onze gemeente is goed en we hebben een hoge woonkwaliteit. Onze gemeente bestaat uit vier grote kernen: Ruurlo, Borculo, Neede en Eibergen. Daarnaast zijn er zeven kleine kernen: Beltrum, Geesteren, Gelselaar, Haarlo, Noordijk, Rekken, Rietmolen en een groot aantal buurtschappen. Ook onze kernen kennen vele kwaliteiten en hebben elk hun eigen identiteit. De saamhorigheid en het naoberschap is groot. Er zijn voldoende voorzieningen in de gemeente aanwezig, maar we maken ook gebruik van de voorzieningen van de omliggende gemeentes.

Er is ruimte voor verblijfsrecreatie, ook in de kernen. Qua voorzieningenniveau is er wel een verschil tussen de grote en de kleine kernen. De vraag naar woningen op het platteland neemt toe. Mensen willen buiten de stad en dorpskernen wonen en willen innovatieve woonconcepten of een woonzorgerf beginnen. De veranderende bevolkingssamenstelling zet het voorzieningenniveau en de leefbaarheid in het buitengebied onder druk.

Leefomgeving en gezondheid

Onze gemeente kenmerkt zich door ons naoberschap, onze eigen cultuur, onze gastvrijheid en onze gemoedelijkheid. De sociale cohesie is hoog dankzij het naoberschap, hoewel de sterke sociale verbanden soms ook wel enige druk geven op het maken van individuele keuzes. Wel verandert onze bevolkingssamenstelling en kennen we een sterkere trend van veroudering van de bevolking dan de rest van het land. Onze gemeente kan gekenmerkt worden als een gezonde leefomgeving. De landelijke ligging, grote hoeveelheid beschikbare ruimte en aanwezigheid van natuur draagt hieraan bij dankzij de schone lucht, water en bodem. Biodiversiteit en een groen-blauwe leefomgeving zijn onlosmakelijk verbonden met gezondheid. Mede hierdoor is er minder stress dan in stedelijke gebieden en de Randstad. Wel zijn er nog voldoende kansen om de inrichting van de fysieke leefomgeving te verbeteren om een meer vitale leefomgeving te realiseren. Dit biedt kansen om gezondsheidsachterstanden te verkleinen, druk op het dagelijks leven bij jeugd en jongvolwassenen te verlagen en inwoners vitaal ouder te laten worden.

Er is een groot aanbod aan zorgvoorzieningen voor alle leeftijdscategorieën en zorgbehoeftes. Deze zorgvoorzieningen hebben soms een plattelandsprofiel. Daarmee wordt door de agrarische ligging en activiteiten in een specifieke behoefte voorzien. Er is geen ziekenhuis binnen de gemeente, daarvoor wordt gebruikt gemaakt van de voorzieningen buiten de gemeentegrenzen. Wel kunnen er spanningsvelden ontstaan waarbij de leefomgeving en gezondheid een rol spelen. Zo bestaat er in het buitengebied een spanningsveld tussen schaalvergroting in de landbouw en andere functies (waaronder wonen). De geur van veehouderijen en zoönosen leiden soms tot onrust of weerstand onder bewoners. We hanteren de maximale geurnorm in het buitengebied en de kleine kernen.

Ook fysieke veiligheid (omgevingsveiligheid) speelt een rol binnen onze gemeente. De kwaliteit van de leefomgeving wordt namelijk mede bepaald door veiligheid. In de Leefomgevingsfoto (zie bijlage) is hier uitgebreid op ingegaan. Er is in Berkelland een gezoneerd industrieterrein, namelijk in Borculo waar onder anderen Friesland-Campina gevestigd is. Verder ligt een deel van de vastgelegde geluidscontour rondom het geluidgezoneerde Regionale Bedrijventerrein De Laarberg over onbebouwd Berkellands grondgebied. Daarnaast kunnen motorcrossterreinen, schietinrichtingen, de spoorweg en de N18 mogelijk (geluids)hinder veroorzaken.

DOW

Klimaatadaptatie

Klimaatadaptatie is een belangrijk onderwerp in onze gemeente. Zo komen extreme buien vaker voor wat weer tot wateroverlast kan leiden. In vrijwel de gehele gemeente kunnen extreme buien tot wateroverlast leiden. Op sommige plaatsen kan hierdoor schade ontstaan, maar nergens leidt dit tot onveilige situaties.

Daarnaast heeft de droogte van de zomers van 2018, 2019 en 2020 tot grote problemen geleid. We hadden te maken met een droogvallend watersysteem, afname van de waterkwaliteit, lage grondwaterstanden, boomsterfte en verminderde opbrengsten van de landbouw. Daar komt nog eens bovenop dat aanvoer van water van elders hier lastig is. Grote delen van Berkelland zijn droogtegevoelig in de huidige situatie.
Ook moeten we rekening houden met hittestress. Er zijn vaker hittegolven door een veranderend klimaat en dit is gevaarlijk voor kwetsbare mensen zoals ouderen en zieken.

Afvalwaterketen, rioolstelsel

In onze gemeente wordt gebruik gemaakt van twee afvalwaterketens met een rioolwaterzuivering (RWZI). Voor de omgeving van Ruurlo is dit de RWZI Ruurlo en voor de rest van de gemeente de RWZI Haarlo. We hebben in de gemeente ongeveer 250 kilometer vrijverval riolering in de kernen, 665 kilometer drukriolering in het buitengebied, 1.800 pompunits in het buitengebied, 80 gemalen in zowel het buitengebied als de kernen en ruim 14.000 kolken.

Energietransitie

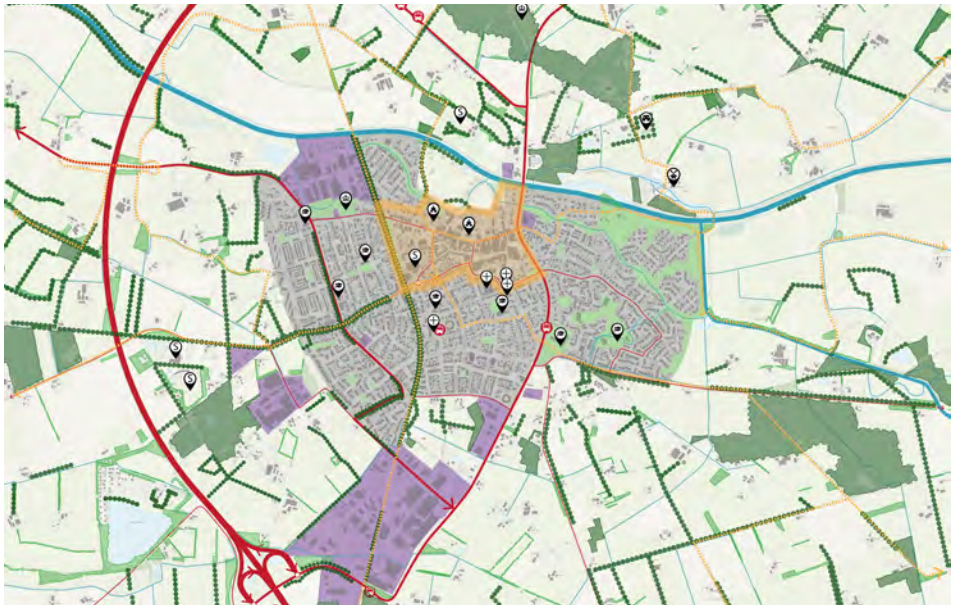
Wij dragen als gemeente al bij aan de energietransitie. Onze gemeente heeft een voortvarende aanpak, met de focus op energiebesparing in de gebouwde omgeving. We zetten maximaal in op zon op dak maar we hebben een van oudsher niet zwaar gedimensioneerd middenspanningsnetwerk. Het landelijk gebied biedt ruimte voor grootschalige zonne- en windparken. Onze doelstelling voor zonneparken (max. 140 ha.) is inmiddels grotendeels ingevuld. Die kunnen rechtstreeks aangesloten worden op de twee in onze gemeente aanwezige onderstations van Liander. Het is de verantwoordelijkheid van Liander om het netwerk te verzwaren om de energietransitie te faciliteren. Op dit moment wordt door Liander aan de verzwaring van het netwerk gewerkt.

In de Regionale Energie Strategie voor de Achterhoek en de uitwerking voor Berkelland (RODE) wordt het beleid met betrekking tot de energietransitie uitgewerkt. In de RES Achterhoek zijn meerdere zoekgebieden voor windenergie vastgelegd. In de RES Achterhoek zijn meerdere zoekgebieden voor windenergie vastgelegd. Met ca. 140 ha vergunde grootschalige zonneparken, de ambitie van 0,071 TWh voor windenergie in zoekgebied K en onze zon op daken levert Berkelland haar bijdrage aan de opgave van 1,35 TWh voor de RES Achterhoek. De Achterhoekse opgave bevat nog een restdeel van 0,246 TWh dat nog niet aan één van de gemeenten gealloceerd is. Berkelland is niet bereid iets van het restdeel te faciliteren. Voor meer informatie wordt verwezen naar het RES en RODE beleid.

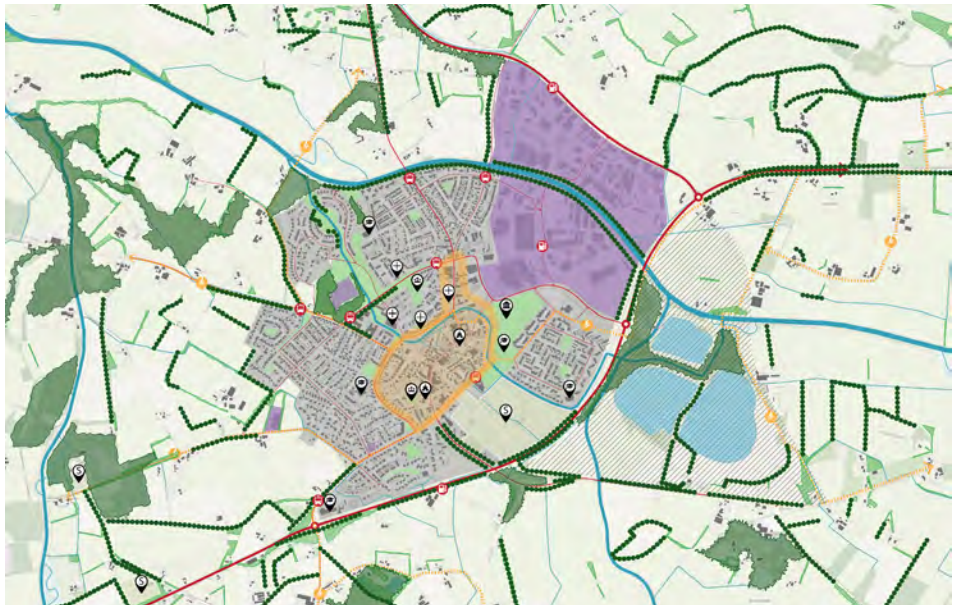
Verder wordt in de Transitievisie Warmte het beleid ten aanzien van de aardgastransitie uitgewerkt. Circulaire en biobased economie zijn belangrijke pijlers voor de toekomst en kunnen helpen bij het omgaan met schaarser wordende grondstoffen. Het gebruik van hernieuwbare energie is binnen de circulaire economie dan ook een belangrijk onderwerp.

Rol in de regio

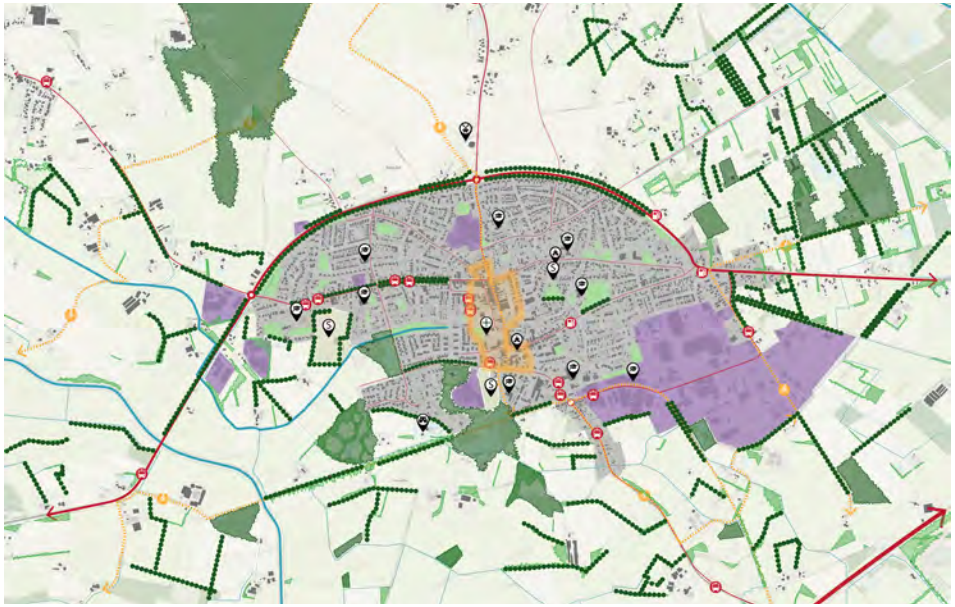
Berkelland speelt op meerdere vlakken een belangrijke rol in de regio en als onderdeel van de Achterhoek. Zo speelt de maakindustrie en andere bedrijvigheid in onze gemeente een belangrijke rol in de regio en vindt er samenwerking plaats op dit vlak. Concrete voorbeelden hiervan zijn Regionaal Bedrijventerrein De Laarberg en het Regionale Programma Werklocaties. Daarnaast hebben het speciaal onderwijs en de zorg ook een regionale functie. Vanuit toerisme en recreatie zijn we blij onderdeel uit te maken van het sterke toeristische merk Achterhoek. Voor de uitvoering van de energietransitie in de Achterhoek zijn we met de andere gemeenten verenigd in de gemeentelijke coöperatie Achterhoek Energieloket.

Analysekaart Eibergen

Analysekaart Borculo

Analysekaart Neede

Analysekaart Ruurlo

3.5 De kernen van Berkelland

Zoals hiervoor beschreven bestaat onze gemeente uit vier grote kernen en zeven kleinere kernen. Daarnaast kennen we een groot buitengebied en meerdere kleinere buurtschappen. Hieronder worden de kernen genoemd en wordt kort beschreven wat de kenmerken zijn.

De vier grootste kernen

Eibergen

Eibergen is de grootste kern van Berkelland en heeft een aantrekkelijk centrum met diverse voorzieningen. Net als Borculo ligt Eibergen aan de Berkel. Net als Neede was Eibergen een arbeidersdorp maar door de komst van kamp Holterhoek en de Rekkense Inrichtingen heeft het zich wat anders ontwikkeld. De sterke groei na WOII en de ligging aan de N18 droegen daaraan bij. Het dorp ligt binnen de invloedssfeer van de N18 en heeft directe verbindingen met het buitengebied. Eibergen kent voornamelijk economische functies en kent een grote concentratie culturele voorzieningen, een streekmuseum, twee theaters, waarvan er één een openluchttheater is, en kunst in de openbare ruimte. Verder wordt Eibergen gekenmerkt door de aanwezigheid van de Berkel.

Borculo

Borculo is de enige stad in onze gemeente en is de kern waar het gemeentehuis van de gemeente Berkelland staat. Van oudsher was dit de zetel van de heerlijkheid Borculo, een gebied dat net zo groot was als de huidige gemeenten Berkelland en Oost Gelre. De stad ontstond dan ook als nederzetting bij het kasteel van de Heren van Borculo. Deze stad grenst aan het Nationaal Landschap De Graafschap. Toerisme, recreatie en bestuur zijn de belangrijkste oriëntatie van Borculo. Verder wordt het beeld van het lokale bedrijventerrein al van veraf bepaald door de vestiging van Friesland Campina DOMO. Borculo ligt aan de Berkel en heeft een sfeervol historisch centrum. Hierdoor is Borculo van oudsher al aantrekkelijk voor toeristen en recreanten. De geschiedenis van de stad als bestuurscentrum vormt een belangrijk deel van de identiteit. Er is een busstation en een gedifferentieerd voorzieningen aanbod, waaronder diverse musea. Hierdoor is Borculo toeristisch aantrekkelijk.

Neede

Het dorp Neede grenst aan de Needse Berg. De Needse Berg is een bijzonder landschapsfenomeen dat al eeuwen wordt gebruikt voor landbouw, bosbouw, klei- en zandwinning, natuurbeleving en ontspanning. De recreatieve ontwikkelpotenties van dit gebied worden de komende tijd opnieuw verkend. De grote textielindustrie heeft van Neede een echt arbeidersdorp gemaakt. Er is een sterk saamhorigheidsgevoel binnen de wijken, maar helaas ontbreekt het aan een gezamenlijk ‘hart’. Door de ligging in het noordoosten van onze gemeente grenst Neede aan Twente. Het dorp is sterk op Twente georiënteerd. De focus ligt in Neede naast wonen op economie. Er is een groot onderwijs aanbod en de winkelvoorzieningen bieden voldoende aanbod. De nabijheid van de N18 komt de bereikbaarheid ten goede. Neede heeft een eigen identiteit en de inwoners worden eveneens gekenmerkt door het naoberschap. Er kan gesproken worden van een rustige en natuurlijke woonomgeving.

Ruurlo

Het dorp Ruurlo is nog steeds sterk verbonden met het kasteel en haar voormalige bewoners. Dat is nog steeds merkbaar in het straatbeeld. Het kasteel, waarin een museum gevestigd is, maakt Ruurlo uniek binnen onze gemeente. Ruurlo is de enige kern met een treinstation binnen onze gemeente. Dit dorp is indirect gelegen aan de Baakse beek en grenst aan het landschap met landgoederen en bos. Nabij het kasteel bevindt zich het grootste heggendoolhof ter wereld en bossen met klim- en fiets- en wandelroutes. Er is voldoende aanbod aan voorzieningen en er zijn directe verbindingen met het buitengebied. Het is daarmee ook een aantrekkelijk dorp voor toerisme en recreatie, waarop de focus ligt in Ruurlo.

De zeven kleine kernen

Beltrum

Beltrum is de grootste kleine kern van Berkelland. De trots op de eigen identiteit van het dorp is een belangrijke drijfveer voor het elan en de vitaliteit van de Beltrumse gemeenschap. Dit heeft verschillende aspecten en uitingsvormen. De kermis, het bloemencorso, de survivalrun en de kerkpaden zijn daar

voorbeelden van. De R.K. parochie speelt ook een belangrijke rol. Bij het dorp is de grootste klompenfabriek van de wereld gevestigd. Zorg, aandacht en nabuurschap zijn het cement van de Beltrumse samenleving. Het dorp beschikt over diverse (basis) voorzieningen.

Rekken

Rekken ligt als een van de kernen het dichtst bij de Duitse grens. Bij Rekken stroomt – vanuit Duitsland - de Berkel Berkelland binnen. Het riviertje verdeelt het dorp in tweeën. Het noordelijk deel omvat het op een natuurlijke verhoging gelegen oude dorpsgebied met de uit 1379 stammende protestantse Antoniuskerk. Het zuidelijk deel van Rekken met de eind 19e eeuw gebouwde RK-kerk, wordt ook wel 't Kip genoemd. Typerend voor het dorp is ook de Piepermolen die in de kern staat. Ook in Rekken is de gemeenschap hecht. Het jaarlijkse bloemencorso geeft veel saamhorigheidsgevoel. Het dorp beschikt over diverse (basis) voorzieningen.

In het buitengebied van Rekken bevinden zich ook de voormalige tbs-kliniek Oldenkotte die in gebruik is bij Tactus verslavingszorg, en de voormalige jeugdinrichting Rentray, tegenwoordig onder meer in gebruik voor jeugdzorg. Met het oog op wonen en zorg zien we graag een duurzaam toekomstplan voor de kern. Grote instellingenterreinen zijn niet meer van deze tijd waarin we uitgaan van inclusie en positieve gezondheid. Zorg zal uiteindelijk steeds meer kleinschalig en verhoudingsgewijs minder intensief gaan plaatsvinden in wijken en buurten. Het bieden van een dorpsperspectief helpt onze sociale doelen te realiseren.

Geesteren

Geesteren ligt in een fraai essenlandschap. Het silhouet van de kern wordt bepaald door de kerk. De kern straalt rust uit, is rijk aan tradities en heeft een goed ontwikkeld verenigingsleven. Het esdorp heeft een sterk (agrarisch) dorpskarakter. Het dorp wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van veel open ruimte en de ligging van enkele karakteristieke dorpsboerderijen. De wegprofielen zijn smal. Geesteren beschikt over een aantal (basis) voorzieningen.

Rietmolen

Rietmolen is een kerkdorp in de gemeente Berkelland en ligt op de grens van de Achterhoek en Twente. In 1932 is de huidige nieuwe kerk in stijl van de Amsterdamse school opgericht. De kerk is bestempeld als rijksmonument. Bijzonder is dat de grenzen van de gemeenschap Rietmolen niet de huidige gemeentegrenzen zijn, maar de oude parochiegrens. Hierdoor valt het binnen de invloedssferen van de gemeente Berkelland en Haaksbergen. De gemeenschap is zeer hecht en organiseert diverse activiteiten. Rietmolen beschikt over een aantal (basis) voorzieningen.

Noordijk

Noordijk is van oorsprong een agrarisch dorp met daarnaast werkgelegenheid in de dak- en steenfabrieken. Noordijk kent twee grotere gebieden van aaneengesloten natuur. Het Noordijkerveld en de Needse berg. De gemeenschap is hecht. Het dorpje heeft geen kerk. De kern kent een actief verenigingsleven. Noordijk wil een goede woon- en werkplek blijven met een voldoende veilige dorpskern. Met als kernpunten de school en het dorpshuis. Het dorp beschikt over een aantal (basis) voorzieningen. Ook is er een aantal bedrijven in/nabij de kern gevestigd.

Analysekaart Rekken

Analysekaart Geesteren

Analysekaart Rietmolen

Analysekaart Noordijk

Analysekaart Gelselaar

Analysekaart Haarlo

Gelselaar

Gelselaar ligt in het noorden van de gemeente Berkelland op de grens van de Achterhoek en Twente. Het dorp is ontstaan als een agrarische nederzetting en kent geen eenduidige oriëntatie op één grote kern. Het dorp wordt ook wel 'het ganzendorp' genoemd, omdat hier vroeger veel ganzen werden gehouden op het laag gelegen, moerassig broekland.

Gelselaar beschikt over bijzondere historische eigenschappen. Het gaat dan om het stratenpatroon, de bebouwing en de opbouw van het dorp. Om deze te behouden heeft Gelselaar de status van beschermd dorpsgezicht gekregen. Het dorp heeft een rijk verenigingsleven en beschikt over een aantal (basis) voorzieningen.

Haarlo

Haarlo ligt centraal in de gemeente Berkelland. Het is een kerkdorp dat aan de rivier de Berkel tussen Borculo en Eibergen ligt. Aan de noordkant van het dorp stroomt de Berkel. Haarlo wordt omgeven door mooie natuur (essen- en coulisselandschap) met als hoogtepunt landgoed 't Wolink aan de zuidkant. De in 1858 gebouwde achtkantige kerk is een rijksmonument en wordt in de volksmond de Kluntjespot (suikerpot) genoemd. Haarlo heeft een actief verenigingsleven en een hechte gemeenschap. Dit heeft ertoe geleid dat in 2008 het kulturhus 't Stieltjen is geopend. Het dorp beschikt over een aantal (basis) voorzieningen. In de kern is een aantal bedrijven gevestigd.

Analysekaart Beltrum

Buurtschappen

In Berkelland liggen diverse buurtschappen. Vaak zijn buurtschappen in de volksmond ontstaan, als naam voor de locatie van een verzameling van huizen, boerderijen of molens. Het traditionele verschil tussen een buurtschap en een dorp is dat buurtschappen veelal geen kerk hebben. In Berkelland worden buurtschappen aangemerkt als 'leefgemeenschappen met niet meer dan 500 inwoners'. Buurtschappen in de gemeente zijn: Brinkmanshoek, Brouwershoek, De Bruil, De Haar, De Horst, Dijkhoek, Heure, Heurne, Holterhoek, Hoonte, Hupsel, Kulsdom, Lintvelde, Lochuizen, Loo, Nederbiel, Olden Eibergen, Overbiel, Respelhoek, Veldhoek, Voor-Beltrum. Iedere buurtschap heeft zijn eigen activiteiten en soms ook eigen verenigingen.

Leo-Stichting

Leo-Stichting wordt gekenmerkt door de vele onderwijs- en jeugdvoorzieningen. Het is een versnipperd gebied met vele eigenaren. De gebouwen staan op dit moment deels leeg kansen wat kansen biedt voor de verbetering van het landschap en biodiversiteit, en economische activiteiten op het gebied van zorg en begeleid wonen, in balans met de huidige bewoners van "klein Borculo".

4 Berkelland in de toekomst

De resultaten van de zes eerder geformuleerde opgaven vanuit het overdrachtsdocument, meegegeven door de raad, zijn afgewogen door de strategische impactbeoordeling. De denkrichtingen die daaruit zijn voortgekomen hebben geleid tot drie verhaallijnen.

We benoemen de opgaven apart, maar benaderen ze samenhangend. Alle opgaven hebben namelijk invloed op elkaar. Soms bieden ze kansen en soms zitten ambities of opgaven elkaar in de weg. Met behulp van het omgevingseffectrapport (OER) hebben we een afwegingskader opgesteld. Daarmee is bekeken of de opgaven kansen bieden, neutraal zijn, aandacht vragen of geen verband hebben. Zo zorgen we ervoor dat we voor elk van de onderwerpen een afgewogen strategie kiezen die samenhangend invulling geeft aan het behouden en versterken van onze gemeente.

Voor deze omgevingsvisie hebben we per opgave de hoeken van het speelveld verkend. De opgave is in het Overdrachtsdocument (zie bijlage 3) uitgewerkt door middel van meerdere opties waarmee we invulling kunnen geven aan de opgave. Niet alles kan tegelijk en op dezelfde plek. Vanuit deze eerste beoordeling hebben we toegewerkt naar een aantal verhaallijnen. In deze verhaallijnen worden de belangrijkste concrete maatregelen voor de komende 10-20 jaar voor de gemeente Berkelland benoemd. Daarbij wordt ook ingegaan op de daarvoor gebruikte richtinggevende keuzes en principes. We werken de verhaallijnen uit in de tijd en op plaats (met een kaart). Zo sluiten we zoveel mogelijk aan op de wettelijke vereisten. Daarmee is de omgevingsvisie het raamwerk en de samenhangende basis voor verdere uitwerking van een thema of gebied via omgevingsprogramma's en/of het omgevingsplan.

4.1 Ontwikkelingen in Berkelland/Lagen benadering

Door met behulp van een lagenbenadering naar onze gemeente te kijken wordt duidelijk hoe onze gemeente in elkaar steekt. De opgaven die zijn onderscheiden hebben overlap met elkaar en zijn daarom doorvertaald naar thema's in de vorm van statische en dynamische lagen. Vanuit de analyse van onze gemeente, in hoofdstuk 2 en 3, volgt allereerst een aantal kernkwaliteiten die we als leidende thema's inzetten. Deze leidende thema's vormen de statische lagen. Ze zijn immers randvoorwaarden voor de ontwikkelingen in onze gemeente. De leidende thema's zijn:

- Water
- Bodem
- Landschap
- Cultuurhistorie
- Identiteit en eigenheid kernen

Naast deze statische lagen zijn er ook dynamische lagen te onderscheiden. Deze lagen kunnen, in tegenstelling tot de leidende thema's, veranderen en worden gestuurd door de ontwikkelingen. Uit de analyse in voorgaande hoofdstukken volgen de ontwikkelingen die de komende 10 tot 20 jaar het meest belangrijk zijn voor onze gemeente. Deze ontwikkelingen zijn:

- Woningbouw
  - Tot 2030 hoofdzakelijk binnen de kernen via transformatie gevolgd door inbreiding en uitbreiding.
  - Indien noodzakelijk uitbreiden buiten de vier grote kernen na realisatie van de regionale woonagenda/woonvisie waarbij bereikbaarheid een belangrijk criterium is.
  - Na 2030 heeft transformatie in de kern de eerste voorkeur gevolgd door inbreiding. Uitbreiding in zogenaamde kernrandzones kan klimaatbestendig en kwalitatief een betere keuze zijn dan de tweede voorkeur, inbreiding.
  - Tijdelijke woningbouw hoofdzakelijk in alle kernen geclusterd met een betaalbaar karakter.
  - Woonvormen in het buitengebied niet aan randen van kernen, hoofdzakelijk via functieverandering.
- Energietransitie
  - Zon op dak
  - Zon op land (taakstelling grotendeels ingevuld)
  - Windmolens (zoekgebied K)
- Mobiliteit
  - Auto-bereikbaarheid
  - OV
  - Langzaamverkeer (recreatie, snelfietspaden)
  - Electrische (duurzame) mobiliteit en laadpalen
  - Autoluwe kernen

- Economie
  - Bedrijventerreinen (eerst verduurzamen indien nodig uitbreiden)
  - Detailhandel/horeca
  - Vrijkomende agrarische bebouwing (VAB's)
  - Maatschappelijke voorzieningen
  - Recreatie en toerisme
- Landbouw
  - Transitie naar toekomstbestendige landbouw
  - VAB's
- Natuur en Klimaatverandering
  - Energie besparen
  - Klimaatadaptatie (extreme droogte en natheid)
  - Hittestress
  - Biodiversiteit
- Vitale leefomgeving
  - Terugdringen milieuoverlast en bevorderen veiligheid
  - Inrichting leefomgeving
  - (Positieve) gezondheid
  - Leefbaarheid kernen
  - Inclusie
  - Sociaal (naoberschap en evenementen)
  - Voorzieningenniveau op peil houden in alle kernen
  - Behouden identiteit

4.2 Verhaallijnen voor de toekomst van Berkelland

Vanuit de verschillende thema's (randvoorwaarden en ontwikkelingen) zien we drie verhaallijnen voor Berkelland. Met deze verhaallijnen geven we richting aan de opgaven die we op onze gemeente af zien komen. Richting de toekomst, willen we de sociale identiteit van Berkelland met het naoberschap, het waardevolle landschap en de landbouwsector bewaren. We bieden ruimte aan duurzame ontwikkelingen[1] die bijdragen aan de verhaallijnen. Niet alle toekomstige ontwikkelingen zijn nu al te voorspellen. Bij de beoordeling van nieuwe initiatieven aan de omgevingsvisie gaat het vooral om de vraag of een ontwikkeling logisch en consistent in een verhaallijn past en/of daarop aansluit. De verhaallijnen bestaan naast elkaar, maar kunnen ook met elkaar botsen. De verhaallijnen zijn hierna toegelicht.

1. Een vitale leefomgeving in Berkelland.

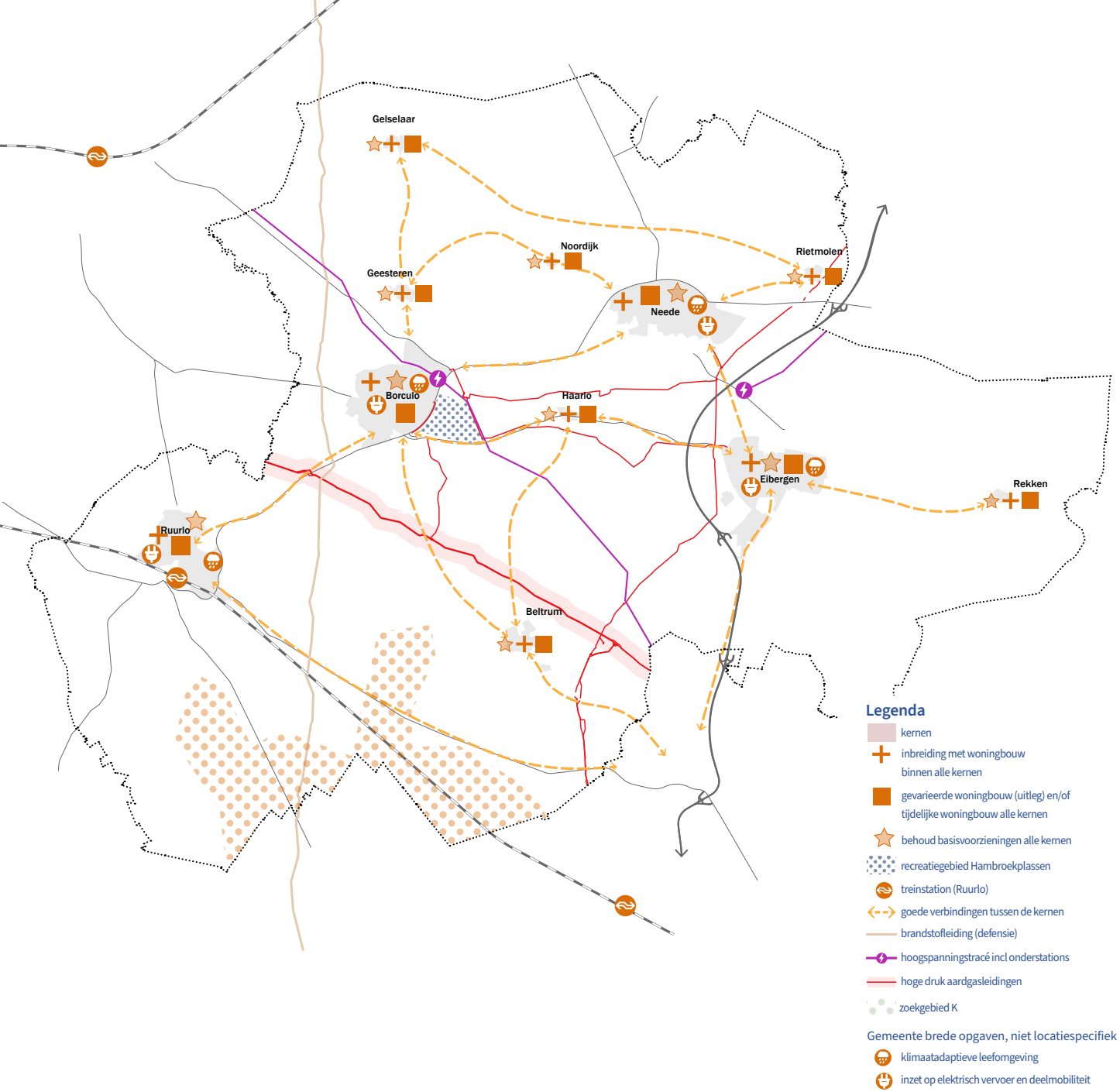
De eerste verhaallijn is gericht op de kernen en het platteland en de vitaliteit daarvan. De thema's wonen, circulair, energie, voorzieningen, mobiliteit, klimaatadaptatie, gezondheid, water en recreatie komen in deze verhaallijn terug.

Onze ambitie is om de prettige en rustige woonomgeving in een prachtig groene omgeving voor Berkelland ook richting de toekomst te behouden. We willen niet dat deze kwaliteit achteruit gaat en zetten in op een vitale leefomgeving en groei van alle kernen om deze vitaal te ontwikkelen. Dat doen we door tot 2030 in alle kernen in te zetten op transformatie van en naar woningbouw voor diverse doelgroepen gevolgd door inbreiding en uitbreiding, maar niet ten koste van alle open (groene) ruimte. Na 2030 heeft transformatie nog steeds onze eerste voorkeur gevolgd door inbreiding. Uitbreiding in zogenaamde kernrandzones kan klimaatbestendig en kwalitatief een betere keuze zijn dan onze tweede voorkeur, inbreiding. Echter inbreiding kan de gezondheid en leefbaarheid in de kernen onder druk zetten. Hierdoor kan uitbreiding aan de rand van de kernen soms een kwalitatief betere keuze zijn. In gebieden direct rondom de kernen, zogenaamde kernrandzones, kunnen ontwikkelingen worden toegestaan die enerzijds versterkend kunnen zijn voor de kern, maar ook tevens meer landschapskwaliteit opleveren. Dit door bijvoorbeeld waardevolle landschapsstructuren te herstellen en als kader bij (her)ontwikkeling te hanteren. Daarbij kijken we ook naar onder andere goed bereikbare locaties met bestaande OV- en (auto)infrastructuur.

Tijdelijke woningbouw clusteren we hoofdzakelijk in de kernen met een betaalbaar karakter. Om woningen betaalbaar te houden, ook op de lange termijn, onderzoeken we wat de (juridische) mogelijkheden hiervoor zijn. Woningbouw in het buitengebied, niet aan de randen van de kernen, staan we hoofdzakelijk via functieverandering toe met als hoofddoel landschappelijke kwaliteitswinst/ontstening van het buitengebied. Ook zetten we in op toekomstbestendige erven.

Het diverse woningbouwaanbod bestaat uit een mix van koop, betaalbaar, huur en sociaal, passend bij de vraag en ook tijdelijke woningen (flex-woningen) voor onder andere spoedzoekers en

(1) Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder de behoeften van toekomstige generaties, zowel hier als in andere delen van de wereld, in gevaar te brengen.

opvang vluchtelingen. Daarbij spelen ook andere aspecten een rol zoals gezondheid, onderwijs, zorg, werk, integratie en participatie en leefbaarheid. We stellen voor alle kernen een dorps- of stadsplan op. Hierin worden deze opgaven integraal benaderd en afgewogen. We volgen als gemeente de landelijke, provinciale en regionale richtlijnen over duurzaam, biobased en circulair bouwen. We bouwen duurzaam en zo circulair en natuurinclusief mogelijk en stimuleren dit door initiatiefnemers uit te dagen.

Ten aanzien van de fysieke veiligheid onderschrijft de gemeente de kernwaarden voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving die de 25 Nederlandse veiligheidsregio's hebben opgesteld. Dit betekent dat veiligheidsaspecten worden afgewogen bij plannen en/of projecten voor de fysieke leefomgeving en dat een veilige fysieke leefomgeving een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van alle betrokken partijen en ketenpartners. Ook zijn mensen bekend met risico's en weten zij daarmee om te gaan (zelfredzaamheid/samenredzaamheid). Verder wordt bij de vormgeving van de leefomgeving rekening gehouden met de zes ontwerpprincipes van veiligheid:

- het voorkomen en/of beperken van risico's vergroot de veiligheid;
- afstand tot risico's vergroot de veiligheid;
- bouwwerken en omgeving bieden bescherming;
- bouwwerken en gebieden zijn snel en veilig te verlaten;
- de omgeving maakt snel en effectief optreden van de hulpdiensten mogelijk;
- mensen krijgen bij crises passende medische zorg.

Verhaallijn 1 Een vitale leefomgeving in Berkelland

(2) 3-30-300 regel: vanuit elke woning drie bomen kunnen zien - 30% van een wijk in de schaduw van een boom valt - vanuit elke woning op 300 meter afstand een verkoelend parkje

Voor de energietransitie volgen we het landelijk beleid. Bij nieuwe woningbouwlocaties zorgen we voor een slim energiesysteem en energie-opwek op dak. Zon op land is binnen onze gemeente reeds voldoende voorzien en nagenoeg afgerond. We zetten nu in op zon op dak in bebouwd gebied op bestaande daken. Zo zorgen we voor aardgasvrije wijken die geen verbinding met het aardgasnetwerk hebben. Daarnaast zetten we in op windenergie en faciliteren we in zoekgebied K. We hebben aandacht bij de energietransitie voor de (vernieuwing van de) ondergrondse infrastructuur en de eventuele extra ruimte die hiervoor nodig is.

Bij nieuwe woningbouwlocaties stimuleren we het gebruik van circulaire bouwmaterialen en een duurzame en klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte. Daarbij zetten we onder andere in op de 3-30-300 regel(2). Uiterlijk in 2050 zijn de woonkernen en het buitengebied van onze gemeente klimaatbestendig ingericht. Dat betekent dat er in 2050 zo min mogelijk schade optreedt door wateroverlast. Ook de aspecten (externe) veiligheid, omgevingsveiligheid en de zelf- en samenredzaamheid verliezen we niet uit het oog. Ook met aspecten als straling en geur houden we nadrukkelijk rekening. Hierbij volgen we de landelijke richtlijnen. De inrichting en kwaliteit van onze leefomgeving wordt hier mede door bepaald. Bijvoorbeeld bij de locatiekeuze voor woningbouw en sport.

In alle kernen zetten we in op het behoud van het diverse voorzieningenaanbod, met minimaal een ontmoetingsplek per kern, om het naoberschap te behouden en te stimuleren. Dat doen we ook door daar woningen te bouwen, het verenigingsleven te stimuleren en door ruimte te bieden voor ontmoetingsplekken. We maken ons ook hard voor behoud en versterking van onze identiteit. Evenementen als de volks/buurtfeesten, de paasvuren en kermis zijn onlosmakelijk verbonden met onze gemeente en inwoners.

In de kernen clusteren we met name (maatschappelijke) voorzieningen bij voorkeur rondom de dorpshuizen en sportvoorzieningen om uit te nodigen tot beweging en ontmoeting. In de grote kernen dragen we zorg voor voldoende passend (middelbaar)onderwijs bij de vraag en de meer centraal gelegen (grotere) voorzieningen die vanuit de kernen goed bereikbaar zijn met de fiets, OV of auto. Voor de kleinere kernen, zetten we in op voldoende en veilige verbindingen tussen de kernen.

We richten ons op een sterke sociale basis en we moeten voldoen aan de condities van sociale kwaliteit. Dit bevordert het welzijn van inwoners, het helpt vroegtijdig signaleren van problemen, het werkt preventief en het is een manier om de zorgkosten te temperen. We zetten in op een samenspel van inwoners, vrijwilligers, mantelzorgers, professionals en gemeente die informele en formele voorzieningen en activiteiten organiseren (sociale infrastructuur). In het samenspel maakt het niet uit wie het organiseert, ze vullen elkaar aan. Deze activiteiten en voorzieningen bestaan uit collectieve-, sociale, culturele, sportieve en/of educatieve voorzieningen die de leefkwaliteit verbeteren en zorgen voor dynamiek in de kernen.

De openbare ruimte richten we zo in dat deze past bij de toename van woningbouw. We houden rekening met klimaatadaptatie, verkoeling, leefbaarheid, ontmoeten en sporten wordt gestimuleerd en we houden rekening met specifieke doelgroepen als jongeren. Daarbij zetten we onder ander in op het vergroenen van de leefomgeving. Dit door onder andere ontstening, vergroenen van parkeerplaatsen, toepassen van groen daken, meer bomen, etc.

Om de hoeveelheid woningen door inbreiding te realiseren, passen we hogere bebouwing toe op plekken waar dit past bij de directe omgeving van de inbreiding/transformatie en het toekomstige karakter, kwaliteit en leefbaarheid van de kern. Deze leggen we vast in de nog op te stellen dorpsplannen. We zetten in op het isoleren en verduurzamen van de bestaande bebouwing in de kernen.

Berkelland blijft goed verbonden met de regio, waarbij de NS-stations Lichtenvoorde-Groenlo en Lochem ook voor ons van belang zijn, en we hebben de ambitie om de openbaarvervoersverbindingen tussen de kernen en de wandel- en fietspaden te versterken. We houden de verkeersverbindingen (OV en fiets) met omringende kernen met voortgezet onderwijs in stand. De spoorverbindingen en wegen vragen om duidelijke keuzes voor het actief stimuleren van (fiets)verbindingen. Dit om de landschapsstructuur en bereikbaarheid te versterken en het bewegen te stimuleren.

Het station Ruurlo blijft behouden als openbaarvervoerontsluiting richting de regio. De mogelijkheid voor uitbreiding van dit stationsgebied tot ontmoetingsplek met meer ruimte voor woningbouw en regionale voorzieningen is er. We willen ook voor de inwoners die minder mobiel zijn goede verbindingen creëren. Dat doen we door in te zetten op verbetering van het openbaar vervoernetwerk tussen de kernen,

door in gesprek te gaan over de bereikbaarheid en het gebruik van het openbaar vervoer met de provincie. Waar het gaat om eventuele plannen over de realisatie van een goederenspoorlijn tussen Zevenaar en Oldenzaal (Noordtak Betuweroute) bevestigt de gemeente haar al eerder ingenomen standpunt dat zij daar afwijzend tegenover staat.

(Sociaal) veilige wandel- en fietspaden tussen de kernen ontwikkelen we door fiets- en wandelpaden te scheiden van de (auto)rijbanen. Daarnaast zorgen we voor goede verlichting en goede zichtbaarheid. We versterken het wandel- en fietsroutenetwerk om recreatie in de gemeente verder te versterken en bewegen te stimuleren. Dit doen we in combinatie met ontmoetingsplekken in de kernen waaronder de dorpshuizen.

We zetten in op het autoluw inrichten van onze centra en (nieuwe) woongebieden door parkeerplekken aan de rand van deze gebieden te realiseren. Zo dragen we bij aan veiligheid en aantrekkelijke, leefbare en gezonde gebieden met minder geluidsoverlast en meer ruimte voor groen en ontmoeten. Belangrijk is dat deze gebieden volgens de normen bereikbaar blijven voor nood- en hulpdiensten. Ten aanzien van geur volgen we het landelijke beleid om zo een gezonde en leefbare omgeving te waarborgen.

Direct rondom de kernen zorgen we voor voldoende en veilige bereikbaarheid voor wandelen en fietsen van en naar de kern. Berkelland zet in op elektrisch vervoer en deelmobiliteit. Dat vraagt om een verbetering van de laadinfrastructuur. We bieden ruimte voor laadpleinen in de openbare ruimte in combinatie met ontmoetingsplekken, wonen en werken. In de grote kernen zetten we in op deelmobiliteit, door ruimte te bieden aan parkeerplaatsen

voor deelauto's in de openbare ruimte. Door deze deelauto's aan de rand van het centrum of kern te plaatsen draagt dit ook bij aan de ambitie om autoluwe centra en woongebieden te realiseren. Het elektriciteitsnet optimaliseren we in samenwerking met de netbeheerder en innovatieve ondernemers, om slimme energiesystemen (energyhubs) te creëren en het net te versterken om elektrische mobiliteit te realiseren.

We zien dat piekbuien en hete dagen vragen om vergroening van de openbare ruimte. Bij herontwikkeling verbeteren we de groenkwantiteit en kwaliteit in de directe omgeving door meer groen, ruimte voor waterberging en een goede afwatering. We streven ernaar om in de kernen geen schade te ondervinden door wateroverlast in geval van een bui met een herhalingstijd van eens in de 100 jaar. We richten de kernen stap voor stap klimaatbestendig in en verbeteren de openbare ruimte om het aantrekkelijker en groener te maken.

We werken in principe niet mee aan de komst van nieuwe grootschalige verblijfsrecreatieve voorzieningen. De ontwikkeling bij de Hambroekplassen in Borculo is hierop een uitzondering. Wel bestaan er mogelijkheden voor bestaande verblijfsaccommodaties om door te ontwikkelen. Hierbij dient te worden voldaan aan verschillende voorwaarden, onder andere op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, waaronder landschapsversterking, en marktbehoefte.

Nieuwe toeristisch-recreatieve toevoegingen moeten onderscheidend zijn ten opzichte van het bestaande aanbod. Als er agrarische bebouwing vrijkomt, bieden we de mogelijkheid voor (gedeeltelijke) kleinschalige recreatieve invulling of zorg, waarbij er altijd sprake moet zijn van verbetering van het landschap en biodiversiteit. Onder kleinschalige verblijfsrecreatie beschouwen we onder andere een seizoensgebonden kampeerterrein met maximaal 30 standplaatsen. Daarbij worden de veiligheidsaspecten zoals bereikbaarheid voor de hulpdiensten goed afgewogen.

2. Berkellands landschap als toekomstbestendige drager.
De tweede verhaallijn is gericht op het landschap. De thema's water, bodem, landschap, droogte, biodiversiteit, cultuurhistorie, erfgoed, landbouw, woningbouw en werken komen in deze verhaallijn terug.

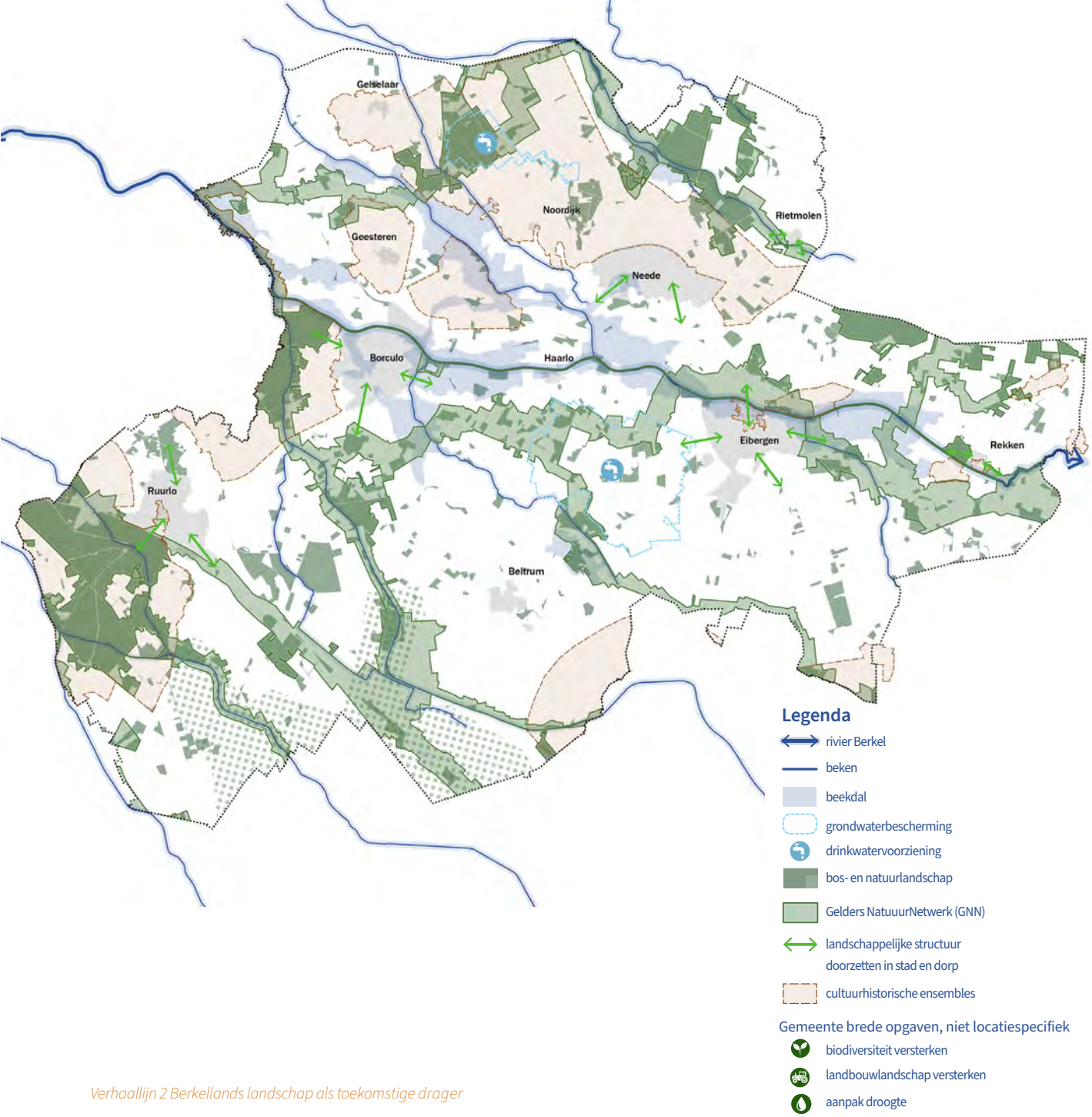
We willen het Berkellands landschap, de kwaliteiten ervan, behouden en versterken voor toekomstige generaties. Het bodem- en watersysteem is daar een belangrijke drager in. Hiervoor volgen we het landelijk beleid. Onder andere door specifieker te kijken waar we gaan bouwen, bedekken we minder de bodem en streven we naar minder watergebruik. Ook bomen zijn onderdeel van het landschap en leveren een bijdrage aan het bodemsysteem, groenbeleving, klimaatadaptatie en luchtkwaliteit. Daarom nemen we water en bodem als uitgangspunt voor mogelijkheden die er zijn voor ontwikkelingen in het landschap. We voorkomen ontwikkelingen die op lange termijn een negatieve invloed hebben op het water- en bodemsysteem. Ook is het bestaande systeem van (druk)riolering voor de verwerking van afvalwater randvoorwaardelijk. Daarbij wordt naadloos aangesloten op het watertakenplan van onze gemeente waarbij we ons richten op de volgende strategische doelstellingen:

- Voorkomen van contact met afvalwater.
- Aanpassen aan klimaatverandering.
- Bevorderen van schoon en gezond water.
- Bedrijfszeker en doelmatig beheer van rioolsystemen.

De Berkel en beekdalen zijn een substantieel onderdeel van het landschap en bieden niet alleen de naam van de gemeente, maar ook herkenbaarheid aan het karakteristieke Berkellandse landschap met de bijbehorende verbetering van de biodiversiteit. Dit willen we ook richting de toekomst zo houden. Daarin is het biodiversiteitsplan van onze gemeente leidend. In dit plan worden de knelpunten en kansen en uitgevoerde en actuele initiatieven benoemd. Dit voor 5 deelgebieden:

- vennen, hoogveen, heiden en schraallanden
- bossen
- beken en rivieren
- agrarisch cultuurlandschap
- bebouwd gebied

Daarbij zetten we onder andere in op landschapsontwikkeling rondom de Berkel en de beekdalen om de landschappelijke structuren toekomstbestendig te maken. Dat kan door bijvoorbeeld kleinschalige (verblijfs)recreatie toe te staan op daarvoor geschikte plekken waarmee tegelijkertijd de biodiversiteit wordt versterkt. Dat is niet overal mogelijk. Daarom moeten we kiezen wat en waar mogelijk is. Dat moet gebeuren bijvoorbeeld door middel van landschapsontwikkelingsplan(nen). Richtinggevende aspecten

Verhaallijn 2 Berkellands landschap als toekomstige drager

daarbij kunnen zijn: bodem, landschapstype, biodiversiteit, huidige functie, klimaatadaptatie, etc.

In onze gemeente hebben we ook gebieden aangegeven waar we geen ontwikkelingen als woningbouw wensen. Bijvoorbeeld de flanken van de Needse Berg moeten gevrijwaard blijven zodat de openheid daarvan niet wordt aangetast. Landschappelijke structuren willen we ook in de kernen versterken en doorzetten, zodat er aantrekkelijk groene verbindingen kunnen ontstaan vanuit de kern naar het buitengebied. Hiermee zetten we bij ontwikkelingen in de openbare ruimte in op versterking van de groenstructuren in de directe leefomgeving en nodigt dit uit tot bewegen.

In de Achterhoek hebben we zandgronden, waardoor er meer sprake is van droogte. Bij ontwikkelingen in het buitengebied is het daarom van belang om rekening te houden met de droogteaanpak in de regio en drinkwaterwinning. We stimuleren innovatief gebruik van het water- en bodemsysteem om water vast te houden. We willen dat de drinkwatervoorziening in Berkelland en de regio daarmee positief wordt beïnvloed. Het regenwater dat in de kernen valt wordt zoveel mogelijk gescheiden, ingezameld, verwerkt en via gemeentelijke voorzieningen geïnfiltreerd als aanvulling op het grondwater ten behoeve van de voorraadvorming.

Het coulisselandschap willen we richting de toekomst verder versterken, omdat het een karakteristiek onderdeel is van het Berkellandse landschap. We bieden ruimte aan biodiversiteit vanuit voedsel, vocht, voortplanting, veiligheid en variatie. Bij nieuwe ontwikkelingen gaan we uit van soortenvariatie.

We behouden het cultuurhistorisch erfgoed, omdat het een belangrijk onderdeel is van de Berkellandse identiteit. Ontwikkelingen dragen bij aan behoud en beleefbaarheid van het cultuurhistorisch erfgoed voor toekomstige generaties. Dit geldt vooral voor de cultuurhistorische ensembles zoals die zijn beschreven via de cultuurhistorische waardenkaart.

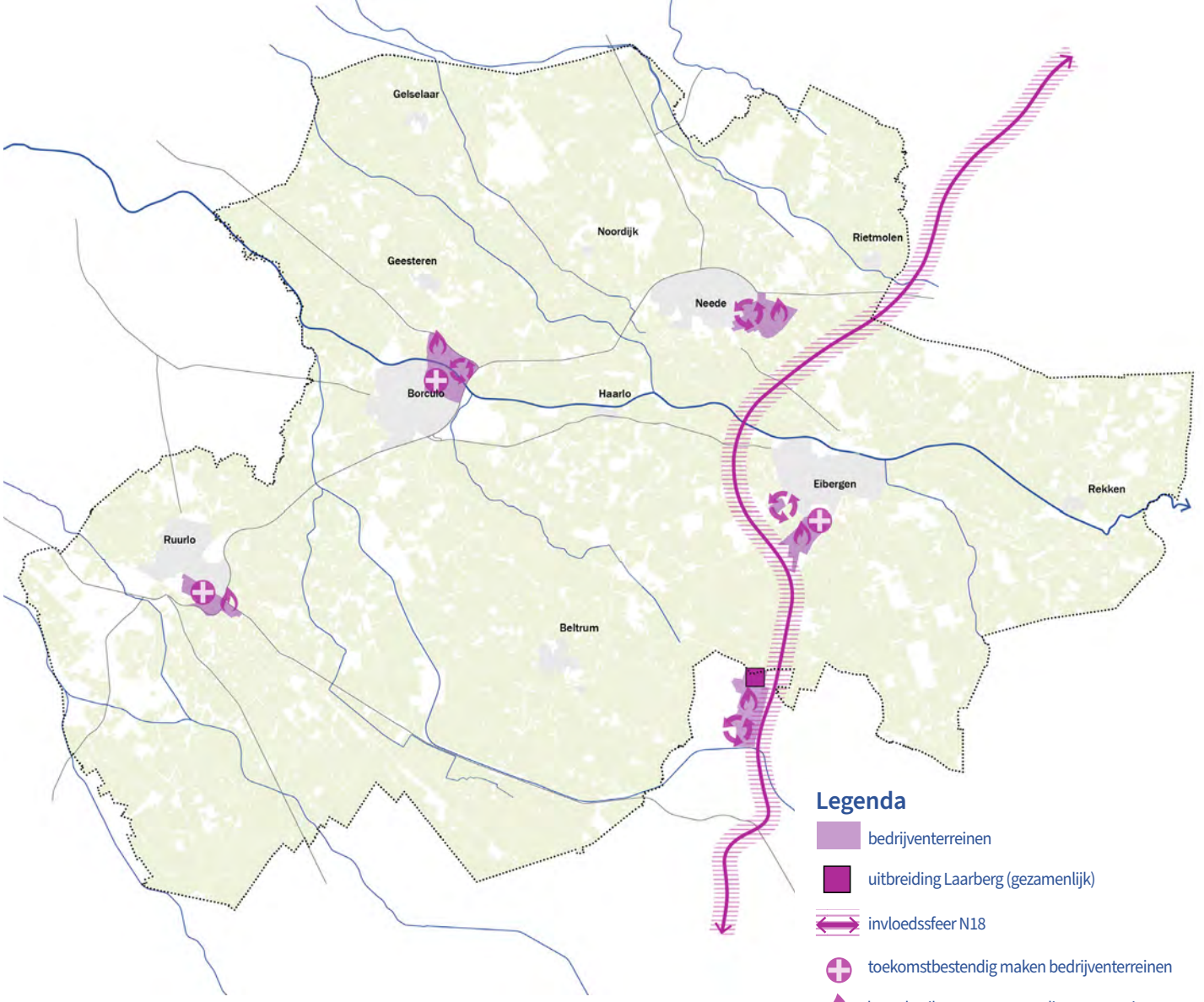
We versterken het landschap in landbouwgebieden. We maken daarbij de link met innovaties en ontwikkelingen in de landbouw die we gebruiken als aanleiding voor versterking van het Berkellandse landschap, waaronder het coulisselandschap.

Woonvormen in het buitengebied staan we toe hoofdzakelijk via functieverandering, in combinatie met sloop (rood voor rood), met als hoofddoel landschappelijke kwaliteitswinst van het buitengebied. Ook is volgens het functieveranderingsbeleid in sommige gevallen het toepassen van zorg bij vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen mogelijk.

3. Toekomstbestendige economie en landbouw.

De derde verhaallijn is gericht op de economie en landbouw. De thema's (plattelands)economie, landbouw, bereikbaarheid, circulariteit en energie komen in deze verhaallijn terug.

We dragen bij aan uitbreiding van regionaal bedrijventerrein de Laarberg en bedrijvigheid rond de N18. Dit doen we om ervoor te zorgen dat er geen negatieve gevolgen zijn voor de bereikbaarheid en doorstroming. Voor het regionale bedrijventerrein wordt in de periode na 2030 uitgegaan van een uitbreiding met ca. 30-35 (netto)

Verhaallijn 3 Toekomstbestendige economie en landbouw

hectare, dat ingebed wordt in een gebied van 60-70 (bruto) ha. Daarbij is het de bedoeling om de uitbreiding rond de N18, waarvan de uitbreidingsrichting nog niet is bepaald, ook wordt voorzien van een landschappelijk goede inpassing.

Inbreiding heeft de voorkeur, maar we bieden uitbreidingsmogelijkheden, die geen negatieve invloed hebben op de gezondheid en/of het milieu (lucht, geluid, geur, licht etc.), omgevingsveiligheid en natuur, ook ruimte. Daarnaast kan vrijkomende agrarische bebouwing benut worden voor lichte bedrijvigheid volgens de lijnen van het geldende functieveranderingsbeleid. Daarbij is ook de sloop van overtollige gebouwen aan de orde, evenals landschappelijke inpassing en/of andere vormen van een ruimtelijke kwaliteitsbijdrage.

De bestaande bedrijventerreinen breiden we vooralsnog niet uit. We steken in op revitalisering. Aan de hand van de behoeftevraag breiden we eventueel bestaande bedrijventerrein uit. Daarbij ligt de verwachte ruimtevraag vanaf 2024 tussen de 13,5 en 18,5 hectare voor uitbreiding, verplaatsing en nieuwvestiging voor de vier grote kernen. Voor de kleine kernen zien we naast revitalisering kleine autonome ontwikkelingen onder voorwaarden dat de belangrijkste waardes niet worden aangetast en zo mogelijk worden versterkt. Daarbij wordt gedacht aan cultuurhistorie, landschap, water, bodem, etc.

Met revitalisering maken we bestaande bedrijventerreinen toekomstbestendig, gaan we verpaupering tegen en gaan beter om met het ruimtegebruik. Daarbij denken we aan hogere bebouwing en hogere dichtheden en bouwen duurzaam dan wel circulair en natuurinclusief.

Bij ontwikkelingen in de openbare ruimte op en rondom bedrijventerreinen zetten we in op een goede afwatering en waterberging, groen met veel diversiteit (versterkend voor de biodiversiteit) en het tegengaan van hittestress. We zetten in op opwek van duurzame energie door middel van zon op dak en stimuleren het isoleren van de bebouwing. Eventuele cumulatieve veiligheidsrisico's zoals luchtkwaliteit, externe veiligheid, geurhinder en straling worden goed afgewogen. Daarbij voldoen we tenminste aan de geldende normen, maar we onderzoeken of er strengere of minder strenge normen voor specifieke gebieden mogelijk zijn. Bijvoorbeeld bij de keuze van nieuwe uitleggebieden voor woningbouw of transformatie van VAB's.

We zetten in op een circulaire economie. Dit doen we door technische en biologische kringlopen zoveel als mogelijk te sluiten. We stimuleren de circulaire economie door ruimte te bieden aan de mate van aanpasbaarheid van een gebouw naar toekomstige (wensen). We stimuleren het gebruik van materialen met een zo laag mogelijke milieu impact. We stimuleren korte ketens en sterke ketensamenwerking om gezamenlijk nieuwe oplossingen te vinden. Bij ontwikkelingen stimuleren we het hergebruik van restwarmte en slimme energie- en warmtesystemen om de overbelasting van de energie-infrastructuur te voorkomen.

De landbouwsector is ook richting de toekomst een substantieel onderdeel van de economie van Berkelland. Voor de toekomst van de landbouw sluiten we aan bij het regioarrangement en het programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (als uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied). We zetten daarbij in op een vitale en meer duurzame landbouwsector, waarbij we rekening houden met de verschillende landschapstypen in ons gebied. Er is ruimte voor allerlei vormen van duurzame landbouw (bijv. kringlooplandbouw, natuurinclusieve landbouw of biologisch), voor innovaties en multifunctioneel gebruik. Dit moet wel passen binnen de geldende beleidskaders zoals die ook een plek hebben gekregen in het in 2022 vastgestelde bestemmingsplan buitengebied. Dezelfde benadering geldt ook voor de bestaande niet-agrarische bedrijven in het landelijk gebied en voor aan de agrarische sector verwante bedrijven die zich richten op onder meer agrarisch loonwerk, grond- en cultuurtechnische werkzaamheden en groen-, natuuronderhoud (cumela-bedrijven). Die bedrijven kunnen onder voorwaarden uitbreiden op basis van een bedrijfsplan, één en ander volgens de lijnen van het beleidskader dat is verwerkt in het recent vastgestelde bestemmingsplan voor het buitengebied. Daarbij is nieuwvestiging in het buitengebied overigens alleen mogelijk via functieverandering of bedrijfsverplaatsing en gelden daarbij ook voorwaarden over bijvoorbeeld landschap, verkeer en omgevingskwaliteit.

De woonfuncties (bijvoorbeeld op VAB-locaties) worden alleen gerealiseerd op locaties waar dit andere bestaande functies niet hindert. Tot slot wordt er een aantal gebieden aangewezen waar het primaat bij natuur en landschap ligt. Dit kunnen bijvoorbeeld bufferzones rondom de natuurgebieden zijn. De functies worden zo veel mogelijk van elkaar gescheiden waar dat nodig is. Daarmee wordt ontwikkelruimte geboden, rekening houdend met diverse normen en kwaliteiten (zoals geur, landschap en Natura 2000-gebieden). Zo kan er per gebied ingespeeld worden op de kansen en belemmeringen. Een nadere uitwerking hiervan werken we uit aan de hand van een programma.

4.3 Omgevings Effect Rapportage

Deze omgevingsvisie stelt kaders voor toekomstige ontwikkelingen in Berkelland. Om de eventuele milieu-effecten in beeld te brengen is tijdens het opstellen van deze omgevingsvisie een omgevingseffectrapport (OER) opgesteld. Niet alleen wordt daarbij ingegaan op de effecten op het milieu, maar ook de gevolgen van de keuzes voor de gehele fysieke leefomgeving van Berkelland.

Het OER is hiermee een ondersteunend middel om te komen tot één integrale strategie met afgewogen keuzes die in de visie zijn vastgelegd. De uitkomsten van het OER zijn in afstemming met de ambtelijke organisatie en de raadswerkgroep meegenomen en verwerkt in de ontwerp omgevingsvisie. Het volledige OER is als bijlage toegevoegd.

In deze paragraaf worden de belangrijkste inzichten en aanbevelingen gedeeld. Het uiteindelijke OER is opgesteld aan de hand van drie onderdelen:

- de foto van de leefomgeving, opgesteld in 2021,
- de strategische impactbeoordeling, de basis voor de gemaakte keuzes in het overdrachtsdocument (2022)
- de ontwerp omgevingsvisie zelf

De drie verhaallijnen, met de daarin voorgenomen keuzes die per thema zijn gemaakt, vormen hierin het zogenaamde voorkeursalternatief. Dit is in het OER onderzocht, getoetst en beoordeeld op de impact op de fysieke leefomgeving. Ook is gekeken in hoeverre de ambities in de visie elkaar ondersteunen of juist tegenwerken. Hieruit zijn gedurende het opstellen van de visie aanbevelingen gekomen die gebruikt zijn om de keuzes in de omgevingsvisie te optimaliseren.

De beoordeling van de verschillende verhaallijnen en thema's is gedaan aan de hand van vijf domeinen. In het algemeen zijn de meeste keuzes in het voorkeursalternatief als positief beoordeeld. Enkele thema's kwamen als licht negatief uit de beoordeling. Hierna wordt ingegaan op de beoordeling en aanbevelingen vanuit het OER per domein:

Vitaal platteland en economische potentie

De keuzes die gemaakt zijn in het voorkeursalternatief rondom landbouw en economie zijn als positief beoordeeld. Zo heeft de keuze om geen grootschalige verblijfsrecreatie toe te passen een positief effect op de landschappelijke kwaliteit van het platteland, de natuur en de kernen. Rondom de effecten op het ontwikkelen van voorzieningen is het positief dat er vanuit de omgevingsvisie dorpsplannen worden opgesteld, waardoor maatwerk voor de nodige voorzieningen per kern mogelijk is.

Ook leiden de keuzes rondom landbouw en landschap in het voorkeursalternatief tot een positief effect op de bestendigheid en ontwikkeling van het platteland. Waarbij het van belang is dat de ruimte die gegeven wordt aan de agrarische sector voor andere vormen van het toepassen en gebruiken van het agrarisch landschap altijd hand in hand moet gaan met de waarde van het landschap en de toekomstbestendigheid van de biodiversiteit en klimaatadaptatie. Dit is een vertaling van beleidsoptie 4 uit het OER waarbij ons landschap met haar verscheidenheid aan landschapstypen leidend is.

Het OER geeft aanbevelingen om te komen tot heldere kaders voor het revitaliseren van bedrijventerreinen en het benoemen van gebieden waar kleinschalige recreatiegebieden wel mogelijk zijn in de toekomst. Voor recreatiegebieden laten we de markt zelf met ideeën komen en die toetsen we vervolgens aan ons beleid.

Sociaal domein en leefbaarheid

Rondom sociaal domein en leefbaarheid is de beoordeling neutraal voor de keuzes rondom het voorzieningenniveau en licht negatief op het gebied van onderwijs. Het voorkeursalternatief mist de strategie op het samenspel tussen voldoende woningen en voldoende passende voorzieningen. Het thema onderwijs komt te mager terug. Hier ligt met name een aanbeveling voor het opnemen van een strategie voor de bereikbaarheid van het middelbare onderwijs in de regio. Deze aanbeveling is verwerkt in de visie.

De andere thema's, wonen, mobiliteit en sociale cohesie scoren licht positief tot positief. Waarbij wel goed moet worden afgewogen in hoeverre de verschillende ambities rondom autoluwe straten, deelmobiliteit en parkeren in verhouding staan met bereikbaarheid en andere opgaven zoals wonen, voorzieningen en openbaar groen. De keuze voor het inbreiden in alle kernen met behoud van groen en het lokale karakter is een belangrijk element in de positieve beoordeling rondom het thema wonen. Aanbeveling hierin is wel te komen tot een helder afwegingskader om de verschillende en soms botsende ruimtelijke belangen in samenhang af te wegen. Door bijvoorbeeld hoogbouw en ruimtelijke kwaliteit duidelijker te definiëren.

Gezondheid en veiligheid

Op het gebied van gezondheid en veiligheid is er veel aandacht voor positieve gezondheid en gezondheidsbevordering in de visie. De

beoordeling op dit thema is dan ook positief. Rondom het thema gezondheidsbescherming (geluid, geur en luchtkwaliteit) wordt voldaan aan de wettelijke normen, wat ook leidt tot een positieve beoordeling

Wel is binnen de keuzes in het voorkeursalternatief onvoldoende ingezet op bodemkwaliteit naast het mitigeren van droogte. Hier is meer scherpte nodig. Daarnaast is de aanbeveling om rondom het thema externe veiligheid en zelfredzaamheid van bewoners de keuzes te concretiseren. Het onderwerp straling verdient meer aandacht.

Ruimtelijke kwaliteit en identiteit

Het domein ruimtelijke kwaliteit en identiteit is op alle thema's positief beoordeeld, denk hierbij aan de kwaliteiten van natuur, cultuurhistorie en de lokale kernkwaliteiten. Het beschermen van de natuurlijk waarden scoort met name goed omdat het biodiversiteitsplan van de gemeente leidend is in de visie. Ook het behouden van de kwaliteiten zoals beleefbaarheid van cultuurhistorisch erfgoed en het neerzetten benoemen van je landschappelijke kwaliteiten als kernwaarden zijn van belang om de lokale identiteit te versterken.

Het toepassen van hoogbouw zou de dorpse kwaliteit kunnen verslechteren. Daarom is het van belang deze kaders goed te concretiseren. Verder zijn er weinig keuzes die de ruimtelijke kwaliteit en lokale kernkwaliteiten (zoals het naoberschap) kunnen aantasten. Juist het sterk inzetten op de kernwaarden in de visie worden als positief beoordeeld.

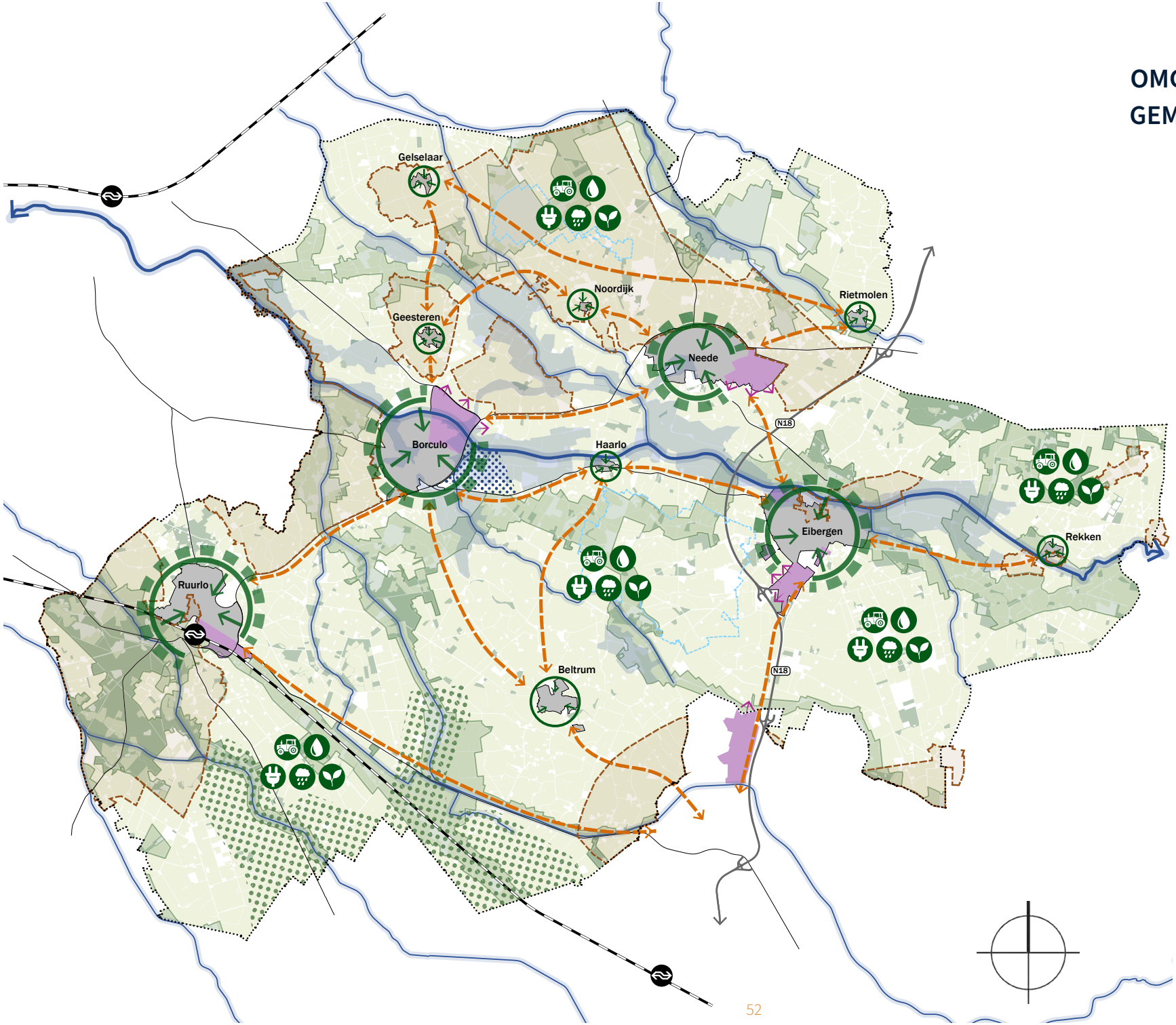
Klimaatadaptatie en energieopwekking

De thema's droogte, hittestress en wateroverlast komen licht positief uit het OER. Met name door in te zetten op de regionale droogteaanpak, het toepassen van de 3-30-300 regel en het integreren van het watertakenplan.

Aandachtspunt is duurzame energieopwekking, het thema dat licht negatief scoort, met name vanwege de hoge ambitie voor zon op dak. De vraag is hoe de gemeente om wil gaan met andere ruimtevragers naast de ondergrondse infrastructuur die nodig is voor de duurzame opwek (met name zon op dak) en de elektrificatie van ruimteverwarming en mobiliteit. Daarbij wordt aan grootschalige energieopslag pas medewerking verleend nadat daarvoor in afstemming met de betrokken nutsbedrijven zodanige randvoorwaarden zijn uitgewerkt dat deze voorziening ook bijdraagt aan het tegengaan van netwerkcongestie. Ook bij andere projecten die verband houden met grootschalige duurzame energieopwek wordt contact gelegd met de nutsbedrijven. Aanbeveling is dan ook om in de visie mee te nemen hoe de gemeente op dit vlak de regie moet nemen.

Naar aanleiding van het OER is in de visie een aantal van de thema's die licht negatief scoorden aangepast, waarbij de integraliteit niet is aangetast. Een aantal aanbevelingen, waaronder landbouw, natuur, droogte, bodemkwaliteit en wonen, dient in de nadere uitwerking van deze omgevingsvisie in programma's en omgevingsplannen meer geconcretiseerd te worden.

OMGEVINGSVISIEKAART GEMEENTE BERKELLAND

Vitale leefomgeving

- Inbreiding woningbouw
  Ontwikkeling centrumgebieden
  Behoud basisvoorzieningen
- Uitbreiding vier grote kernen
- Recreatiegebied Hambroekplassen
- Goede spoorverbinding regio
- Goede verkeersverbindingen tussen kernen
- Zoekgebied K windenergie

Gemeente brede opgaven, niet locatiespecifiek

- Klimaatadaptieve leefomgeving
- Elektrisch vervoer en deelmobiliteit

Landschap als toekomstige drager

- Rivier de Berkel
- Beken en beekdal
- Grondwaterbeschermingsgebied
- Gelders NatuurNetwerk (GNN)
- Bos- en natuurlandschap
- Cultuurhistorische ensembles

Gemeente brede opgaven, niet locatiespecifiek

- Biodiversiteit versterken
- Landbouwlandschap versterken
- Aanpak droogte

Toekomstig bestendige economie en landbouw

- Bestaand bedrijventerrein verduurzamen en optimaliseren
- Mogelijke uitbreidingsrichting bestaande bedrijventerrein

kaart is indicatief en geen weergave van de werkelijkheid

4.4 De visie

In Berkelland is het mooi en rustig wonen in een prachtig groen landschap. Dat willen we zo houden. Om in de vraag naar nieuwe woningen te kunnen voorzien, willen we de leefomgeving in onze gemeente vitaal houden door de kernen beheerst te laten groeien. In de eerste plaats in de kernen zelf. Als het niet anders kan wordt er ook aan de randen van de grote kernen gebouwd. We vinden het belangrijk dat daarbij het landschap niet wordt aangetast en liefst wordt versterkt.

De nieuwe woonlocaties moeten goed bereikbaar zijn per openbaar vervoer, fiets en auto. Om aan alle groepen ruimte te bieden, bouwen we verschillende types woningen. Ook voor tijdelijke woningen is er ruimte, mits goed ingepast. Duurzame woningen en gebieden vinden we belangrijk. We zetten daarom in op zon op dak, stimuleren gebruik van duurzame bouwmaterialen en werken aan een klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte. Ook bestaande woningen verduurzamen we. In onze gemeente vinden we het belangrijk om naar elkaar om te kijken. Het typische naoberschap behouden en stimuleren we op verschillende manieren, bijvoorbeeld door te zorgen voor ontmoetingsvoorzieningen in alle kernen.

Onze gemeente is en blijft goed verbonden met de omringende regio's. We willen goede verbindingen naar de NS-stations in de omgeving, in elk geval per openbaar vervoer. We zetten daarom in op versterking van de OV-verbindingen tussen de kernen. Om gezonde en schone mobiliteit te stimuleren maken we de wandel- en fietspaden aantrekkelijker en veiliger. In de grotere kernen zetten we in op nieuwe vormen van mobiliteit, zoals deelauto's en laadfaciliteiten. We maken de centra van de kernen waar mogelijk autoluwer maar houden de bereikbaarheid van winkels en voorzieningen op peil. Zo houden we onze centra aantrekkelijk als verblijfs- en ontmoetingsplek.

We zien in onze gemeente geen plek voor grootschalige recreatieve verblijfsvoorzieningen. Wel is er ruimte voor kleinschaliger, nieuwe recreatiefuncties, mits deze maar iets nieuws bieden ten opzichte van het huidige aanbod.

Ons landschap bepaalt voor een groot deel onze identiteit. Het groene coulisselandschap is van grote waarde en we willen dit dan ook beschermen en versterken. Bodem, water en bomen zijn belangrijke dragers van het landschap die niet mogen worden aangetast. Ook de beekdalen zijn typerende landschappelijke elementen. Hier zien we ruimte voor passende ontwikkelingen. Dit kan bijvoorbeeld door kleinschalige (verblijfs-)recreatie toe te staan waarmee tegelijkertijd de biodiversiteit wordt verbeterd. Realiseren van woningen in het landschap, los van de kernen, is mogelijk, maar alleen als daarbij bestaande bebouwing wordt gesloopt en de kwaliteit van het omringende landschap wordt verbeterd.

De landbouw is in onze gemeente een belangrijke drager van de economie. We willen deze sector vitaal houden, in combinatie met het behoud en versterken van ons landschap. We doen dit in samenhang met de landelijke Landbouwvisie en het programma Landelijk gebied. Er is daarin ook ruimte voor kringloop/circulaire landbouw, natuurinclusieve landbouw en innovaties.

Bestaande bedrijventerreinen breiden we vooralsnog niet uit. We benutten de ruimte op bestaande bedrijventerreinen efficiënter om te kunnen voorzien in extra ruimtevraag door bedrijven. Zo werken we ook aan verduurzaming en verbetering van de kwaliteit van deze gebieden. Ook op bedrijventerreinen stimuleren we duurzame bouw met oog voor afwatering, biodiversiteit en het tegengaan van hittestress. We zetten in op opwek van duurzame energie door middel van zon op dak en stimuleren het isoleren van de bebouwing. Er komen geen nieuwe grote zonneparken meer bij. Windmolens faciliteren we in zoekgebied K.

Het regionale bedrijventerrein De Laarberg is dé plek waar grootschaliger bedrijvigheid thuishoort. Als uitbreiding van De Laarberg aan de orde is, werken we mee aan vergroting op grondgebied van Berkelland. Zo houden we de bereikbaarheid en doorstroming rond andere bedrijventerreinen op peil.

5 Uitvoering visie en waarmaken

De omgevingsvisie van de gemeente Berkelland geeft de hoofdlijnen van de gewenste ontwikkeling van de leefomgeving weer. De volgende stap is de visie samen uitvoeren. De ontwikkeling van de leefomgeving kan met behulp van verschillende instrumenten en projecten worden uitgevoerd. De omgevingsvisie geeft voor een aantal opgaven kansen en te maken keuzes weer. Deze hoofdlijnen vormen de basis voor de uitvoering. Dit hoofdstuk geeft richting aan de uitvoering, dus hoe we het gaan doen. We gaan in op de noodzaak om flexibel te zijn bij de uitvoering van de omgevingsvisie en ons aan te kunnen passen als ontwikkelingen daarom vragen. De inbedding van de omgevingsvisie in de gemeentelijke beleidscyclus laat de samenhang zien tussen de instrumenten omgevingsvisie, programma en omgevingsplan. Tenslotte beschrijven we hoe we omgaan met monitoring, evaluatie en actualisatie van de omgevingsvisie.

5.1 Strategische uitvoeringsagenda

Inwoners, ondernemers, organisaties en overheid zijn samen verantwoordelijk voor het realiseren van de ambities en opgaven uit de omgevingsvisie. We zoeken daar een effectieve samenwerking binnen Berkelland en in de regio. Gezamenlijke verantwoordelijkheid vraagt om een andere rolverdeling tussen overheid en samenleving. De omgevingsvisie is de basis voor uitwerking en uitvoering en nodigt uit om Berkelland samen te behouden en ontwikkelen. We geven richting aan de verdere uitvoering van de omgevingsvisie. Onderstaande acties zijn richtinggevend en kunnen altijd worden aangevuld:

- We pakken de ambities die verder gaan dan de gemeentegrenzen op met onze partners in en buiten de regio. Dit doen we door het verbinden van ambities binnen de bestaande samenwerkingen of door nieuwe samenwerkingen op basis van ambities die we gemeenschappelijk hebben. Afhankelijk van de opgave, bepalen we als gemeente onze rol.
- We zetten in op samenwerking tussen samenleving en overheid. Het leven van bewoners en dagelijks gebruik van de leefomgeving, staat daarbij centraal. Initiatieven vanuit bewoners omarmen we als ze in lijn zijn met de omgevingsvisie en als dat wenselijk is op basis van afweging van de betrokken belangen.
- We vertalen de omgevingsvisie, voor zover mogelijk, in een juridisch bindend omgevingsplan inclusief (landelijke) omgevingswaarden.
- Koppeling naar andere programma's van Berkelland die bijdragen aan de uitvoering van de visie.
- De uitvoering is geregeld via de programma's in de programmabegroting. Hierin wordt aangegeven wanneer welke ontwikkeling (of een deel daarvan) wordt gerealiseerd. Jaarlijks vindt via de P&C cyclus verantwoording en actualisatie plaats.

5.2 Uitvoering

De visie moet verder uitgewerkt worden in programma's. Een programma kan over een thema gaan, zoals landschap of wonen. Een programma kan ook gericht zijn op de ontwikkeling van een gebied, zoals centrumgebieden, werklocaties of het landelijk gebied. Alle lokale regels over de leefomgeving komen uiteindelijk in één omgevingsplan voor de gemeente Berkelland te staan. De verschillende bestemmingsplannen worden hierin opgenomen op het moment dat de Omgevingswet in werking treedt. In Berkelland werken we in stappen aan een omgevingsplan, daar hebben we tot 2030 de tijd voor.

De coronacrisis heeft laten zien dat het nodig is om aandacht te besteden aan flexibiliteit. Oftewel, hoe kunnen we flexibel zijn en ons aanpassen als ontwikkelingen daarom vragen. Ontwikkelingen volgen zich steeds sneller op, zowel in de wereld om ons heen als in de gemeente zelf. Dat maakt het nodig dat we flexibel kunnen inspelen op deze soms nieuwe en nu nog niet bekende ontwikkelingen. We moeten snel kunnen reageren op veranderende omstandigheden. Dit uit zich in het volgende:

- De omgevingsvisie is een langetermijnvisie voor de leefomgeving, gebaseerd op onze kernkwaliteiten. Zo'n visie verandert niet direct bij een onvoorziene ontwikkeling, het biedt juist ook houvast. De in deze visie neergelegde denklijnen, bijvoorbeeld rondom het beschermen van waarden, kunnen een handvat zijn voor de beoordeling van nu nog onvoorziene ontwikkelingen.
- De verhaallijnen zijn beschreven als ontwikkelingsrichting in de verdere toekomst, namelijk de komende 10-20 jaar. Ook nieuwe nu nog onbekende ontwikkelingen dienen aan de verhaallijnen te worden getoetst en daarop aan te

sluiten. Indien noodzakelijk kunnen ontwikkelingen leiden tot bijstelling van ambities en tijdspad.

- De inbedding van de omgevingsvisie in de P&C cyclus en de samenhang met de instrumenten programma's en omgevingsplan moeten gaan zorgen voor een goede invulling van de mogelijkheden van de Omgevingswet. Het verschil in abstractieniveau en uitvoeringsgerichtheid van de verschillende instrumenten zorgen voor flexibiliteit. Het instrument programma's is meer uitvoeringsgericht dan de omgevingsvisie, biedt de nodige flexibiliteit en kan makkelijker gewijzigd worden dan de omgevingsvisie. Daarbij moet wel rekening worden gehouden met het feit dat het college invulling geeft aan de programma's en moet de rol van de raad bij het opstellen worden bepaald.
- Van een aantal onderwerpen is te verwachten dat zich in de toekomst ontwikkelingen voordoen die impact hebben op de leefomgeving. Hierbij gaat het onder meer om klimaatadaptatie, energietransitie, lokale economische ontwikkelingen en technische vernieuwingen. In de huidige situatie is er meer besef ontstaan om rekening te houden met gezondheidsontwikkelingen en geopolitieke ontwikkelingen.
- Door te monitoren en te evalueren kan tijdig ingezet worden op gevolgen van nieuwe ontwikkelingen.

5.3 Sturing en kostenverhaal

Tijdens het opstellen van de omgevingsvisie zijn verschillende aspecten van de sturingsfilosofie die passen bij de gemeente Berkelland naar boven gekomen. Het gaat om de wijze waarop we omgaan met de mogelijkheden en kansen die de Omgevingswet biedt op bijvoorbeeld het gebied van integraliteit en de wisselwerking tussen overheid en samenleving. De omgevingsvisie geeft de raad een instrument in handen om op hoofdlijnen te sturen op gewenste ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving. Hierbij is, volgens de filosofie van de Omgevingswet, meer ruimte voor initiatieven maar moet participatie tussen de initiatiefnemer en omwonenden zorgvuldig gebeuren. Daar moeten afspraken over worden gemaakt bijvoorbeeld in een participatieplan vastgesteld door college of raad. Dit betekent een veranderende rol voor college en raad, waarbij het bereiken van draagvlak overigens niet betekent dat een initiatief pas doorgang kan vinden als iedere betrokkene het daarmee eens is.

Deze omgevingsvisie biedt deze ruimte en stelt ambities, kaders en richtlijnen ten aanzien van de ontwikkeling van de leefomgeving. Deze worden mogelijk uitgewerkt en verdiept in de programma's. De Omgevingswet schrijft voor dat het college het bevoegd gezag voor programma's is. De programma's komen in samenspraak met de gemeenteraad tot stand. De raad heeft een bepalende rol bij het omgevingsplan door dit plan vast te stellen. Daarmee verankert de raad de kaders en richtlijnen vanuit de visie en de doorvertaling in programma's in het omgevingsplan. De gemeente heeft hiermee de instrumenten in handen om de richtingen uit deze omgevingsvisie waar te maken.

De gemeente heeft de wettelijke verplichting om bij elk initiatief kosten te verhalen die de gemeente er voor maakt. Naast de wettelijke verplichte kosten (voor plankosten en planfysieke kosten) mag er een bijdrage gevraagd worden ten behoeve van ruimtelijke ontwikkeling en ter realisatie van sociale woningen. Dit geldt zowel voor publieke als private initiatieven. De hoogte van deze bijdrage staan benoemd in de nog vast te stellen Nota Kostenverhaal. De wettelijke verankering hiervan is terug te vinden in de Wet ruimtelijke ordening en straks in de Omgevingswet en het Omgevingsbesluit.

5.4 Waar moet een initiatief aan voldoen?

De omgevingsvisie nodigt mensen uit om initiatieven te nemen. Een initiatief beoordelen we aan de hand van een initiatieftafel. Door de initiatieftafel wordt een initiatief beoordeeld op bestuurlijke wenselijkheid. Initiatieven moeten bijdragen aan ambities en opgaven die in deze omgevingsvisie zijn beschreven. Bij initiatieven maken we in onze beoordeling een afweging op basis van de mate waarin het initiatief bijdraagt aan de volgende doelstellingen uit de omgevingsvisie. Het initiatief draagt bij aan:

1. Een gezonde, duurzame en veilige leefomgeving.
2. Het gewenste behoud en de gewenste versterking van de leefomgeving in de kernen en het buitengebied.
3. Behoud van Berkelland als aantrekkelijke, groene en dorpse gemeente met kwalitatief mooi landschap en een sterke landbouwsector.
4. De ontwikkelingsambities uit de drie verhaallijnen.
5. Een samenhangende (integrale) ontwikkeling van de leefomgeving, door het zoveel als mogelijk combineren van activiteiten die meerdere doelen dienen op een plek.
6. Een vitale regio doordat regionaal afgestemde ambities elkaar versterken.
7. Als algemene basisvoorwaarde geldt dat in alle gevallen een initiatief geen negatieve gevolgen mag afwentelen op de sociale en fysieke leefomgeving binnen en buiten de gemeente Berkelland.

Bijlagen

Bijlage 1

Overzicht bestaand beleid gemeente Berkelland

Met het besluit tot vaststelling van de Omgevingsvisie Berkelland worden ingetrokken de:

- Structuurvisie Berkelland 2025 (vastgesteld GR 26-10-2010, kenmerk op DSO/RP: NL.IMRO.1859.SVBKL20100001-0300);
- Regionale Structuurvisie Achterhoek 2012 (vastgesteld GR 22-5-2012, kenmerk op DSO/RP: NL.IMRO.1859.SVRAH20120001-0100);
- Structuurvisie Wonen Eibergen 2015 (vastgesteld GR 9-2-2016, kenmerk op DSO/RP: NL.IMRO.1859.SVBKL20150001-0100);
- Structuurvisie Wonen Borculo 2017-2025 (vastgesteld GR 17-10-2017, kenmerk op DSO/RP: NL.IMRO.1859.SVBCL20170002-0100);
- Structuurvisie Wonen Neede 2017-2025 (vastgesteld GR 17-10-2017, kenmerk op DSO/RP: NL.IMRO.1859.NDE20170003-0100……);
- Structuurvisie Wonen Ruurlo 2017-2025 (vastgesteld GR 17-10-2017, kenmerk op DSO/RP: NL.IMRO.1859.SVRLO20170004-0100).

Hierna volgt een overzicht van het bestaand beleid inclusief datum vaststelling van de gemeente Berkelland (niet limitatief).

Burg. = Burgemeester
BW = College B&W
GR = Gemeenteraad
PS = Provinciale Staten
KB = Koninklijk besluit

Ruimtelijke kwaliteit & Identiteit

Beleidsregel bouwvergunningvrije airco-units	BW	6-5-2009
Handhaafbeleid fysieke leefomgeving gemeente Berkelland 2010-2011	BW	7-8-2012
Werken met Wro na 1 juli 2013. Ruimtelijke procedures na de actualisering van bestemmingsplannen: doorgaan op het ingeslagen PAD	GR	2-12-2014
Beleidsregel cultuurhistorie in het ruimtelijk beleid	GR	19-9-2017
Archeologie in de gemeente Berkelland (bijlage: Archeologische waarden- en verwachtingenkaart)	GR	19-9-2017
Cultuurhistorische waardenkaart Berkelland 2017	GR	19-9-2017
Museumvisie 2024-2030	GR	6-12-2023
Beleidsregels omtrent de plaatsing van antennemasten	BW	9-4-2019
Uitvoeringskader Monumenten: regels over het uitvoeringskader voor het toetsen van ingrepen aan of herstel van monumenten	BW	18-7-2020
Bomenbeleidsplan 2020-2029	GR	24-11-2020
Beleidsregel van de gemeenteraad van de gemeente Berkelland houdende regels omtrent het Bomenbeleidsplan 2020-2029	GR	24-11-2020
Besluit houdende regels omtrent de grens bebouwde kom Wet natuurbescherming	GR	24-11-2020
Welstandsnota Berkelland 2012	GR	22-5-2012
Groenbeleidsplan 2024-2033 en het bijbehorende Groenstructuurplan	GR	19-12-2023
Markewerkboeken / Landschapsontwikkelingsplan	GR	28-10-2008
Biodiversiteitsplan en Natuurwaardenkaart gemeente Berkelland (inspiratiedocument)	GR	26-10-2021
Visie Kijk op Cultuur en Erfgoed 2030	GR	21-12-2021

Leefbaarheid

Beleidsregels gehandicaptenparkeerkaarten en gehandicaptenparkeerplaatsen gemeente Berkelland 2016	BW	17-11-2015
Integraal huisvestingsplan onderwijs 2020-2036	GR	15-9-2020
Beleidsregel aanpak geluidshinder door dieren 2018	BW	27-3-2018
Beleid tijdelijke woningen Berkelland	GR	19-3-2019
Kader woonzorginitiatieven 2018	GR	13-11-2018
Regionale Woonagenda Achterhoek 2023-2030	GR	7-3-2023
Woonvisie Gemeente Berkelland 2020 - 2025	GR	26-5-2020
Beleidsregel toevoeging van woningen via functieverandering naar wonen en woningsplitsing in de kernen gemeente Berkelland 2020	BW	13-10-2020
Regels voor evenementen	GR	18-5-2021
Beleidsregel tijdelijke woonunit gemeente Berkelland 2021-2027	BW	29-7-2021
Beleidsplan spelen en bewegen in de openbare ruimte 2022-2031	GR	1-2-2022
Visie op religieus erfgoed Berkelland	GR	30-1-2024

Duurzaamheid & Energieopwek

Regels omtrent Rijksbeschermd dorpsgezicht Gelselaar; Welstandbeleid Energieopwekking 2019	GR	18-2-2020
Beleidsnotitie Ruimtelijke Ordening en Duurzame Energieopwekking in Berkelland	GR	20-2-2018
Bodemfunctieklassenkaart en bodemkwaliteitskaart Regio Achterhoek	GR	22-6-2021
Nota bodembeheer Regio Achterhoek	GR	22-6-2021
Energie Uitvoeringsprogramma	GR	21-11-2023
Bodem onder Omgevingswet	GR	19-12-2023

Klimaatadaptatie

Regionale Energie Strategie (RES) Achterhoek 1.0	GR	12-10-2021
Transitievisie Warmte	GR	21-12-2021
Watertakenplan 2024-2034	GR	21-11-2023
Watervisie Berkelland 2030	GR	23-10-2018

Plattelandsontwikkeling

Beleidsregel nieuwe horeca in buitengebied door functieverandering van gebouwen	GR	13-5-2014
Uitgangspuntennotitie bestemmingsplan “Buitengebied Berkelland 2016”	GR	12-1-2016
Aanvulling uitgangspuntennotitie bestemmingsplan “Buitengebied Berkelland 2016”	GR	12-11-2019
Structuurvisie woningsplitsing buitengebied (extra verblijfsobject met een woonfunctie (BAG))	GR	10-3-2020
Beleidsregel rood-voor-rood buitengebied Berkelland 2022	GR	8-3-2022
Structuurvisie bovenplanse sloopbonusregeling buitengebied Berkelland (sloopfonds)	GR	7-11-2017
Structuurvisie Plussenbeleid (beleidskaders voor de grondgebonden veehouderij en voor de niet-grondgebonden veehouderij (Plussenbeleid))	GR	19-3-2019
Structuurvisie woningsplitsing buitengebied verblijfsobject met een woonfunctie (BAG))	GR	10-3-2020

Economie

Beleidsregel intrekken omgevingsvergunningen voor de activiteit milieu	BW	19-4-2011
Beleidsregels standplaatsen gemeente Berkelland 2016	BW	22-3-2016
Beleidsregel van de gemeente Berkelland inhoudende regels omtrent het toepassen van voorwaarden aan uitbreidingen van supermarkten binnen het ruimtelijk beleid 2021	GR	23-11-2021
Beleef het in Berkelland (actualisatie)	GR	21-9-2021
Beleidskader verblijfsrecreatie Berkelland 2022	GR	17-1-2023
Regionaal Programma Werklocaties regio Achterhoek 2024-2028	GR	13-2-2024

Sociaal domein

Beleidskader 'Samen Denken, Samen Doen'	GR	20-2-2018
Beleidskader preventie 2021-2025	GR	14-4-2021
Beleidsregels maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp Berkelland 2023	BW	7-2-2023

Gezondheid & Veiligheid

Gemeenschappelijke beleidsvisie externe veiligheid	GR	12-1-2016
Beleidskader Publieke Gezondheid 2023-2026	GR	20-12-2022
Sport- en Beweegvisie Berkelland 2033	GR	21-11-2023
Beleidsregels handhaving Wet kinderopvang gemeente Berkelland 2018	BW	20-3-2018
Integraal Veiligheidsplan 2023-2026	GR	16-5-2023
Beleidsregels Wet Bibob gemeente Berkelland 2020	BW	13-10-2020

Verder gelden voor het gemeentelijk grondgebied de volgende verordeningen en nadere regels die (op onderdelen) relevant zijn voor de fysieke leefomgeving. De betrokken onderdelen zouden uiteindelijk een vertaling kunnen vinden in het omgevingsplan.

Verordeningen (niet limitatief)

Verordening geurhinder en veehouderij gemeente Berkelland	GR	9-12-2008
Verordening uitvoering en handhaving (omgevingsrecht) Berkelland 2024	GR	6-12-2023
Marktverordening gemeente Berkelland 2015	GR	23-6-2015
Verordening dode gezelschapsdieren Berkelland 2016	GR	8-12-2025
Verordening Verbrede Duurzaamheidslening Eigen woning gemeente Berkelland 2016	GR	20-9-2016
Verordening Verbrede Stimuleringslening voor Midden- en kleinbedrijven, Instellingen en Agrarische- en agrarisch gerelateerde bedrijven gemeente Berkelland 2016	GR	20-9-2016
Beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen gemeente Berkelland 2017	GR	24-1-2017
Winkeltijdenverordening Berkelland 2017	GR	19-9-2017
Bouwverordening Berkelland 2018	GR	18-9-2018
Verordening naamgeving en nummering (adressen) Berkelland 2018	GR	11-12-2018
Bomenverordening 2023	GR	7-11-2023
Alcoholverordening Berkelland 2024	GR	19-12-2023
Verordening op de afvoer van hemelwater en grondwater	GR	2-4-2013
	wijz. GR	6-12-2023
Afvalstoffenverordening gemeente Berkelland 2007	GR	12-12-2006
	wijz. GR	6-12-2023
Algemene Verordening Ondergrondse Infrastructuren 2015	GR	8-12-2015
	wijz. GR	6-12-2023
Verordening op de Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit gemeente Berkelland 2022	GR	21-12-2021
Omgevingsplan gemeente Berkelland (tijdelijk deel)	KB Staatsblad 2023, 113	5-4-2023
Voorbeschermingsregels grondwaterkwaliteit (hoort bij tijdelijk deel van het Omgevingsplan)	PS Gelderland	15-11-2023
Voorbeschermingsregels hyperscale datacentre (hoort bij tijdelijk deel van het Omgevingsplan)	Regering	8-12-2023
Erfgoedverordening gemeente Berkelland 2024	GR	21-11-2023
Verordening Sociaal Domein Berkelland 2024	GR	21-11-2023
Algemene Plaatselijke Verordening 2024	GR	19-12-2023

Nadere regels (niet limitatief)

Nadere regels seksinrichtingen en escortbedrijven 2011	BW	15-3-2011
	Burg.	15-3-2011
Beleidsregels behandeling vergunningsaanvragen en verlening vergunning speelautomatenhal 2017	Burg.	12-9-2017
Preventie- en handhavingsplan alcohol en drugs 2017-2020	GR	20-6-2017
Regiovisie opvang en bescherming in de Achterhoek	GR	20-2-2018
Regels omtrent criteria waaraan locaties voor huwelijksvoltrekking in de gemeente Berkelland moeten voldoen	BW	8-12-2015
Beleidsregels omtrent het uitoefenen van zijn bevoegdheden in het kader van artikel 13b Opiumwet	Burg.	23-9-2020
Beleidsregels meedoen gemeente Berkelland 2022	BW	21-12-2021
Beleidsregel ontheffing artikel 35 van de Alcoholwet	Burg.	17-1-2023
Nadere regels paasvuren en verbranden snoeihout 2024	BW	9-1-2024
Aanwijzing gebied alcoholmatiging	BW	9-1-2024
Aanwijzing parkeren grote voertuigen	BW	9-1-2024
Aanwijzing parkeren kampeermiddelen	BW	9-1-2024
Aanwijzing verbod stallen fietsen tegenover fietsenstalling van Het Assink in Eibergen	BW	9-1-2024
Aanwijzing voor klompenpaden	BW	9-1-2024
Nadere regels collectes, acties en kledinginzamelingen 2024	BW	9-1-2024
Nadere regels voor het recreatiegebied Hambroek	BW	9-1-2024
Nadere regels voor terrassen gemeente Berkelland	BW	9-1-2024

Bijlage 2

Uitkomsten participatie omgevingsvisie

De omgevingsvisie gaat over de toekomst van Berkelland en alle thema's die een rol spelen bij het maken van ruimtelijke keuzes. De omgevingsvisie gaat daarmee over de huidige en toekomstige inwoners van Berkelland. Het is daarom van groot belang dat bewoners van jong tot oud, maar ook ondernemers en andere stakeholders worden betrokken bij het opstellen van de omgevingsvisie. Sterker nog, onder de omgevingswet is participatie in het proces verplicht. Dit verslag vormt een weergave van het verloop van de participatie, de verschillende bijeenkomsten en een inzicht in de belangrijkste uitkomsten.

Voortraject

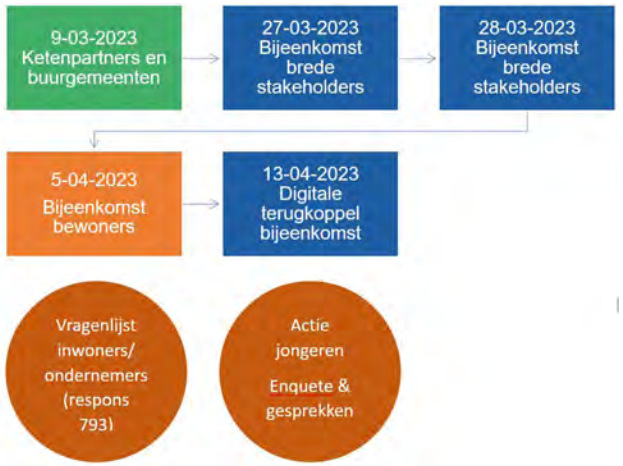
Ook gedurende het voorgaande proces in de totstandkoming van de omgevingsvisie zijn met een zorgvuldig participatietraject stakeholders betrokken. Voor het opstellen van het overdrachtsdocument zijn (digitale) bijeenkomsten georganiseerd voor inwoners uit de verschillende kernen, evenals gesprekken met de ketenpartners en verschillende stakeholders en de jeugdraad. Een enquête is uitgezet via het burgerpanel, waarmee 666 mensen input hebben geleverd.

Tijdens dit traject is opgehaald welke scenario's het meest aansprekend waren voor de omgevingsvisie, wat de belangrijkste ontwikkelingen zijn voor de komende 10-20 jaar en welke waarden en identiteit de verschillende stakeholders toedichtten aan de gemeente Berkelland en de verschillende kernen. Deze input is verwerkt in het overdrachtsdocument. Een verslag van dit participatietraject is als bijlage bij het overdrachtsdocument terug te vinden.

Participatietraject Omgevingsvisie

Ook richting de ontwerp-omgevingsvisie is een zorgvuldig participatietraject doorlopen om de verschillende stakeholders mee te nemen in te kiezen richting en het aanscherpen van de keuzes die gemaakt worden in de omgevingsvisie.

Er zijn fysieke bijeenkomsten met stakeholders, ketenpartners en bewoners georganiseerd en wederom is een online enquête uitgezet die is ingevuld door 793 personen. Voor jongeren (12-18 jaar) is een aparte actie opgezet door het verspreiden van een enquête via gebiedscoördinatoren en de jongerenwerkers (Jimmy's) en gesprekken met de jeugd in de wijken.

Overzicht participatiebijeenkomsten omgevingsvisie Berkelland.

Hierna volgen als eerste de conclusies die volgen uit het participatietraject. Daarna geven we per bijeenkomst de opzet en de belangrijkste uitkomsten weer.

Conclusies

Tijdens het participatietraject is een grote hoeveelheid aan input, ideeën en aanvullingen opgehaald. Deze zijn gepresenteerd aan de ambtelijke werkgroep en de raadswerkgroep. Waar mogelijk is de input al verwerkt in de ontwerp-omgevingsvisie.
De verschillende stakeholders kunnen zich in grote lijnen vinden in de gekozen globale richting van de omgevingsvisie. Wel vonden veel deelnemers dat de concept-versie, die we tijdens de bijeenkomsten presenteerden, te globaal was en verdere aanscherping behoefte.

Een aantal thema's sprong er tijdens het participatietraject uit:

- De liefde voor het landschap staat binnen Berkelland centraal. Het bijzondere landschap is van grote waarde en is bepalend voor de lokale identiteit en economie van de gemeente. Dit mag nog sterker worden neergezet in de omgevingsvisie. Hierbij kan ook de link gelegd worden met de karakteristieken van een gemeente in het buitengebied en daaraan gekoppelde verbindende tradities die behouden moeten worden (denk aan carbidschieten, tentfeesten en Paasvuren).
- Tegelijkertijd zijn de meningen verdeeld over thema's als landschap, biodiversiteit en natuurherstel in relatie tot recreatie en landbouw. Enerzijds is er een groep die natuur en biodiversiteit zoveel mogelijk wil herstellen, tegelijkertijd

is er ook de roep om de landbouweconomie te beschermen.

- Wonen is in meerdere opzichten een erg belangrijk onderwerp. Vrijwel alle betrokkenen benadrukken het belang van een divers woningaanbod. De mening om voornamelijk te bouwen in de kernen wordt grotendeels gedeeld. Wel zijn er wisselende reacties rondom hoogbouw en bouwen aan de rand van kernen.
- Het moet mogelijk zijn voor alle generaties om te wonen in de verschillende kernen van Berkelland. Hiervoor is het onder andere van belang dat basisvoorzieningen zoals sport, onderwijs en zorg in alle kernen worden behouden.
- Het versterken van de verbindingen tussen de kernen, maar ook met de rest van de regio, met name op het gebied van OV en fiets- en wandelbereikbaarheid, is en blijft een belangrijke opgave.

Ketenpartnerbijeenkomst

Deelnemers: Waterschap Rijn en IJssel, VNOG, Omgevingsdienst Achterhoek, Provincie Gelderland, gemeente Lochem, gemeente Oost Gelre, gemeente Bronckhorst en de GGD.

Op 9 maart is een bijeenkomst georganiseerd voor de ketenpartners en de buurgemeenten van de gemeente Berkelland. Eerder zijn zij al betrokken geweest in het voortraject, waar toen met hen de grootste opgaven zijn opgehaald.

Tijdens de bijeenkomst zijn de drie concept-verhaallijnen voorgelegd en besproken. Hieruit kwamen geen grote tegenstellingen of conflicten met de visie of het beleid van de ketenpartners, maar uiteraard wel belangrijke aanvullingen en suggesties. De buurgemeenten gaven aan veel te herkennen in de thema's en afwegingen in de visie.

De volgende belangrijkste punten kwamen naar voren tijdens de bijeenkomst:

- Zet binnen de omgevingsvisie sterker in op de waarden en identiteit van de gemeente. Zo kan de bescheidenheid van de gemeente ingezet worden als kracht en argument om de keuzes te verantwoorden die in de visie worden gemaakt. Zet bijvoorbeeld de Berkel als drager van het landschap sterker neer.
- Vanuit de VNOG werd aangegeven dat het aspect fysieke veiligheid sterker terug mag komen in de omgevingsvisie. Dit thema ontbrak in het overdrachtsdocument, maar is inmiddels toegevoegd aan de omgevingsvisie. Hieraan deels gerelateerd kwamen ook thema's als evenementen en gezondheidsbescherming te weinig terug in de omgevings, ook deze zijn inmiddels meegenomen.
- De ambities rondom de beekdalen mogen concreter in de omgevingsvisie terugkomen. Wat wil de gemeente gaan doen om de beekdalen te versterken?
- Het watertakenplan was ten tijde van de ketenpartnerbijeenkomst nog niet geïntegreerd in de omgevingsvisie. Inmiddels is dit wel verwerkt.

Stakeholderbijeenkomsten

Deelnemers: Stichting Eibergen Beweegt, Eibergen onderneemt, Klankbordgroep Borculo, Haarlo's Belang, Geesterens Belang, Gemeenschapsraad Neede, Rietmolens Belang, Welzijnsraad, Estinea, Prowonen, Leisurelands, Stichting Wandelnet, Gelders Genootschap, LTO- Achterhoek Noord, Bomenstichting Achterhoek en Vogelwerkgroep.

Eind april zijn twee avonden georganiseerd voor een brede afvaardiging van stakeholders en belangenvertegenwoordigers om dieper in te gaan op de keuzes en richtingen die in de concept-verhaallijnen beschreven zijn. Hiermee werd de richting van de omgevingsvisie getoetst. De uitkomsten van de discussies en de gedane suggesties worden meegenomen in de verdere aanscherping van de omgevingsvisie.

Beide avonden was er een opkomst van ongeveer 15 verschillende stakeholders. In kleinere groepen hebben we de verschillende verhaallijnen toegelicht. Vervolgens is getoetst en opgehaald waar de belangen liggen en waar de keuzes en belangen, zowel inhoudelijk als ruimtelijk, botsen of juist zorgen voor kansen.

Over het algemeen konden de aanwezigen zich vinden in de basis van de verhaallijnen en werden deze gezien als een mooi middel om de omgevingsvisie te structuren en begrijpelijk te maken voor de samenleving. De sfeer was constructief en er kwamen inhoudelijke discussies rondom de verschillende thema's en verhaallijnen op gang.

De volgende belangrijkste punten kwamen naar voren tijdens de bijeenkomst:

- Er was veel discussie over het behouden van voorzieningen in de kernen. Vanuit meerdere partijen werd het belang van maatschappelijke, commerciële en culturele voorzieningen in alle kernen benadrukt. Hierbij werd benadrukt dat dit niet alleen van belang is in de grote kernen, maar in alle kernen. Het ging over voorzieningen zoals onder andere scholen, apotheken, huisartsen, buurthuizen, sportclubs, horeca en winkels. Er werd ook aangegeven om breder te kijken dan alleen naar geld als het gaat om behoud van voorzieningen en bereikbaarheid. Wat zijn minimale voorzieningen? Met name basisscholen, zorg (apotheek) en sport werden hierin benoemd als essentieel.
- Tijdens de sessies ontstond het idee van het '4-generatiesprincipe': in elke kern moeten vier verschillende generaties kunnen wonen. Hiervoor moet zowel het woningaanbod, het voorzieningenaanbod als de bereikbaarheid voor verschillende doelgroepen op orde zijn.
- Het thema wonen leeft erg. Het ontwikkelen van een divers woonaanbod is van groot belang, met de focus op het bouwen voor woningen voor starters, jongeren en ouderen.
- Het bouwen van woningen van 3 lagen of meer werd niet direct als problematisch gezien. Wel werd duidelijk aangegeven dat dit in de grotere kernen passender is dan in de kleine en dat er altijd goed naar de ruimtelijke context moet worden gekeken.
- Het op peil houden van voldoende openbaar vervoer, fietsverbindingen en verbeteren van de fietsveiligheid waren thema's waar grote zorgen over zijn.
- Verkeersveiligheid en geluidsoverlast in de kernen ontbreekt in de visie. Veel mensen ervaren dit wel als een belangrijk aandachtspunt.
- De meningen over grootschalige recreatie waren verdeeld. Enerzijds wordt grootschalige recreatie gezien als schadelijk voor de natuur, anderzijds profiteren zowel de inwoners als de economie hiervan. Hier werd meegegeven dat er goed gekeken moet worden naar context en schaal.
- Recreatie- en vakantieparken komen nog niet voor in de visie, maar is wel een actueel vraagstuk.
- Zonering rondom recreatie en landschappelijke en natuurlijke waarden ligt lastig. Voor de landbouw kan dit economische gevolgen hebben, de groenverenigingen geven juist aan dat zonering niet ver genoeg gaat en onvoldoende is bewezen.
- De wens om de natuurwaarde rondom de beken te vergroten, door bijvoorbeeld te dekanaliseren en houtwallen te herstellen. Voor de landbouwbedrijven kan dit economische gevolgen hebben.
- Ondermijning moet worden tegengegaan, maar staat niet als thema in de concept visie. Ondermijning is een groot probleem in zowel het buitengebied als op de bedrijventerreinen.
- Het werven van personeel wordt gezien als de grootste uitdaging voor ondernemers en bedrijven.
- Het behoud van de lokale cultuur en de daarbij horende elementen zoals festivals en Paasvuren moet sterker benadrukt worden.
- Meermaals werd benadrukt dat de implementatie van en de communicatie over de omgevingsvisie van groot belang is. Het is belangrijk om nu al na te denken over hoe de samenwerking met initiatiefnemers gaat verlopen en hoe deze partijen worden begeleid.

Bewonersbijeenkomst

De bijeenkomst voor bewoners en ondernemers is gezamenlijk opgezet en gecommuniceerd met de enquête voor bewoners en ondernemers. De uitnodiging is via BerkelBericht, social media en de dorpscoörperaties verspreid. Hoewel de opkomst van de bewonersbijeenkomst tegenviel, zijn er goede en diepgaande gesprekken gevoerd.

Tijdens de avond zijn de aanwezigen meegenomen in het proces van de omgevingsvisie, zijn de drie concept verhaallijnen gepresenteerd en is er vervolgens aan de hand van een rondgang per verhaallijn terugkoppeling gevraagd aan de bewoners.

Belangrijkste uitkomsten

- Zoek een middenweg om slim om te gaan met de combinatie van recreatie en landschaps- en biodiversiteitsbescherming. Het volledig uitsluiten van recreatie in gebieden waar biodiversiteit versterkt moet worden is niet gewenst.
- De visie om de benodigde woningen binnen de kernen te bouwen werd gedeeld. Wel werd meegegeven dat er meer

focus mag komen op het transformeren binnen de kernen. Hierbij kan hogere woningbouw van 3 lagen of meer best passen in de grotere kernen van Berkelland, mits er wordt gekeken naar de ruimtelijke context. In de kleinere kernen wordt het als minder passend gezien.

- Het huidige rood-voor-roodbeleid wordt als te rigide gezien. Dit zorgt in de praktijk voor veel onrust. Meegegeven werd om ruimhartiger met nieuwe woonconcepten of het splitsen van woningen in het buitengebied om te gaan.
- Basisvoorzieningen moeten in alle kernen nabij zijn. Zet in op het behoud van de jeugd. Zorg dat jongeren uitzicht hebben op woningen en werk. Daarvoor is het ook van belang om gezinnen te behouden in alle kernen. Hiervoor zijn basisscholen en sportvoorzieningen belangrijk.
- Fietsveiligheid is een belangrijk aandachtspunt. Men pleit voor gescheiden fietspaden langs alle grote wegen om zo de verkeersveiligheid te vergroten.
- Rondom duurzaamheid wordt met name klimaatadaptatie als belangrijk gezien. Er kan volgens sommige aanwezigen meer ontsteend en vergroend worden om zo de impact van hittestress en watergerelateerde problemen te verminderen.
- Het autoluwer maken van straten in en rond de winkelgebieden werd als een goede optie gezien. Net zoals het inzetten op laadinfrastructuur.
- Het coulisselandschap wordt gezien als het meest aansprekende landschap van Berkelland.
- Woorden die geassocieerd worden met toekomstbestendige landbouw: rendabel, minimale omvang, bijdrage aan leefbaarheid, vitale en gezonde bedrijven, evenwicht tussen economie en ecologie, onderhouden natuur en landschappelijke waarden, extensieve landbouw.
- Herkenning in het standpunt om nieuwe bedrijven in de nabijheid van de N18 en op de Laarberg te vestigen. Maar bedrijven die niet langs de N18 liggen, moeten ook kunnen uitbreiden.
- Zoekgebied K voor windenergie ligt erg gevoelig.

Digitale terugkoppelbijeenkomst

Als afsluiting van de fysieke participatiebijeenkomsten is een digitaal terugkoppelingsmoment georganiseerd voor alle ketenpartners, stakeholders en bewoners die aanwezig waren tijdens de eerdere sessie. In een uur tijd is digitaal gedeeld wat de belangrijkste uitkomsten waren die tijdens de verschillende avonden zijn opgehaald en hoe dit verder wordt meegenomen in het proces.

Bewonersenquête

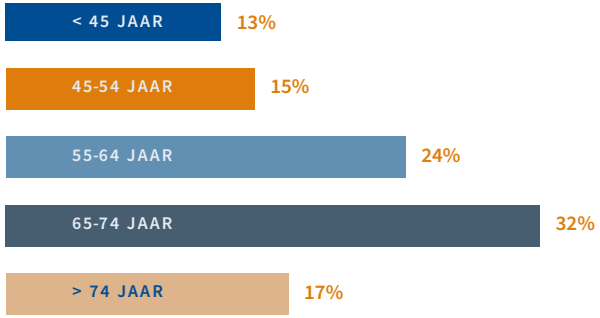
Om de input van bewoners op te halen is een enquête opgesteld die via twee sporen is uitgezet. De enquête is door Moventum uitgezet via het burgerpanel en met een open link die is verspreid via BerkelBericht, social media en via de lokale (bewoners)verenigingen en andere stakeholders.

In totaal hebben 793 respondenten de enquête volledig ingevuld, waarvan 207 respondenten via de open link en 586 panelleden van het burgerpanel.

Iedereen heeft de mogelijkheid gehad om de vragenlijst in te vullen tussen 13 maart 2023 en 10 april 2023. Er is 1 keer een reminder verstuurd aan de panelleden waarvan nog geen ingevulde vragenlijst was ontvangen. Daarnaast was er een open link zodat inwoners die geen panellid zijn mee hebben kunnen doen.

De respondenten waren qua woonplaats ongeveer evenredig verdeeld aan het aantal inwoners. Echter was er een flinke oververtegenwoordiging van de oudere leeftijdscategorieën. Binnen het onderzoek zijn de resultaten daarom gewogen naar leeftijd, om een zo'n goed mogelijk beeld te geven van de populatie.

Leeftijd (n=793)

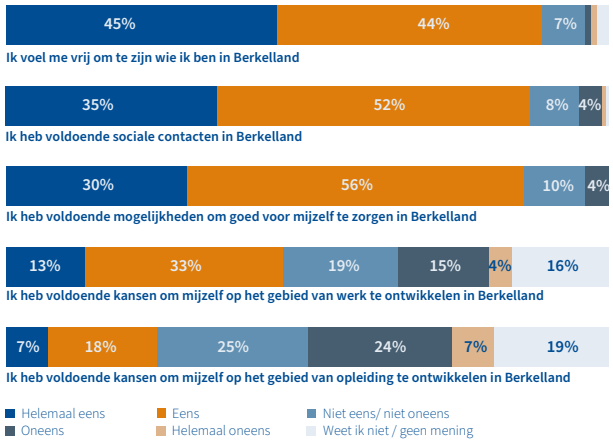

Uitkomsten

Als eerste is er een aantal basisvragen gesteld. Hieruit blijkt dat veruit de meeste inwoners zich vrij voelen om zichzelf te zijn (89%), voldoende sociale contacten hebben binnen de gemeente (87%) en goed voor zichzelf kunnen zorgen (86%).

Op het gebied van werk en opleiding zijn inwoners iets minder tevreden. Slechts 45% geeft aan voldoende kansen te hebben op het gebied van werk en op het gebied van opleiding is dit slechts 25%. Dit toont aan dat werkgelegenheid en opleidingsmogelijkheden in de gemeente en de omliggende regio een punt van aandacht zijn.

Basisvragen

In de enquête is per verhaallijn een korte schets gegeven van elk van de drie verhaallijnen zoals deze in de concept-omgevingsvisie waren opgesteld. Hierbij hebben bewoners steeds de vraag gekregen in welke mate zij zich kunnen vinden in de verhaallijn. Vervolgens zijn er een aantal verdiepende vragen gesteld, zowel stellingen, als open en gesloten vragen. Per verhaallijn worden de uitkomsten toegelicht.

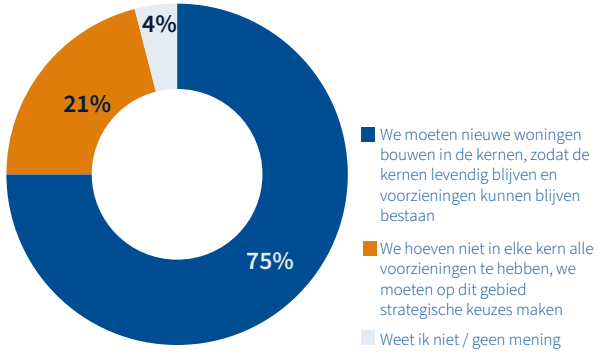
Verhaallijn 1: Bereikbare, vitale en gezonde kernen

De meerderheid van de inwoners (67%) kan zich in (zeer) grote mate vinden in de ambitie van bereikbare, vitale en gezonde kernen.

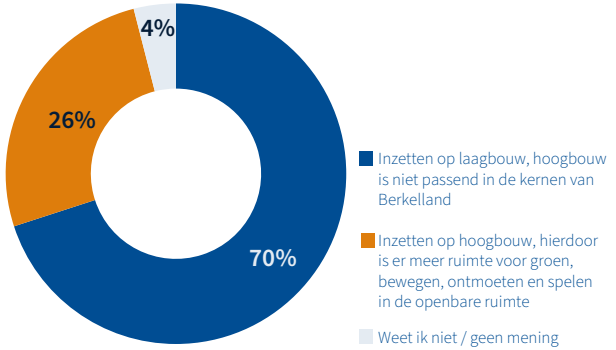
Driekwart van de respondenten vindt dat er nieuwe woningen gebouwd moeten worden binnen de kernen om deze levendig te houden, dit heeft de voorkeur boven de richting om strategische keuzes te maken in het verdelen van de voorzieningen over de kernen. Hoogbouw daarentegen vindt men niet passen, maar men staat niet negatief tegenover nieuwbouw. Diversiteit in woningbouw komt vaak terug in de open antwoorden, hierbij wordt expliciet de behoefte voor woningen voor jongeren en ouderen genoemd.

Er zijn maar liefst 556 reacties op de vraag of de respondent voorbeelden heeft waar nieuwbouw in de kernen goed is toegepast. Hierin komen voorbeelden vanuit alle kernen naar voren: Eibergen (90), Ruurlo (70) , Borculo (47), Beltrum (53) en Neede (47). De Bleek in Eibergen wordt 51x specifiek genoemd en De Koppel in Borculo 27x.

Nieuwbouw: (n=556)

Laagbouw of hoogbouw: (n=556)

De meningen zijn verdeeld over of vrijkomende agrarische bebouwing moet worden ingezet voor recreatie nabij de kernen. Een deel van de bewoners ziet hier liever meer woningen of meer groen.

Op de vraag ***"Wat kan er volgens u beter om de kernen in Berkelland beter met elkaar te verbinden?"*** vindt 76% dat met name een beter OV voor een betere verbinding zou kunnen zorgen, gevolgd door comfortabele en veilige fietsroutes tussen de kernen (53%). In de open antwoorden wordt veiligheid van de fietsinfrastructuur vaak genoemd als een verbeterpunt. Bewoners willen graag verlichte fietspaden en een betere ondergrond. De route van Borculo naar Eibergen wordt meerdere keren specifiek benoemd. Ook het verslechterde openbaar vervoer komt vaak terug. Met name de groep zonder auto (o.a. jongeren en ouderen) zijn hier de dupe van. Ook wordt er in de antwoorden gepleit voor nieuwe vormen van OV en mobiliteit, zoals deelauto's, oproepauto's en buurtbussen.

Tegelijkertijd blijft de auto van groot belang voor de meeste bewoners. De huidige auto-infrastructuur goed onderhouden blijft dan ook belangrijk.

Uit de verschillende antwoorden volgt dat bereikbaarheid en voldoende voorzieningen hand in hand gaan. De afname van voorzieningen zoals winkels, horeca, cultuur en sport is een grote zorg die door veel respondenten wordt benoemd. Er is met name veel behoefte aan het behoud van maatschappelijke voorzieningen en meer ontmoetingsplekken.

Rondom duurzaamheid zijn de inzet op klimaatadaptatie (77%) en zonne-energie (76%) de maatregelen die het best passen bij de gemeente Berkelland. Windenergie (16%) en de inzet op deelmobiliteit (21%) vinden de respondenten minder passen. Uit de individuele antwoorden blijkt dat er behoefte is aan wijkgericht werken rondom duurzaamheid en is er voor bewoners geen lange termijnvisie waarop ze kunnen koersen. Ruimte en flexibiliteit in de regelgeving (bijv. monumenten) is nodig om barrières rondom duurzaamheidsmaatregelen weg te nemen.

Verhaallijn 2: Landschappelijke waarde als drager van de toekomst

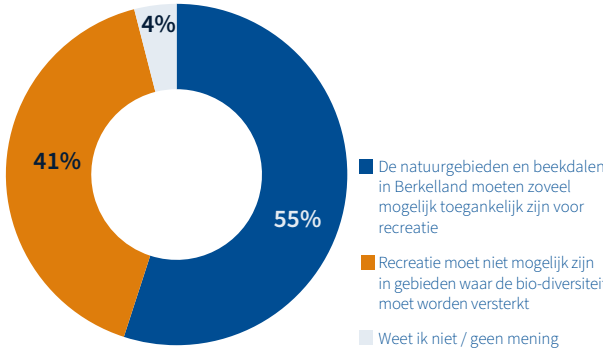
Veel inwoners kunnen zich vinden in deze verhaallijn (72%). Het landschap wordt gezien als basis van de identiteit van de regio, waardoor dit de grondlegger van keuzes wordt. Het coulisselandschap vindt men het meest aanspreken. Een kleine meerderheid ziet nieuwe woningen verspreid door het landschap als oplossing. Een vergelijkbaar deel ziet liever alleen nieuwe woningen geclusterd rondom kernen.

Uit veel individuele antwoorden blijkt dat het iconische landschap centraal staat voor veel bewoners. Het landschap wordt omschreven als de kernkwaliteit van de gemeente. Zo zegt een bewoner: "'In samenhang met het Berkellandse landschap' vinden wij te zwak. Zou moeten zijn 'binnen de beperkingen en de mogelijkheden van het Berkellandse landschap dat voorop staat'," Een andere bewoner zegt "hier hoort volgens mij ook nog het inspelen en versterken van cultuurhistorische waarden bij."

57% van de respondenten koos het coulisselandschap als het meest aansprekende element van het Berkellandse landschap. Tegenover landbouwlandschap (19%), het cultuurhistorisch erfgoed (9%) en de beekdalen (8%). Uit de individuele antwoorden blijkt dat juist de combinatie van bovenstaande elementen de unieke landschapskwaliteiten vormen.

Over het landschap blijken uit de open antwoorden verschillende meningen over de aanpak van droogte, stimuleren van biodiversiteit en de transitie van de landbouw.
Hetzelfde geldt voor het thema recreatie. Zowel in de stelling als in de open antwoorden zijn er verschillende meningen over het mengen van recreatie en natuur. 55% zegt dat de natuurgebieden en beekdalen zoveel mogelijk toegankelijk moeten zijn voor recreatie, waar 41% vindt dat recreatie niet mogelijk moet zijn in de gebieden waar de biodiversiteit moet worden versterkt.

Wat heeft uw voorkeur rondom het combineren van natuur en recreatie:(n=793)

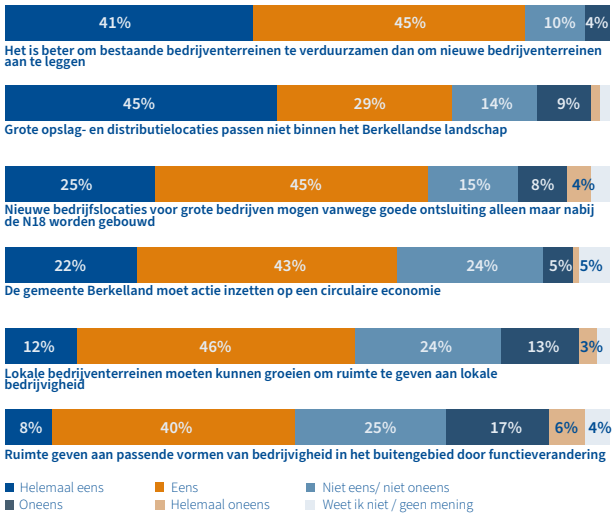
De bewoners missen het thema energie in deze verhaallijn. Er is veel weerstand tegen zonneparken en windmolens, omdat die een grote impact hebben op het landschap. De voorkeur gaat uit naar het sterker inzetten op zon op dak en hier ook ondernemers en bewoners duidelijker in meenemen.

Verhaallijn 3: Toekomstbestendige economie en toekomstbestendige landbouw

67% kan zich vinden in de beschreven ambities van verhaallijn 3, waarin een toekomstbestendige economie én landbouw centraal staan, 9 % kan zich niet vinden in de verhaallijn.

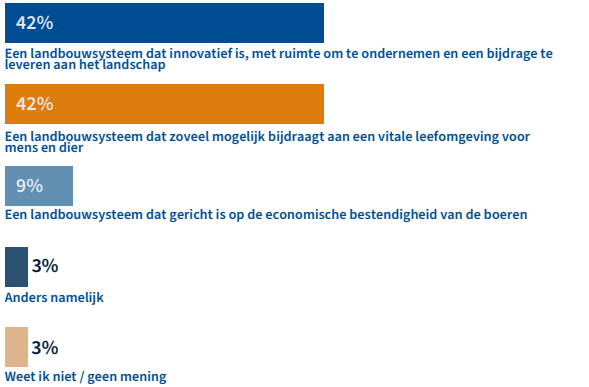
Voor deze verhaallijn is een aantal stellingen opgesteld en voorgelegd aan de respondenten. Veel van hen kunnen zich vinden in het verduurzamen van bedrijventerreinen en het feit dat grootschalige opslag- en distributielocaties niet passen binnen het landschap.

In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling? (n=793)

Uit de aanvullende antwoorden blijkt steun voor de gekozen richting rondom bedrijventerreinen waarbij bedrijven bij elkaar, langs de N18 en toch in hun eigen regio kunnen blijven. Wel wordt het risico benoemd dat bedrijven te makkelijk zouden verhuizen naar De Laarberg en een leegstaand pand achterlaten. Ook in relatie tot ondermijning is dit een zorg.

Wat verstaat u onder toekomstbestendige landbouw? (n=793)

Rondom landbouw zijn de meningen duidelijk verdeeld. Wat betreft toekomstbestendige landbouw ziet een deel (42%) een duurzaam, innovatief systeem voor zich, met ruimte om te kunnen ondernemen. Eenzelfde deel ziet juist een systeem voor zich dat vooral bijdraagt aan een vitale leefomgeving voor mens en dier. De toekomstbestendige landbouw moet voldoen aan elementen van beide definities, maar het laat ook de verschillende meningen zien rondom dit thema.

Veel bewoners erkennen dat deze sector duurzamer moet, maar hebben ook veel begrip voor de boer. Niet alleen wordt er gepleit om rekening te houden met de lastige situatie van de boer, er wordt ook benoemd dat boeren vaak ijkpunten op sociaal en cultureel gebied zijn (vrijwilligerswerk e.d.).

Er wordt breed gepleit voor een nauwe samenwerking met de boeren voor een toekomstbestendige visie, maar er wordt ook genoemd dat de gemeente hier traag/besluiteloos over kan zijn. Het idee van een korte voedselketen vinden een aantal bewoners positief, maar er zijn ook kritische reacties hierop.

Het thema werkgelegenheid wordt door sommige respondenten gemist in de verhaallijn. Zij benoemen met name het belang om jongeren te behouden. Door het aantrekkelijk te maken voor jongeren om in de Achterhoek te blijven wonen. Bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat de werkgelegenheid niet verder wegtrekt.

Jongerenactie

De omgevingsvisie is een document over de toekomst van Berkelland. Jongeren nemen echter vaak niet deel aan reguliere participatie activiteiten en zullen niet snel pro-actief hun mening over de toekomst van Berkelland delen. Het abstractieniveau van een omgevingsvisie is ook lastig te vertalen voor deze doelgroep. Daarom is gekozen om gericht met de jongeren in gesprek te gaan en zo op te halen wat zij belangrijk vinden voor de toekomst van Berkelland. De jongerenactie bestaat uit twee onderdelen, een korte digitale vragenlijst en het voeren van gesprekken met jongeren in de verschillende dorpen.

De vragenlijst is opgesteld in samenwerking met de jongerenwerkers van de gemeente Berkelland en vervolgens getoetst met een groepje jongeren op de Jimmy's-locatie in Neede. Via een link of QR-code konden de jongeren de vragenlijst gemakkelijk op de telefoon invullen. Aan de vragenlijst was een kleine winactie verbonden. Vervolgens is een (betaalde advertentie) campagne opgestart met posters, flyers en digitale verspreiding. Deze is ook via de gebiedscoördinatoren verspreid richting verschillende verenigingen, scholen en Jimmy-locaties in de verschillende kernen. Ook is er geflyerd tijdens de kermis in Eibergen. De vragenlijst is door 93 jongeren tussen de 11 en 18 ingevuld (afkomstig uit alle kernen, behalve uit Haarlo).

Vervolgens zijn op meerdere momenten in de kernen jongeren benaderd om een aantal vragen te beantwoorden over hun

leefomgeving en toekomst. Dit is onder andere gebeurd in samenwerking met de Jimmy's op locatie, maar zijn ook een aantal hotspots voor jongeren bezocht (hangplekken en sportverenigingen). In totaal is hiermee met 25-30 jongeren gesproken in Eibergen, Neede, Borculo en Ruurlo.

Resultaten vragenlijst en gesprekken

Uit de vragenlijst blijkt dat jongeren trots zijn op de gemeente Berkelland en dat ze het een leuke plek vinden om te wonen. 83% is het eens of zeer eens met deze stelling. Ook in de gesprekken komt de trots op hun woonplek en het plezier waarmee ze er wonen sterk terug. De natuur, de vrijheid en het landschap zijn hierin de belangrijkste factoren. Het merendeel wil ook graag in de gemeente of regio blijven wonen. 36% hoopt over 10 jaar in het dorp waar ze nu wonen, 37% wil in de gemeente of regio blijven wonen. Ruim een kwart (26%) wil liever buiten de regio wonen.

Zowel in de enquête als in de gesprekken is gevraagd wat de jongeren het mooiste aan het wonen in de gemeente vinden. De natuur, het landschap, de vrijheid en de gezellige dorpen zijn hierin de meest gehoorde antwoorden. Daar staat tegenover dat jongeren het gebrek aan voorzieningen als het stomste of minst leuke van het wonen in de gemeente zien. Met name voorzieningen, als bioscopen, cafés en discotheken worden genoemd, maar ook horeca zoals koffietentjes en fastfoodketens en openbare sportvoorzieningen zoals Cruijffcourts. Met name in de winter is er relatief weinig te doen, in de zomer worden er veel evenementen georganiseerd. Er is dan ook behoefte aan meer voorzieningen voor de jeugd, waaronder ook plekken in de openbare ruimte waar ze niet tot overlast zijn. Op de stelling "Ik vind dat er voldoende leuke plekken zijn voor jongeren in Berkelland" reageert ruim 42% neutraal, slechts 27% is het hiermee eens of helemaal mee eens.

Vrijwel alle jongeren (95%) hebben een paar of veel vrienden die wonen in andere dorpen dan waar zij zelf wonen. Hierdoor komen jongeren vaak in de andere kernen en moeten ze zich met de (elektrische) fiets, scooter of het OV verplaatsen. Vrijwel de helft van de jongeren gaat met de fiets naar school (55% met de fiets, 6% met de elektrische fiets). 72% van de jongeren vindt het gemakkelijk om met de fiets of het openbaar vervoer vrienden te bezoeken. Met de stelling "Ik voel me veilig als ik 's avonds alleen op de fiets zit" is slechts 22% het oneens. (44% eens, 32% neutraal). Jongeren zijn redelijk tevreden over het OV, maar zouden graag zien dat in de avonden en nachten er meer bussen zouden rijden tussen de kernen en de uitgaansgelegenheden. Uit de gesprekken blijkt dat jongeren het inderdaad niet erg vinden om tussen de dorpen te fietsen, maar dat dit met name 's nachts niet altijd als veilig wordt ervaren. Hierdoor zijn ze vaak afhankelijk van ouders of vrienden met een auto om 's avonds tussen de kernen te reizen.

Echt opvallend is dat een deel van de jongeren zich al op jonge leeftijd zorgen maakt over de mogelijkheden op werk, opleidingen en woningen binnen de gemeente en de regio. Terwijl het merendeel graag in de gemeente of regio wil blijven wonen. Op de stellingen rondom de toekomstige zorgen voor werk, opleiding en woningen reageert ruim de helft van de jongeren neutraal. Vanuit de gesprekken die gevoerd zijn met jongeren, blijkt dat deze thema's voor sommige jongeren al op erg jonge leeftijd spelen. Zij kennen vaak voorbeelden van oudere neven, nichten, broers of zussen die noodgedwongen de gemeente moeten verlaten voor een huis, of die juist tegen hun zin in langer bij hun ouders moeten blijven wonen. Ook de wens voor meer mbo- of hbo-opleidingen en stageplekken kwam meerdere keren terug.

Bijlage 3

Nadere toelichting totstandkoming verhaallijnen

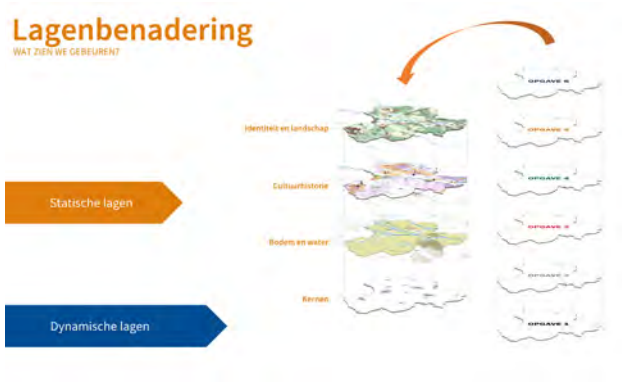
De commissie mer heeft een toetsingsadvies afgegeven over het Omgevingseffectrapport bij de Omgevingsvisie Berkelland. Eén van de vragen uit dat toetsingsadvies richt zich op de totstandkoming van de drie verhaallijnen van het voorkeursalternatief. Hieronder gaan wij in op de totstandkoming van deze verhaallijnen.

In het proces om tot een omgevingsvisie te komen is het vanzelfsprekend belangrijk om tot richtinggevende keuzes te komen. Bij de aanvang van het project waren de volgende uitgangspunten beschikbaar: het overdrachtsdocument (met Berkelland anno nu), de eerste strategische impactbeoordeling en daarnaast nationale ontwikkelingen met vier beleidskeuzes. Om te komen tot richtinggevende keuzes waren in het kader van het overdrachtsdocument door de gemeenteraad 6 opgaven geformuleerd. Elk van die 6 opgaven was in één thema gevat:

- Het landschap - Behoud landschapskwaliteit met ruimte voor initiatieven;
- Het landelijk gebied - Transitie van het buitengebied;
- Levendige dorpen en stad - Versterken van de leefbaarheid en kwaliteit van de kernen;
- Gezonde en vitale leefomgeving - Gezonde leefomgeving versterken;
- Toekomstbestendige economie - Versterken van het regionale vestigingsklimaat;
- Mobiliteit en bereikbaarheid - Versterken van (regionale) bereikbaarheid gevat.

Op basis van het overdrachtsdocument heeft Antea Group een eerste strategische impactbeoordeling (SIB) uitgevoerd. Om de mogelijkheden ten aanzien van de geformuleerde 6 opgaven te verkennen werd gebruik gemaakt van beleidsopties. Deze gaven de uiterste richtingen weer die de gemeente op kon gaan in de omgevingsvisie. Met behulp van deze opties zijn de hoeken van het speelveld verkend en is per opgave een eerste voorkeur gegeven. De SIB maakte als bijlage deel uit van het overdrachtsdocument dat de gemeenteraad op 16 februari 2022 vaststelde als basis voor de te maken keuzes om te komen tot een omgevingsvisie voor de gemeente Berkelland.

Met behulp van de hiervoor benoemde informatie is het maken van de daadwerkelijk keuzes voorbereid. Om dit goed onderbouwd te kunnen doen is een lagenbenadering toegepast. Bij het vertalen van de opgaven naar de thema's via de statische en dynamische lagen kwam naar voren dat deze thema's op elkaar ingrepen en elkaar soms ook overlapten. Dit is ook verklaarbaar vanuit het gegeven dat met name de statische lagen op meerdere vlakken randvoorwaardelijk zijn voor de ontwikkelingen in de gemeente. De statische lagen worden o.a. gevormd door de kernkwaliteiten die volgen uit hoofdstuk 2 en 3 van de omgevingsvisie en die zijn benoemd in paragraaf 4.1: Water, Bodem, Landschap, Cultuurhistorie, Identiteit en eigenheid van de kernen. Daarnaast hebben we te maken met trends en ontwikkelingen, de dynamische lagen. Deze hebben potentieel impact op de statische lagen. In paragraaf 4.1 is ook weergegeven welke ontwikkelingen in de komende 10 tot 20 jaar het meest belangrijk zijn voor de gemeente Berkelland.

De statische en dynamische lagen zijn over elkaar heen gelegd. Daardoor werd het mogelijk om te zien waar de verschillende lagen met elkaar in conflict kwamen, maar ook waar de lagen juist complementair aan elkaar waren of nog bijsturing noodzakelijk was. Het toepassen van deze lagenbenadering leidde tot inzicht per ontwikkeling en welke richtinggevende keuzes gemaakt moeten worden. Zo kon tot een gerichte benadering worden gekomen.

Bijlage 4 Overdrachtsdocument

Deze is als losse bijlage bij deze omgevingsvisie gevoegd.

De informatie die op deze manier is samengebracht via een ‘gestapelde’ lagenbenadering is vertaald in drie verhaallijnen. Daarin komen de kernkwaliteiten/leidende thema’s en ontwikkelingen samen en zijn richtinggevende keuzes gemaakt of te maken. Het gaat om de verhaallijnen ‘Een vitale leefomgeving in Berkelland’, ‘Berkellands landschap als toekomstbestendige drager’ en ‘Toekomstbestendige economie en landbouw’. Zij bestaan naast elkaar, kunnen elkaar versterken maar ook met elkaar botsen. De verhaallijnen geven richting aan de geformuleerde opgaven op basis van de te beschermen kernkwaliteiten/leidende thema’s en bieden daarmee ruimte aan duurzame ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving. Ook zijn zij vanuit hun benaderingswijze een vertrekpunt voor de beoordeling van soms nog onbekende ontwikkelingen die zich nog zullen aandienen en van vragen die daarbij wellicht naar voren zullen komen.

